Академія наук вищої освіти України

Науково-інформаційний вісник

№ 5(71)
листопад-грудень

В номері:

* **Офіційні матеріали**
* **З подій сьогодення**
* **Нові публікації**
* **Україна пишається**
* **Постаті**
* **Хроніка**
* **Міжнародні зв'язки**
* **Рецензуємо**
* **Наші ювіляри**
* **Некролог**
* **До впровадження**
* **Цікаво знати**

Київ – 2010

Друкується за ухвалою Президії АН ВО України від 17 вересня 2010 р. (протокол № 7)

Редакційна колегія: Зозуля І.С., д.м.н., проф. (голова); Александров Є.Є. д.т.н., проф.; Андрейцев В.І., д.ю.н., проф.; Андрущенко В.П., д.філос.н., проф.; Говоров П.П., д.т.н., проф.; Горбачук І.Т., д.ф.-м.н., проф.; Грицаєнко З.М.. д.с.-г.н., проф.; Дубина М.І., д.філол.н., проф.; Жеребко В.М., д.с.-г.н., проф.; Зіменковський Б.С., д.фарм.н., проф.; Євтушенко С.К., д.м.н., проф.; Ільницький І.Г., д.м.н., проф.; д.і.н., проф.; Кирилів Я.І., проф.; Кузнєцов Ю.М., д.т.н., проф.; Курило В.І., д.ю.н., проф.; Литвин В.П., д.в.н., проф.; Мартиненко М.А., д.ф.-м.н., проф.; Михайленко В.Є., д.т.н., проф.; Мірошниченко С.І., д.т.н., проф.; Ніколайчук В.І., д.б.н., проф.; Падалка О.С., д.пед.н., проф.; Поляков М.В., д.ф.-м.н., проф.; Попов М.В., д.філос.н, проф.; Процюк Р.Г., д.м.н., проф.; Рудик С.К., д.в.н., проф.; Сіпітий В.І., д.м.н., проф.; Сминтина В.А., д.ф.н., проф.; Стецюк В.В., д.г.н., проф.; Табачніков С.І., д.м.н., проф.; Товажнянський Л.Л., д.т.н., проф.; Тугай А.М, д.т.н., проф.; Хомич В.Т., д.б.н., проф.; Шакун В.І., д.ю.н., проф.; Шпак В.І., проф.; Шевчук С.В., проф. (відповідальний секретар).

Свідоцтво про державну реєстрацію – серія КВ №6664
від 31.10.2002 р.

© АН ВО України, 2010

№ 5(71) 2010
Засновник і видавець:

Академія наук вищої освіти України

Голова редколегії – акад. Зозуля І.С.

Відповідальний секретар –
акад. Шевчук С.В.

Набір та верстка – Тищенко Л.В.

Видання зареєстроване в Державному комітеті інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України свідоцтво серія КВ №6664 від 31.10.2002 р.

Видається українською мовою

Загальний тираж – 450 прим.

Адреса редакції 01054, м. Київ-54
вул. Тургенєвська, 11
офіс 1.1
т/факс:486-89-16
Е-пошта: anvuz@ukr.net
сайт: www.anvou.org.ua

Редакція може не поділяти точки зору авторів

Друкується за ухвалою Президії АН ВО України від 17 вересня 2010 р. (протокол № 7)

© АН ВО України, 2010р.

ЗМІСТ

Офіційні матеріали……..……..…4
Звернення Президента України до народу з нагоди Дня Незалежності……4
Нам пора для України жити……6
З подій сьогодення……9
Нові публікації……..……73
«Диво під Замостям» уточнення……..…73
Україна пишається……85
«Ракета вийшла на ракету…»……..…85
Я.Ганіткевич. Київський медичний інститут в окупованому гітлерівцями Києві (1941-1942рр.)……...…89
Постаті…….. .109
Загадка Дмитра Вишневського……..109
Борис Зіменковський……...121
Микола Маркевич……128
Євген Чикаленко……..132
Василь Пішак……...138
Хроніка……..…..139
Міжнародні зв'язки……...153
Рецензуємо……...…155
Про початкову школу та інтелектуальне українство……155
Наші ювіляри……160
Борис Драганов – 90……..……..161
Ігор Коцан ……..……...…165
Юлія Булаховська…….....168
Некролог……..173
До впровадження……...177
В.П.Литвин, В.В.Поліщук. Біокисні метал-силікагелеві сполуки та їх використання у ветеринарній медицині……177
Цікаво знати……183
Знахідка віком чотири тисячі років……183
Кому не можна їсти помідори……184

Звернення Президента України до народу
з нагоди Дня Незалежності

Дорогі мої співвітчизники!

Від щирого серця вітаю вас з великим святом – Днем Незалежності України!

19 років тому з великою надією та вірою ми прийняли виклик долі – стали на шлях створення та розбудови власної незалежної держави. Особливістю сьогоднішнього часу, коли ми переходимо вже в 20-й рік Незалежності, є те, що влада робить усе для здобуття Україною економічної незалежності, бо справжня незалежність ґрунтується саме на цьому фундаменті.

Моя програма реформ – це програма побудови економічно незалежної Української держави.

Це – програма створення таких підвалин незалежності, за яких «українська незалежна держава» – це були б не просто гарні слова, а стиль життя усього українського народу.

Я працюю над реалізацією судової реформи, щоб люди могли розраховувати на чесні і справедливі суди, щоб наріжним каменем українського правосуддя був Закон і права людини, а не політика і гроші.

Я працюю над скасуванням драконівської дозвільної системи, яка є магнітом для корупції, яка давить малий і середній бізнес, відлякує іноземного інвестора. Я підтримую і

завжди буду підтримувати розвиток сильних і вільних медій, бо це – основа демократії.

Я не дозволю країні звернути з демократичного шляху реформ в угоду егоїстичних інтересів деяких безвідповідальних політиків. Я знаю, що для цього доведеться докласти величезних зусиль і ресурсів, щоб досягти справжньої економічної незалежності.

Я розумію, що шлях який ми обрали, дуже складний і дуже тяжкий. Але нема іншого шляху до справжньої свободи і справжньої незалежності. Нема іншого шляху до тієї незалежної України, в якій я хотів би, щоб жили наші діти.

Як Президент я буду докладати усіх сил, щоб побудувати таку Україну – справді незалежну, справді процвітаючу, в якій люди можуть жити гідно.

Зі святом вас, дорогі друзі! З Днем Незалежності!

НАМ ПОРА ДЛЯ УКРАЇНИ ЖИТИ!

Є в історії нашого народу події, оповиті серпанком особливого піднесення, високого прозріння, духовного Ренесансу.

Таку неповторну мить пережили всі ми 24 серпня 1991 року, коли Верховна Рада урочисто проголосила незалежність України та створення самостійної держави – України, виходячи з права на самовизначення, передбаченого статутом ООН та іншими міжнародно-правовими документами, здійснюючи Декларацію про державний суверенітет України.

Нам і прийдешнім поколінням випала історична місія: будувати, зміцнювати, збагачувати свою, власну Українську державу.

Як показав досвід пройдених дев'ятнадцяти літ – це справа надто складна і відповідальна. Важко збудувати будинок, а державу – поготів. Тим паче, що, крім будівничих, у нас і руйнівників вистачає. Звісно, коли один мудрує, а другий руйнує, то й наслідки маємо відповідні.

Сьогодні ми вже добре усвідомлюємо, що зміна політичного устрою, відмова від планово-розподільчої системи, перехід на засади загальновизнаної у світовій практиці ринкової економіки не могли пройти без втрат. Згадаймо: на першопочатку практично всі погляди спрямовувалися на переваги України, насамперед її вигідне геополітичне і геокліматичне розташування, природні ресурси, значний науковий і кадровий потенціал, потужну матеріально-технічну базу. При цьому залишалися в тіні слабкі сторони природного та виробничо-технологічного комплексів України.

У результаті склалася парадоксальна ситуація: економічна «машина» держави, яка у командно-плановому режимі сяк-так функціонувала, виявилася зовсім не технологічною і значною мірою непридатною для функціонування у вільноринковому режимі.

До цього додалися строкатість населення в державі, й страшні наслідки Чорнобильської катастрофи, яка стала не

тільки величезною бідою, а й утворила величезну чорну діру у фінансах держави, яка, на жаль, ще довго нагадуватиме про себе.

З огляду на все це минулі дев'ятнадцять років були серйозним випробуванням для країни і її народу. Крім двох жорстоких фінансових криз, нам довелося пройти через стагнацію і різке зниження обсягів виробництва в 1990-1999 та 2008-2009 роках, зростання безробіття, інфляцію і гіперінфляцію, значне падіння валютного курсу спочатку українського карбованця, а потім – гривні, протистояння не тубільного населення, політична неподатливість, а то й провокації окремих партій, розбрід верховного керівництва, зменшення реальних доходів населення та різке його зубожіння на фоні астрономічного збагачення купки олігархів.

Тому мусимо визнати, що попри тривалий час Україна на шляху своєї незалежності зробила лише перші кроки.

Проте як суверенна держава Україна вже відбулася. Вона вийшла з дитячого віку і все міцніше стає на ноги. Україну визнав світ. Вона стала вагомим фактором миру в світі і відіграє все більшу роль у світовому співтоваристві.

Що ж до архітектури держави, яку будуємо, то вона й досі не сформувалася. Більше того, має серйозні перекоси. Це – наслідок того, що будівництво тривалий час велося на фундаменті міражів та ілюзій, стихійно, нескоординовано, без відповідного проекту (щодо Конституції країни ясності немає й досі). І це зрозуміло, адже в процесі будівництва брали і беруть участь різні політичні сили з різними, нерідко полярними інтересами.

І все-таки сьогодні, відзначаючи дев'ятнадцяту річницю Незалежності (а чи 19-ту? Чому не 83-ю? Адже Україну окупувала червона Росія!), не можна не помітити позитивних змін. Формується не тільки нова економіка з новими виробничо-господарськими відносинами. Формується нова людина. Поступово приходить усвідомлення того, що без успіху національної ідеї не може бути національної економіки,

що будувати національний дім можуть лише національно свідомі, чесні й віддані своєму народові й державі громадяни.

Як кажуть, Бог посилає нам випробування, щоб ми гідно їх переборювали, не втрачаючи віри й надії на краще майбутнє.

Врешті-решт, все залежатиме від того, наскільки сумлінно ми засвоїмо уроки пройденого дев'ятнадцятиліття.

Насамперед, маємо усвідомити просте правило: в своєму домі треба жити не тільки своїм життям а й своїм розумом, більше розраховувати на власні національні сили, українцям активніше позбавлятися комплексу меншовартості, беручи на озброєння заклик великого Івана Франка: «Нам пора для України жить!».

УКРАЇНА НЕЗАЛЕЖНА НА РОЗДОРІЖЖІ…

Мабуть, багато хто пам’ятає, як серце йокнуло, коли вранці 19 серпня 1991 року диктори Центрального телебачення та радіо казенними голосами почали говорити про запровадження в країні надзвичайного стану. Через три дні путчисти вже мчали на дачу заарештованого Горбачова – вибачатися. Те, що почалося як трагедія, закінчилося як фарс. Радянське минуле, здавалося, програло назавжди. Народ відмовився йти назад у стійло. Буквально через три дні Україна стала незалежною.

Тепер, 19 років по тому, нам, громадянам України, важливо відповісти на запитання: чи потрібна нам ця свобода й чи готові ми за неї боротися? Днями були опубліковані дані соціологічного опитування, проведеного Інститутом Горшеніна. Результати, м'яко кажучи, невтішні. Лише 58% громадян України позитивно ставляться до факту проголошення незалежності України 1991 року, й усього чверть населення відзначає це свято. Експерт Володимир Фесенко пояснив це тим, що, мовляв, українське суспільство традиційно не відзначає політичних свят. Але, мабуть, ситуація набагато серйозніша. Державі Україна виповнюється 19 років. Для людини 19 років – вік уже зовсім недитячий, час визначатися в житті. Для країни – тим паче. Країни Прибалтики вже давно в Євросоюзі й НАТО. Російська Федерація будує свою специфічну «керовану демократію». Громадяни Росії без значного опору відмовилися від свободи в обмін на ілюзорні імперські амбіції Путіних і Мєдвєдєвих...

А ми все стоїмо на роздоріжжі. Між Європою та Росією. Між парламентською формою правління і президентською. Між прагненням до свободи й бажанням «сильної руки». Україна застигла в «точці біфуркації»... Досі шановані експерти

проводять круглий стіл на тему «Українська державність – міф чи реальність? ».

Звісно, можна заперечити, що ми давно визначилися з вибором шляху. І нова влада невпинно декларує прихильність до європейських цінностей. Більше того, сьогодні у нас уже немає хаосу і двовладдя, а є якась, хоч і чужа, владна вертикаль. Відновилася керованість у державі. Але чому тоді в багатьох людей виникає стійке відчуття реваншу? Відчуття, що країну розвернуло на 180 градусів. Відчуття совка..

Очевидно, що країна за останні півроку дуже змінилася. З'ясувалося, що коаліцію можуть створювати «тушки». Були підписані й ратифіковані «харківські угоди». Севастополь на 30 років безвідповідально віддали Росії в обмін на «дешевий» газ, який потім виявився не таким уже й дешевим. З основ внутрішньої та зовнішньої політики зник курс на євроатлантичну інтеграцію. Із НАТО тепер належить лише співпрацювати.

27 квітня в Страсбурзі Президент України В.Янукович заявив, що Голодомор аж ніяк не геноцид. У Запоріжжі з'явився пам'ятник Сталіну. А Інститут національної пам'яті очолив комуніст Солдатенко. Погодьтеся, комуніст на чолі цієї установи – це ще більше знущання з українців, аніж міністр освіти Табачник. До всього іншого, кудись запропастилася опозиція, її не чути... Вона зовсім не заважає владі будувати свою жорстку вертикаль ієрархічного й беззаперечного підпорядкування.

Останнім часом у народі з'явилася думка, що з такими темпами здавання національних інтересів не мине багато років, як в Україні від її незалежності залишиться хіба лише гімн, прапор, герб і свято – День Незалежності, до якого пристосувались недруги України.

Утім, ми поки що маємо свободу. На неї всіляко зазіхають, але вона ще є. А свобода – це і є незалежність... Вона залишає надію, що ми все-таки виберемося з цієї «точки біфуркації» й підемо своїм європейським українським шляхом...

Олена Яхно

Україна співає, танцює, фестивалиться, футболиться... А саркофаг навколо ЧАЕС руйнується. Переді мною пожовтіла статейка з білоруської газети десь за 2002 р. – «Удобно ли сидеть на пороховой бочке?». Пишуть Георгій Лєпін, професор та академік І. Смоляр. «Ядерные реакторы неустранимо высоко радиоактивны, т.к. наряду с выработкой энергии в них постоянно и в больших количествах образуются элементы, смертельно опасные для всего живого. И действие этих элементов продолжается сотни и тысячи лет ». «..АЭС – это атомные мины, заложенные своими руками на своей территории. Так скажите, пожалуйста, удобно ли сидеть на пороховой бочке?».

Але у нас, в Україні, виявляється – «удобно». Ось ще добудуємо два реактори на Хмельницькій АЕС, побудуємо в Чорнобильській зоні завод для переробки радіоактивних відходів, аби стягувати сюди звідусіль це «багатство», та утворимо могильник. Готуємо «Чорнобиль-2»? А до Києва всього якихось 90-100 км. Будівництво нової захисної стіни затягується, розтягується, хоч вже не 2002-й, а 2010 рік. Великі кошти витрачаються на референдуми, вибори, перевибори, на підвищення зарплат головам сільрад, які пограбували села, розпродавши землі та ще Бог знає куди…

Україна пережила Чорнобильську трагедію – і якось українці стишились, ніби забули про її наслідки.

А реактор «працює» – і тільки заходи не ведуться, щоб перешкодити черговому вибуху, його гігантській силі. А ті, хто мусив думати про це, – теж води в рот набрали. А між тим…

ХТО УПОКОРИТЬ ЗВІРА?

А тепер нагадаю про нову чорнобильську загрозу, котра висить над Україною. У чомусь навіть трагічнішу ніж та, що сталася в квітні 1986-го. Клан привілейованих ядерних фізиків, котрі на Чорнобилі заробили ордени, звання, великі гроші, не вирішивши жодної болючої наукової та технічної проблеми після катастрофи, вперто блокує нові шляхи знешкодження

решток ядерного палива, відпрацьованих твелів та радіоактивного сміття, яким переповнена тридцятикілометрова зона (вісімсот тимчасових і радіоактивних кладовищ, тимчасових, яким уже... двадцять чотири роки).

Щороку корупційні схеми поглинають десятки мільйонів гривень злиденного українського бюджету та кошти щедрих європейських донорів, які ми вижебруємо у сердобольних країн та фізичних осіб, а чорнобильська небезпека лише зростає, а не зменшується.

У попередній частині моїх роздумів я навів, наперекір псевдоакадемічному офіціозу, всі можливі наслідки примітивного рішення будувати над саркофагом – другий тисячотонний саркофаг, який лише тимчасово локалізує небезпеку, але не гарантує знешкодження нової трагедії. Ми такі псевдозаспокійливі політичні пігулки вже приймали в часи комуністичної містерії. „Солов'ї над Прип'яттю". Фраза тодішнього прем'єра Рижкова: „Ми ету зону за месяц зубнимі щьоткамі отчістім", „Совєтскій атом самий мірний в мірє" і т.д.

Годі. Не маємо права у своїй державі присипати інстинкт самозахисту, розум самозбереження нації примітивним політичним наркозом під прапором „всьохорошізму". Адже ми пережили страшну брехню Чорнобиля. Тільки частина з нас вижила, пройшовши це пекло. Я в тому числі. Кінорежисер Володя Шевченко, який брав у мене інтерв'ю для документального фільму за п'ятдесят метрів від зруйнованого четвертого реактора у травні 86-го, вже двадцять три роки в іншому світі. А мені Бог дозволив жити. Як і операторові цього фільму Віті Кріпченку. Спасибі тобі, Господи!

Тому я вийшов у ефір Першого Національного каналу, щоб ударити в гучного державного дзвона: прокиньмося від летаргічної сплячки, українці! Ми ходимо під ядерним дамокловим мечем, який може кожної хвилини впасти на наші ледачкуваті голови. Сірі кардинали від науки нас заколисали, мовляв, Чорнобиль у минулому, ми – старі, нам уже одна дорога, а після нас нехай і вселенська катастрофа чи потоп, чи земля провалиться. Іншого пояснення блокування ідей із

розв'язання чорнобильських можливих трагедій я не бачу. Якби наші орденоносні академіки від ядерної фізики прагнули розв'язання глобальної чорнобильської проблеми, вони б у відкритому режимі заслухали проект Анатолія Кіндеревича, вивчили б його суть і, якщо це справді нове слово у ядерній фізиці – прапор Кіндеревичу в руки і вперед! Якщо ж його теорія – це туманна балада, науковий міф, вигадка (а теорія Ейнштейна спершу також була міфом, навіть з ознаками шизофренії, до речі!), – хай незалежні, не корумповані, а найкраще за участю іноземних представників, експерти винесуть свій жорсткий вердикт. Кіндеревич охоче йде на це. Будь ласка, він сам наполягає: нехай професійна комісія МАГАТЕ (Міжнародне агентство з атомної енергії) визначить значення його відкриття. Наші ж фізики Бар'яхтар, Герасько, Ключников, Корнєєв, Купний, Носовський, Щербин будуть лобіювати лише свою, застарілу, принесену з минулого століття версію: або варіант „Арка" – себто створення залізобетонної оболонки, під якою розбирати рештки зруйнованого реактора, або „Зеленого моріжка" – себто повного вибирання зруйнованого блоку із наступним заливанням блоку бетоном: або поетапне заповнення бетоном реакторного блоку. Всі три версії лише консервують, відкладають на якийсь час ядерну небезпеку, але не зводять її нанівець.

А в цьому зацікавлена світова спільнота. На планеті уже накопичилося сотні тисяч тонн ядерних відходів від роботи атомних електростанцій. Атомних кораблів та підводних човнів, від випробувань атомних бомб, від функціонування збагачувальних заводів, від аварій на атомних станціях. Чорнобиль із російським Кіштимо додали до цього критичну масу. І сьогодні людство здатне лише тимчасово консервувати і закопувати в землю небезпечне радіоактивне сміття. Щедрий „дар" для нащадків залишаємо на багато років. Щоб згадували. Довго і на весь голос. Ми того варті.

Отже, людська думка мусить, зобов'язана врізатися, проникнути не лише у новий рівень пізнання світу, а й у

новітній рівень самопорятунку людства. Жоліо К'юрі, Нільс Бор, Курчатов та інші ядерні генії відкрили могутню енергію під час ланцюгової реакції радіоактивних елементів. І це в час, коли ще тривала Друга світова війна, було підхоплено урядами кількох держав для створення нового виду самознищення людства – для виготовлення атомної бомби. Повторюю: спершу тільки для жахливих атомних бомб, скинутих на Хіросіму та Нагасакі. А лише згодом – для вироблення енергії на атомних станціях.

Отож, вихід один: не запроторювати небезпечні ядерні відходи, котрі часто небезпечніші за пальне в реакторах, у тимчасові чи довгочасні сховища, а знешкоджувати їх, перетворювати в екологічно нешкідливі елементи природи. Замкнути цикл. Забрати їх з природи, використати, відібрати в них енергію – і знову повернути в природу безпечними для всього живого. В тому числі й самої природи.

Саме цей шлях опановує український патріотичний учений Анатолій Кіндеревич. Самостійно, без допомоги держави. В той час, коди вже мільярди, часто без будь-якої користі, закопано в чорнобильські прожекти з тимчасової консервації решток ядерного палива в четвертому реакторі під саркофагом та ядерних відходів у зоні.

Все, що міг зробити своїм розумом і своїми силами цей унікальний українець – він зробив. Я тримав у руках офіційні, з усіма законними печатями та підписами, патенти на його дивовижні відкриття: перше – „Спосіб прискорення дезактивації тритію і пристрій для її здійснення"; друге – „Пристрій для прискорення дезактивації радіоактивних відходів атомних електростанцій середньої та низької активності"; третє – „Спосіб прискорення дезактивації радіоактивних відходів атомних електростанцій і енергетичний концентратор для його здійснення".

Якби Анатолій Кіндеревич жив у країні з розвиненим громадянським суспільством, із патріотичною науково-технічною елітою, з владою, яка думає не лише про своє

самозбереження, а про долю свого простолюду – вже давно було б організовано публічний експеримент щодо перевірки справжності цього відкриття, пов'язаного зі штучною силою гравітації. Справжності відкриття щодо радикального скорочення природних строків розпаду та напіврозпаду залишків пального в саркофазі та радіоактивного сміття в зоні.

Я маю на увазі публічність за участю вітчизняних та незалежних зарубіжних фізиків. Оскільки йдеться про світове, унікальне відкриття, якого чекає людство. Прилад для проведення експерименту в Анатолія Кіндеревича є. Він його виготовив власноруч зі своїми помічниками. Не завдяки Академії наук, не завдяки українському уряду, а наперекір. Адже цим відкриттям ніхто у нас не зацікавився, воно, виявляється, нікому не потрібне. У першій частині моїх роздумів я пояснив чому – великомасштабна корупція на чорнобильській біді. Чорнобильська зона – це вирва, що затягує сотні мільйонів грошей без глобального вирішення проблеми. Ковтає їх і волає: давай-давай-давай ще, не жалій, Україно та іноземні донори! Давайте гроші, бо засиплемо вас радіонуклідами, що проникнуть у вашу кров і у ваші кістки. Вас, ваших дітей і внуків. І правнуків. Давайте-давайте, трясця вашій чорнобильській матері, давайте. Грошам ми дамо раду, а вас завчено заспокоємо: спіть спокійно, українці, все гаразд. Баю-бай, саркофаже. Баю-бай...

Відкрию одну маленьку таємницю у цій проблемі. Опоненти наполягають; відкрий нам сутність твого відкриття! Чому прискорюється дезактивація радіоактивних відходів? Відкрий усе до дрібничок, щоб було усім зрозуміло. Якщо не відкриваєш – ти шарлатан, вискочка, цу-цу тобі! Знай своє місце.

Розумію, що багато відкриттів робили геніальні самоуки чи одержимі. Часто їхні відкриття надовго затримувалися в часі, чекаючи визнання. Але в даному разі йдеться про реальну загрозу від не вбитого, а лише пораненого звіра. Він чекати не буде. Це не приборканий, а лишень поранений звірюка. Тому і страшний.

Розкажи, поясни, відкрий усі науково-технічні таємниці – і повертайся у свою задрипану (вибачаюся перед жителями цього міста) Боярку, продовжуй тягнути вузькоколійку Павки Корчагіна. Анатолій Кіндеревич під час нашої зустрічі про це жодним словом не обмовився, але ця його осторога-приреченість для мене таки відчувалася. І його треба розуміти. Він прагне єдиного – публічного випробування його установки, котра реально прискорює дезактивацію радіоактивних відходів. Відкриття Кіндеревича завдає смертельного удару по довколачорнобильському клану, по його багаторічній, «декоративній» діяльності по „освоєнню коштів". Отже, є причина воювати проти цього зухвалого вискочки. Воювати до „крові". Варто мені було виступити з цього приводу на сесії, як посипалися одноманітні листи: мовляв, ви ж такий борець за справедливість, борець проти „лжеліквідаторів" і т. д, і т.п., ви ж створювали перші чорнобильські закони, звозили зі всього світу гуманітарну допомогу для потерпілих районів... – і ви потрапили на гачок Кіндеревича, цього дженауковця і т.д., і т.п...

На таку макуху мене не візьмеш. Я пам'ятаю, як на початку дев'яностих з України вижили молодого вченого в галузі космонавтики Андрія Жалка-Титаренка, котрий хотів реформувати космічне агентство України. Але від нього вимагали половину бюджетних коштів, виділених „на космос", віддати готівкою на „відкат". Він повстав, вибухнув. Я знав Андрія, знав його принципи – він бурхливо відмовився виконувати ці настанови. І змушений був буквально рятуватися, забравши родину в Канаду.

Канада і Америка сьогодні мають дуже успішного, талановитого вченого в галузі космічних технологій, українця Андрія Жалка-Титаренка. Андрій хоче повернутися додому, в Україну. Але до кого? Для чого? Хто його захистить?

Мушу завершувати цю болючу для України і для кожного українця тему. Отже, є дві версії, два погляди на розв'язку знешкодження радіоактивних відходів. Один – примітивний,

найпростіший, котрий не потребує особливого інтелекту: накинути на „Укриття – 1" ще один захисний плащ. Він коштуватиме приблизно вісімсот мільйонів доларів. З бюджету і від іноземних, переляканих Чорнобилем донорів. Це буде короткочасна, одноразова перемога над Чорнобильським звіром. Але він залишиться „живим", „дієздатним", готовим до помсти. Залишки пального будуть діяти за жорстокими і невблаганними законами ядерної фізики – вони намагатимуться вибухнути.

Українські академічні вчені та адміністрація тридцяти кілометрової зони переконали виконавчу владу, яка, природно, не обізнана в деталях із проблемою, що це – єдиний можливий вихід і єдиний порятунок. І якби справді не було іншого, радикально іншого – я би пристав до цієї команди. За однієї умови: щоб вони не розкрадали ці астрономічні суми.

Але є українець, котрий спробував прорватися розумом за межу вже досягнутого, зухвалий одчайдух, котрий увійшов своїм розумом у шари досі невідомого. Він ставить проблему в радикальну розв'язку: не консервувати радіоактивні залишки пального в „Саркофазі" та радіоактивні відходи в зоні й поза зоною, а знешкоджувати їх. Вже існує в Україні не лише наукова праця, а й технологічний засіб прискорення розпаду, себто надійного знешкодження раз і назавжди цього смертельного сміття.

Треба просто відкинути науковий егоїзм та хуторянське самоїдство старої школи офіційних фізиків. Не тупо ховатися за барикадами академічного офіціозу, а чесно вивчити винахід Анатолія Кіндеревича. Вивчити із представниками зарубіжних фізиків. Адже його винахід уже набув був світового резонансу, в нього повірили багато вчених в Україні, в Росії, зокрема з інституту Курчатова під Москвою. Канадійські наукові кола запрошують його до себе для розробки і практичного застосування методу знешкодження ядерних відходів. А ми тут, в Україні, маючи над нашими головами пораненого ядерного звіра в Чорнобилі не хочемо перевірити можливість остаточного упокорення цього звіра.

Перший, найпримітивніший варіант – побудова „Укритя-2" вимагає вісімсот мільйонів доларів. Побудова новітнього, унікального заводу по дезактивації пального з реактора, а згодом – і всього радіоактивного сміття з України за винаходом Анатолія Кіндеревича обійдеться всього в п'ятсот мільйонів.

Отож, пане Азаров, слово за вами. Анатолій Кіндеревич своє слово вже сказав.

Володимир Яворівський

РОСІЯ ТОРГУЄТЬСЯ З УКРАЇНОЮ ЗА КЕРЧЕНСЬКУ ПРОТОКУ

Позиції Києва й Москви щодо вирішення Азово-Керченської проблеми відрізняються. Про це заявив заступник міністра закордонних справ РФ Григорій Карасін на зустрічі з журналістами в четвер у Києві. «Позиції сторін відрізняються одна від одної. Ключ – у визначенні статусу Керченської протоки та питаннях розмежування», – повідомив він. Дипломат також додав, що сторони домовилися в спокійному режимі продовжувати вирішення цього питання. Щодо демаркації спільного сухопутного кордону, за словами Карасіна, вирішені всі практичні питання в цьому напрямку. «Зараз створюються відповідні структури, які при взаємодії будуть реалізовувати прийняті рішення», – підкреслив заступник голови МЗС РФ. На його переконання, питання демаркації не є проблемою і розуміння, як його вирішити, є і в Києва, і в Москви. Що стосується обсягу фінансування робіт з демаркації, то Карасін повідомив, що кошторису поки немає, але «відповідні витрати вже передбачені в бюджетах наступних років».

МУЗЕЙ РОСІЙСЬКОГО МИСТЕЦТВА СТАВ НАЦІОНАЛЬНИМ

Президент України Віктор Янукович підписав указ про надання Київському музею російського мистецтва статусу національного. Як повідомляє прес-служба глави держави, указ підписано, враховуючи вагомий внесок Київського музею російського мистецтва у розвиток музейної справи, вивчення, збереження та популяризацію мистецтва, а також активну міжнародну діяльність музею. Віднині музей, згідно з указом, іменуватиметься – Національний музей російського мистецтва.

НЕАНДЕРТАЛЬЦІ «ВЕЛИКОЇ ПОЛІТИКИ»

Почну з елементарного: на політичній виставі „Велика політика" приїжджого у столицю України Євгена Кисельова 2 липня ц.р. зібралася група людей. Тон, звісно, задавали представники 5-ої колони. Особливо старався якийсь М.Погребінський, що косив чи то під Троцького, чи під його ідеологічних однодумців з епохи 37 року. На шоу йшлося (невідомо чого і з якої статі) про другу чи то офіційну, чи то державну (власне, це одне й те ж) російську мову. Ще кілька років тому на аналогічних шоу (до „епохи" Є.Кисельова) колоністами і колонізаторами, які раптово виповзли з печер на телеекрани, активно піднімався вереск про „страшну загрозу, яка насувається на Україну" – це українізацію України. А звідси (так треба було розуміти представників 5-ї колони, а особливо провокаторів різних мастей), – що це означає „знищення" російської мови в Україні. Час минув. Українізація в Україні так і не відбулася. Україна не стала ані українською, ані для українців. У ній стало жити, за успадкованим від генералісимуса висловом Миколи Азарова, „лучше і вєсєлєє" – російськомовному населенню. А точніше сказати – колоністам і колонізаторам та незначній групі духовних калік, які ще досі живуть постулатами імперської політики і носять на своєму чолі колонізаторське тавро: „А какая разніца как разгаварівать, ілі в какую церьковь хадіть?"

У цьому ж плані кілька років тому йшла й інша подібна, як нині висловлюється міністр освіти господін Табачник, „брєдятіна" про так звану українізацію України. Для них Україна – це споживчий кошик, український народ – бидло з лопатою. А українська мова – маргінальна мова. Мова, яка живе, на їхню думку, в хаті, що скраю. Ба й справді, у містах Центру, Півдня і Сходу наша українська мова опущена до такого рівня, до якого не опускалися навіть ідеологи Щербицького-Маланчука під керівництвом московського Суслова. В Україні, на радість колоністам і холуям Кремля,

триває нечуване зросійщення України! Сьогодні чи не всі віце-прем'єри українського уряду разом із більшістю нардепів говорять мовою „старшого (?) брата". Заговорили у високих державних кабінетах, починаючи з прем'єрського. Тепер від новообраного президента колоністи й учорашні колонізатори вимагають привселюдно наступного етапу знищення України як держави і нації – впровадження російської мови як другої офіційної (читай державної). Принижена, як покритка, українська мова щойно (за часів президента Віктора Ющенка) почала було підводитися з колін, але нині її знову виганяють на вулицю з рідної хати. Виганяють привселюдно, нахабно, без залишків совісті і людських чеснот чечетови, болдирєви, погребінські. Виганяють з усіх сфер державного життя: телебачення, преси, книговидання, кінопрокату, суду, шкіл, вишів, з найвищих кабінетів країни.

Як треба цим людям низько упасти і якого набратися нахабства, щоби стати останніми циніками у держави: в ній жити, а відстоювати інтереси... Росії. Нечувана річ у світі! Аморальність найгіршого ґатунку.

Щоб остаточно покінчити з „українським питанням" чи не кожного разу на політичних виставах Шустера-Кисельова мусується проблема української мови. І це незважаючи на те, що дане питання населення взагалі не обговорює. Воно його не хвилює. Бо в Україні й так повсюдно панує російська мова як один з найживучіших рудиментів кожної колонії. Бо нібито саме вона, російська, підвищить бідному прошарку населення заробітну плату, а доживаючому пенсіонерові його убогу пенсію, яку навіть не можна прирівняти до вартості обіду чи вечері нинішнього товстосума-крутяка. І це **мовне питання** порушують в Україні люди, які не володіють державною мовою: ані Шустер, ані Кисельов. Я вже мовчу про елементарну етичність. Як це взагалі ставити такі питання чужим людям у чужій для них державі, порушувати надумані проблеми в українському суспільстві?! Адже проблема мови піднімається переважно духовним загарбником і окупантом, який хоче відрізнятися від „біомаси". Згадаймо офранцужену Московію

минулих століть, коли петербурзький актор Іван Сосновський не витримав і в пику псевдопетербурзькій аристократії зі сцени вигукнув:

– Розмовляйте по-людськи! – а в душі додав: – Нелюди. Поважайте народ, серед якого живете.

Нині повторюється це ж саме і в Україні. Тлусті коти хочуть відрізнятися від народу не лише гаманцями, який обікрали, а й мовою і піснею вчорашнього колонізатора. Чи не для цього запросив на свою „Велику політику" Є.Кисельов чергових маргіналів, як на посиденьки, і погребінські навипередки з чечетовими і болдирєвими почали розписуватися у невігластві й дилетантстві в ім'я своїх кишенькових ідей, забуваючи, що по той бік екрану сидить не лише „біомаса", „духовно-ідеологічне каліцтво вчорашнього дня", а й інтелектуальний люд: професура, науковці, історики. Може, хоча б тому неандертальцям у політиці не варто було демонструвати так активно свою неосвіченість?! Адже кожній більш-менш освіченій людині відомо, що твориться в „Країні Басків і Наваррі". Це б мав би знати і пан М.Погребінський, який претендує на оригінальність. Принаймні це помітно з його зовнішності. До неї ще б трохи знань. А демагогічними і перекрученими фактами нас не треба привселюдно дурити, замішуючи свою дезінформацію „науково-енциклопедичними" залишками „соляночки" з московського столу. М.Погребінському б запам'ятати: в Іспанії офіційна мова у всій країні іспанська! Решта мов мають офіційний статус у відповідних областях, де живе корінне (!!!) населення Іспанії. В унітарній Україні до корінного етносу належать тільки українці (72%) і ще кримськотатарський народ. Всі інші заїжджі, або „колоніальні залишки" та перевертні, – наслідок експансій кількох імперій, під якими довгий час перебували українські території з ідентичним населенням. Саме з цього господам „Великої політики" і слід би виходити. Тим паче, у постколоніальній державі, в якій, унаслідок понад тристалітнього гноблення корінного населення і винищення як

мови, так і її носіїв, необхідна неабияка державна підтримка українського народу, мова якого вимирає.

У людини з нормальним мисленням, яка подивилася б це комічне шоу на чолі з паном Погребінським (він там задавав тон), одразу виникло б кілька запитань до українців. Скажімо, перше: чому ви, українці в своїй державі, цим чотирьом дозволяєте господарювати і нав'язувати свої колоніальні погляди?! Вони не українці: ані господін Чечетов, який верещить по-московськи, що йому не дають тут „разговарівать на „русском язикє", навіть не помічаючи того, що саме скаліченою російською він і розмовляє. Навіть у Верховній Раді, порушуючи Конституцію, де він є ще й головним політичним диспетчером і за сумісництвом всєукраінскім демагогом. Те ж саме можна сказати й про Є.Кисельова, який за гроші приїхав з Москви служити своєму хазяїну, не знаючи української мови (нібито такого таланту ми не могли б знайти поміж українців?), усе ж умудряється сіяти розбрат у нашому, а не московському домі. І це той таки Євген Кисельов, який у перші дні приїзду щиро дивувався подвійними стандартами в Україні, сказавши на радіо „Ера" приблизно таке (цитую з пам'яті, бо сам їх чув): у нас, в Росії, якщо росіянин любить Росію, він називається патріотом. У вас, в Україні, як я помітив, якщо українець любить Україну, його називають... нацистом, фашистом, нациком чи неофашистом.

Хочеться на це сказати господіну Кисельову, що ці ярлики почепили українцям такі маргінали, як погребінські, табачники і болдирєви (всі одного клану). Дикість. Допустима тільки... не за української влади. Ще й радіють, що нема 5-ї графи у їхніх паспортах. Може, саме тому і дозволяють собі виступати на правах господарів? Та ще займаються елементарною софістикою, наводячи дикі факти, які ідеологічно впливають на обивателя, котрий не вникає в суть їхньої софістики і чистої води демагогії і саме тому так часто плеще в долоні, відповідаючи взаємністю на їхнє плескання язиками.

Хотів би я таке шоу побачити на батьківщині Чечетова чи Кисельова. Хай би повернувся до своєї Москви Є.Кисельов і в

прямому ефірі перед Путіним-Медвєдєвим поставив питання, чому в Російській Федерації відсутня друга державна мова, чи офіційна в усіх автономних республіках? Чому РФ не прийняла і навіть не взяла до відома Європейську хартію про мови?! Чому ті багаточисельні народи і народності, які живуть у Російській імперії, досі фактично є пригнобленими і їм навіть закон РФ не дає юридичного права ,на свою мову?!

У мене чимало друзів у Росії. Зокрема перекладачі моїх романів російською. Там постійно проживає більше сотні моїх близьких родичів по братах, сестрах, племінниках. Нещодавно їздив до Москви, до Смоленська. Запитую друзів – москвичів і смоляків:

– Скажіть, а для чого вам друга державна мова в Україні – російська?

У відповідь вони тільки усміхалися:

– Вона нам ні до чого. Ми зовсім цього не вимагаємо і чути про це не хочемо. Скажемо навіть так – нормальні росіяни, не імпершовіністи і не провокатори, навіть проти такої постановки питання в Україні. Сіяти ненависть українців до росіян – це справа рук провокаторів. Типу нашого Затуліна і вашого Табачника чи іншої дрібноти.

Оскільки така дрібнота, як погребінські та болдирєви, в Росії невідомі, то я зрозумів, що саме їм адресується це чітке визначення. Підсумовуючи нашу розмову, мої московські друзі сказали:

– Взагалі цією надуманою і не потрібною росіянам проблемою займаються, як правило, люди не українського і не російського походження. Займаються для того, щоб розсварити нас, а самим на цьому нагріти руки і набити кишені. Замість того, щоб сіяти добро поваги, приязні, дружби, вони сіють зневагу і ненависть.

Гарно сказано. Точно. Бо й справді, чому ж тоді ніхто з українських політиків не дозволяє собі такого в Москві чи Тель-Авіві? Тут одразу скажуть: це втручання у статут чужого храму. Але чому ж таке втручання постійно йде із Російської

Федерації? Від таких імпершовіністів як Затулін, Марков, Жириновский, Дугін, Бабурін, Лужков, Павловський, які їдуть в Україну, йдуть на українське (?) телебачення і тут у прямому ефірі буквально збиткуються з нас, виступаючи зі своїми пропагандистськими трюками. Поводяться, як у своїй губернії – під тінню двоглавого орла.

...Кожен патріот, кожний українець, який ще залишився тут і не втік за кордон, як наші батьки свого часу тікали від отаких чечетових, погребінських, болдирєвих (тільки з маузерами під шкірянкою), має сьогодні задуматися над своєю долею. Чи не збираються нам погребінські, болдирєви повернути у XXI сторіччі 37 рік: спочатку арешти, що вже відбуваються, а потім і висилку з України, оскільки розстріли відмінені?

Коли я подивився згадану передачу, мені спало на думку, що чесна і порядна людина, яка хоч трохи поважає себе, не прийшла б на цю політичну трагікомедію. Дуже прикро, що жоден із присутніх там не пояснив, що Україна – це постколоніальна держава. Що в колоніях, як правило, корінна мова, як і населення, винищується, а нав'язується мова колонізатора, загарбника, окупанта. Так в усьому світі. Україна не виняток. Так було за всіх епох і на всіх загарбаних землях. Такою ж була і Московська колоніальна політика в Україні. Підтвердження цьому: заборони української мови, книжок, преси, театрів. Мову нищили, розстрілювали, топили в світових океанах понад 300 з лишнім літ і тільки дивом – дякувати Богу – вона вижила. Тож вона, як ні одна мова сьогодні в Україні, на своїй Батьківщині, потребує захисту, підтримки держави.

Російська мова в Україні панує скрізь: у кіно, телебаченні, газетах, журналах, яких розвелося більше, аніж за тоталітарного режиму. Ллється брехня з усіх дірок і телеканалів на українські голови. Українця доводять до відчаю і страху. Він уже боїться й зізнатися, що він українець. Він уже давно втратив почуття ідентичності, з його душі це почуття витравили погребінські – своїми брехнями, насмішками, єхидством. Та ще й свої подають

голос раба, такі як Ганна Герман-Стеців, яка так „патріотично" піклується про російську мову. Так хоче, щоб росіянину жилося в Україні краще, ніж у Російській Федерації. От тільки ніхто не скаже таких слів про українця, який шукає кращої долі за кордоном, а знайшовши там притулок, раптом відчуває, що тут його ніхто не принижує, не називає ані нациком, ані фашистом, ані бандерівцем.

Такі ярлики він носить тільки у себе вдома, з якого й тікає, не витримуючи наруги від погребінських, маленковичів і К° як моральної, так і матеріальної. Обкрадений, обдурений, зомбований табачниками – погребінськими – болдирєвими та заїжджими кисельовими – затуліними – шустерами, тікає українець світ за очі, – туди, де він має роботу, де його так по чорному, так цинічно і так нахабно не принижують і де він почувається людиною, а не бидлом.

...Якщо вірити нашій (?) пресі, що нині в Україні над правдою бере гору цензура, то чому ця цензура не бере гору над брехнею, яка чи не щодня ллється на голову нещасного у своєму домі українця? Може, час і нам показати зуби, як їх привселюдно показують погребінські, табачники, чечетови, болдирєви?! Чи й надалі залишимося тільки моголами і підставлятимемо волячу шию під ярмо колоніста, який видає ще себе й за нашого благодійника?!

Олег Чорногуз,
письменник

«ЛЮДИ ЯНУКОВИЧА ПРИЙДУТЬ І ДО ВАС!..»

От у нас в Донецькій області з приходом Януковича до влади вимкнули 1-й національний радіоканал. Якщо додати, що в області взагалі (!) не продаються україномовні газети і журнали, то постає сумна картина.

До речі, за п'ять років керування областю Януковичем знищено усі засоби масової інформації, які мали думку, відмінну від Партії регіонів і її лідера. Причому зроблено це було тихо, без скандалів. Газети, телерадіоканали, що мали свою думку, „раптом" збанкрутували економічно! Тож україномовним виданням вкрай потрібна матеріальна база для існування. Розумію, що це важко зробити, але іншого шляху немає. Рано чи пізно люди Януковича прийдуть і до вас.

О.Аліфанов,
Старобешівський район Донецької області

КИЇВ – ГАБРОВО: НОВІ ПОШУКИ

У 1977 році кафедра технології машинобудування і металорізальних верстатів Габровського машинно-електротехнічного інституту була ще порівняно молодим науковим підрозділом. Саме тоді і відбулася перша зустріч болгарських вчених із науковцями кафедри металорізальних верстатів та інструментів Київського політехнічного.

Перше зело дало рясні сходи. Дружба зростала, міцніла, і спільними надбаннями вчених стала ціла низка цікавих досліджень. Особливою активністю відзначились наші науковці – професор В.О.Федорець, доценти Ю.Г.Радченко, Н.С.Равська, Ю.Є.Кирилюк. Та найширшу участь у спільних розробках бере Ю.М.Кузнецов.

Сім років тому він приїхав до Габрово із циклом лекцій «Верстати з програмним управлінням». Приємно було відчувати, що тематика його досліджень зацікавила болгарських колег, а асистент Ангел Вачев навіть обрав тему своєї дисертації – «Розробка і дослідження методу та пристроїв для стабілізації силових .характеристик затискних механізмів» у розрізі досліджень української кафедри. Юрій Миколайович став його науковим керівником. До речі, він успішно захистився.

А нині спільні винаходи є актуальними і для нас, і для народного господарства Болгарії. Такою була і дисертація Ангела Вачева. До речі, сьогодні він – партійний керівник машинобудівного та приладобудівного напрямків ВМЕІ, керує науково-дослідною роботою по впровадженню затискних механізмів на підприємствах Болгарії – інструментальному заводі «Більшовик», електротельферному «Підйом» та ін.

Окремого слова заслуговує дипломна робота випускниці КПІ болгарської громадянки Пенки Дімової, присвячена розробці болгарської моделі токарно-револьверного верстата. Ще під час навчання в інституті вона мала авторські свідоцтва на свої винаходи. Таких прикладів багато.

Яка ж провідна тематика спільних досліджень! Які загальні набуття на сьогоднішній день!

Тема формулюється так: «Розробка, дослідження, синтез і технологія виготовлення цангових затискних і подаючих механізмів з оптимальними параметрами». Вже отримано 10 спільних авторських свідоцтв, 5 – в НРБ, опубліковано 10 спільних статей, видано брошуру, готується до друку довідник. Важливе значення мають спільно розроблені методичні посібники для проведення лабораторних робіт. Нещодавно вийшли друком у Болгарії чотири частини підготовленого на кафедрі конспекту лекцій з курсу «Верстати-автомати».

Хотілося б відзначити спільні з болгарськими колегами цікаві розробки, які повністю вирішили проблему надійного захисту і обробки некаліброваних прутків на токарних автоматах. Економічний ефект від згаданих розробок на одному багатошпиндельному токарному верстаті складає 3-4 тис. крб.

Традиційними стали взаємовідвідини, лекції викладачів кафедри КПІ для болгарських студентів і викладачів та ін. Найширшим став обмін студентськими групами між ВМЕІ і КПІ під час виробничої практики. До Києва на стажування приїздять науковці і викладачі Георгій Іванов, Іван Лангелов, Стефан Генчев з Габрово, Славомир Сяров, Георгій Мартинов із Софії та ін.

І, звичайно, особисті контакти. З радістю запрошуємо болгарських колег до себе в гості, знайомимо з життям і нашим побутом. Вони побували в багатьох містах України: Вінниці, Житомирі, Умані.

Співробітництво триває. У задумі – розробка цікавих., питань стосовно технології виготовлення затискних механізмів та створення системи їх автоматизованого проектування на рівнях структурного, схемного та параметричного синтезу.

Нові пошуки, нові знахідки. Залишається побажати болгарським і українським науковцям нових успіхів та творчих звершень.

В.І.Паламарчук,
Сектор зарубіжних зв'язків АН ВО України

ЧОМУ СПИВАЮТЬСЯ ПІДЛІТКИ?

На Рівненщині спиваються діти. Лікарі занепокоєні – ситуацію із поширення алкоголізму серед підлітків називають критичною. На профілактичному обліку через епізодичне вживання алкоголю перебуває 352 дитини. І не всі вони з неблагополучних родин. Водночас на Рівненщині нема спеціалізованих лікувально-профілактичних закладів для алко- чи наркозалежних дітей. Ситуацію коментує Ігор МИРОНЮК, головний лікар територіального медичного об'єднання «Психіатрія, наркологія»:

– Під час дослідження ситуації ми проводили анкетування серед школярів віком 12–15 років. З'ясувалося, що трохи більше, ніж 80 відсотків опитаних вживали слабо- чи сильноалкогольні напої. У нас був випадок, коли надавали допомогу 16-річному хлопцю, що перебував у стані, близькому до алкогольного психозу (інакше це називають білою гарячкою). А таке трапляється у людей із «алкогольним стажем» не менше ніж п'ять-сім років. Торік допомогу при алкогольному отруєнні надали 42-м дітям. Маємо і два випадки, коли призовників звільнили від служби через алкоголізм. Є юнаки, які з цієї ж причини отримали відтермінування.

Однак ця проблема стосується не лише хлопців. У результаті досліджень виявилося, що нині вдвічі збільшилася кількість дівчат, які вживають спиртні напої (якщо раніше співвідношення хлопців, які заглядають до чарки, та дівчат становило 4:1, то сьогодні вже 2:1).

Ситуація з поширенням алкоголізму серед дітей тепер стосується як села, так і міста. Більшість цих підлітків із неблагополучних родин. Багато батьків і самі алкоголіки. Однак часом до реанімаційного відділення із алкогольним отруєнням потрапляють діти з забезпечених сімей.

На сьогодні існує чимало заборон щодо алкоголю, щодо розпивання спиртних напоїв у громадських місця Однак попри все, ситуація із дитячим алкоголізмом як була поганою, так і залишилася. Дозвілля підлітків – безконтрольне. До

адмінвідповідальності відповідних осіб фактично не притягають. На мою думку, лекціями для дітей тут не обійдешся. Це вже неефективно.

Тетяна Ільницька,
Рівне

МОЛОДІ – ПЕРШЕ РОБОЧЕ МІСЦЕ

Серед безробітних чільне місце займають випускники ВНЗ і профтехучилищ. Чому? Бо роботодавець хоче мати працівника з досвідом. І його можна зрозуміти: адже, як мовиться, на доведення до кондиції молодого спеціаліста потрібні час і гроші.

Уряд України вирішив посприяти працевлаштуванню молоді. Кабінет Міністрів своєю спеціальною постановою гарантує перше робоче місце тим, хто одержав диплом про вищу освіту або атестат про професійно-технічну освіту. З цією метою випускникам слід звернутися до державної служби зайнятості. У держбюджеті-2010, за словами міністра праці та соціальної політики Василя Надраги, на це заплановано 10 млн. грн., що дасть змогу забезпечити роботою майже 2,5 тис. молодих людей.

З метою зацікавлення роботодавців у працевлаштуванні молоді службою зайнятості визначено перелік професій, на які нині є попит на ринку праці й, як наслідок, на 57 позицій розширено список спеціальностей, за якими служба зайнятості надаватиме роботодавцеві дотацію, що покриватиме витрати на заробітну плату робітникові протягом року (сюди входить також соціальне страхування працівника). У переліку – електрозварники, мулярі, токарі, швачки. У цьому списку є також педагоги, дефектологи, бібліотекарі, екологи, педіатри, ветеринари. Проте такі спеціальності не мають особливого попиту через низьку зарплату. Експерти з цього приводу кажуть, що в Україні є проблеми не з безробіттям, а з низькою оплатою праці (в столиці, зокрема у більшості вакансій зарплата становить півтори тисячі гривень).

При цьому експерти ринку стверджують, що найзатребуваніші з категорії «топ-менеджмент» – генеральні директори з досвідом ефективного управління змінами, в категорії «фахівці», як і раніше, високий попит на менеджерів із продажу, медпрацівників, регіональних менеджерів для фармацевтичних компаній. Потрібні економісти, бухгалтери.

А ще експерти радять шукати роботу відразу, не відкладаючи до осені, бо, як мовиться, хто не встиг, той запізнився. А кількість місць і дотаційних коштів не така вже й велика.

ПРЕЗИДЕНТ ПРО ДОШКІЛЬНУ ОСВІТУ

Президент України Віктор Янукович вимагає від профільних посадових осіб зняти напругу, яка виникла у суспільстві після запровадження обов'язкової дошкільної освіти. Як передає кореспондент УНІАН, на цьому В. Янукович наголосив під час проведення засідання громадської гуманітарної ради. Президент констатував, що нещодавно прийняте на законодавчому рівні рішення про запровадження обов'язкової дошкільної освіти дітей старшого дошкільного віку – з п'яти років – викликало неоднозначну реакцію в суспільстві. «Цю напругу необхідно зняти чіткими, прозорими та зрозумілими для людей діями влади», – підкреслив глава держави. За його словами, безумовно, така ініціатива є корисною для дітей. Водночас, зазначив В. Янукович, чи можна її реалізувати, якщо «на місце у дитячий садок треба записуватися ще до народження дитини і сплачувати при цьому благодійний внесок на розвиток закладу. Або як дістатися малюкам до закладу, якщо найближчий садочок чи школа – у сусідньому селі за десятки кілометрів. На ці запитання треба давати відповіді», – зазначив В. Янукович. У зв'язку з цим Президент доручив керівникам профільних міністерств і відомств, а також керівникам державних адміністрацій на місцях надати у місячний термін конкретний план щодо поліпшення ситуації в системі дошкільної освіти.

РІДНА МОВА ДУШУ ЗІГРІВАЄ…

Цього року Міжнародний конкурс з української мови імені Петра Яцика вперше відбувся в Австралії. Конкурс, у якому взяло участь 57 учасників з Мельбурна, Сіднея, Аделаїди, Канберри, Ньюкасла і Джілонга, відбувся вдало, усі діти добре впоралися із завданнями і почувалися щасливими, що долучилися до міжнародного конкурсу, яких ще не було в Австралії і який завдяки українській мові дає їм змогу відчути, що вони є частиною єдиної великої української родини.

Церемонія нагородження учасників і переможців відбулася 17 липня в університеті ім. Монаша. Успішним проведенням цієї важливої події завдячуємо добрій злагодженій роботі Координаційної Ради, яку було створено після того, як у жовтні минулого року від Ліги українських меценатів та Міністерства освіти України ми отримали повноваження на проведення конкурсу імені Петра Яцика в Австралії.

Прикметно, що конкурс імені Петра Яцика набув широкого розголосу в Австралії – завдяки низці публікацій у місцевій пресі, виступам по радіо, а також через використання Інтернету, зокрема створення окремої сторінки, присвяченої конкурсу в Австралії на популярному серед молоді порталі спілкування «Facebook».

Олена Радієвська,
голова Координаційної Ради конкурсу
імені Петра Яцика в Австралії

ЩЕ ПРО МОВУ

До дискусії на шпальтах «Дня» між читачами О.Заславським та І.Івановим і автором газети Ю.Райхелем у №№ 110, 138 за 25 червня та 5 серпня 2010 року.

У передмові до статті «Факти і логіка» О.Заславського та І.Іванова у № 138 за 5 серпня цього року було сказано, що учасники полеміки пропонують поставити крапку.

Втім, вказана стаття, як і попередня «Одна мова чи дві: тези і контртези», містить настільки контраверсійні твердження, що їх не так просто залишити без уваги. На додаток до цього, автори постійно закликають до виваженого, а значить фахового рівня дискусії.

Принагідно зазначу, що я маю вищу юридичну освіту, отже, знайома з понятійним апаратом з теми не тільки на загальнодоступному, але й на теоретичному рівні. У зв'язку із цим мене як юриста неабияк здивувало твердження авторів вищезазначених статей, один з яких є фізиком, а другий соціологом, про нелегітимність окремого положення Конституції України, яким встановлено, що єдиною державною мовою в Україні є українська, оскільки Конституція була прийнята не через референдум.

Ця теза і всі обґрунтування, висловлені на користь її правомірності, не витримують жодної критики з позицій права, про що вам скаже перший-ліпший студент юридичного факультету, який ознайомився з курсом теорії держави та права, а не тільки з назвою предмета.

Мало того, за 14 років, які пройшли після прийняття Конституції України 1996 року, мені не довелося почути ні серед науковців, ні серед практиків – фахівців з конституційного права (вітчизняних чи закордонних) жодного коментаря, який містив би хоча б натяк на невизнання легітимності Конституції та окремих її положень, виходячи зі способу її прийняття вищим законодавчим органом України – Верховною Радою України.

Наголошую, що мова йде про Конституцію в редакції 1996 року, на противагу конституційним змінам 2004 року, легітимність способу прийняття яких, як і їхній зміст, викликали безліч зауважень, серед них Венеціанської комісії.

Отже, повертаючись до задекларованої О. Заславським та І. Івановим тези про начебто нелегітимність конституційної норми, за якою єдиною державною мовою в Україні є українська, маємо визнати, що подібні заяви за всіма ознаками класифікуються як явище, яким, разом із корупцією, на жаль, в Україні вражені всі суспільні групи, від простих громадян до вищих державних діячів. І називається це явище правовий нігілізм.

У цьому випадку, автори демонструють показовий приклад «побутового» правового нігілізму, коли під надуманими, або ж, на думку авторів, «вагомими» приводами, вважається абсолютно прийнятним несприйняття, невизнання чи невиконання положень Конституції та законів України, або ж вимагання їх зміни, в цьому випадку тому, що це начебто порушує права «російськомовної більшості».

Як і корупція, правовий нігілізм є надзвичайно небезпечним феноменом з огляду на те, що, проникаючи фактично у всі сфери життєдіяльності людини, він призводить до ланцюгової реакції, коли «вірус» правого нігілізму паралізує нормальне функціонування суспільного організму.

Неприємне враження справляє «невимушене» маніпулювання фактами, зокрема те, що низька кваліфікація педагогів та нотаріусів, які, отримавши вищу освіту, не спромоглися вивчити українську мову, трактується як аргумент на користь російської мови як другої державної. Хоча в цьому випадку це є чистої води наслідком досить серйозної деградації рівня вишівської освіти, особливо юридичної, що дійсно не може не турбувати.

Тому з наукового погляду використання висмикнутих з контексту фактів, які логічно не пов'язані між собою, а лише підлаштовані під потрібний результат, призводить до хибних висновків, це, як казали старі люди, коли «поганому

танцюристу ноги заважають» або «перекладають з хворої голови на здорову».

Адже ні для кого не секрет, що законодавство України, як і будь-якої цивілізованої держави, зобов'язує вільно володіти державною мовою посадових осіб органів державної влади, правосуддя, а також тих осіб, діяльність яких відбувається у сфері публічних та приватних правовідносин, пов'язаних із вчиненням ними юридично значимих дій, як, наприклад, нотаріусів, адвокатів і т. д., в іншому випадку вони просто не мають права займати вказані посади.

Що ж до звичайних громадян, то для них такого обов'язку не встановлено, більше того, всі процесуальні кодекси України (Цивільний, Кримінальний, Адміністративний) містять положення, згідно яких громадянину надається право на перекладача в разі недостатнього володіння державною мовою.

Отже, наведені приклади свідчать про елементарне невиконання закону з боку вказаних посадових осіб, а бажана для авторів російська мова як друга державна не тільки не вирішить цих проблем, але й поглибить їх, бо ті ж таки нотаріуси будуть зобов'язані досконало володіти обома державними мовами.

Як бачимо, корінь вирішення мовної проблеми – в зовсім іншій площині, ніж та, на яку вказують шановні О. Заславський та І. Іванов – просто треба всім, від Президента до інтелігента навчитися виконувати чинні Конституцію та закони України.

Світлана Михалюк

ПОСТАВИТИ ХРЕСТ?
Лібералізм у мовному питання призведе до поступового зникнення української мови та етносу

Наразі – про найголовніше. Перш ніж вносити будь-які пропозиції з вирішення мовного питання, автори запитання мали б і собі, й читачеві дати відповідь на те, що російська мова так поширена в Україні, те місце, яке вона посідає у житті українського суспільства, – результат природного процесу чи штучного? Виникає нагальна потреба з'ясувати, кому й для чого це потрібно? А тоді вже визначати мету й засоби її досягнення.

Аби пересвідчитися, яка з наведених версій є слушною, наведу декілька ніким не заперечених історичних фактів – попередньо згадавши й наступний загальновизнаний наукою постулат, про який, хоч як це дивно, вже давно ніде не згадується: найбільш стійкими є об'єднання громадян не за класовою ознакою (селяни, поміщики, буржуа, інтелігенти), не за професійною (шахтарі, металурги, хіміки, транспортники тощо), не за партійною (монархісти, комуністи, ліберали, соціалісти, республіканці й т. ін.), а за релігійною та мовною. За часів Б. Хмельницького сильнішим був релігійний фактор. Згодом, коли вплив церкви на свідомість людей зменшився, на перші ролі вийшов фактор мовний. Проте й за тих часів, коли він був слабшим, Росія робила усе можливе, аби і його використати на свою користь. «Щоб ніяких книг, окрім церковних попередніх видань, не друкувати (в Україні. – А. Є.), а ті церковні старі книги з такими ж церковними підправляти, перш ніж їх друкувати згідно з великоросійськими книгами, щоб ніякої різниці і особливого наречія не було», – вимагав Петро І у своєму указі від 1720 року. Трохи згодом вже Катерина ІІ наказувала обер-прокуророві Сенату князеві В'яземському: «їх (підкорені народи. – А. Є.) треба легкими засобами привести до обрусенія». Пізніше з'явились Емський та Валуєвський укази Олександра ІІ та низка інших документів на кшталт зазначених. У 70-х роках XIX ст. міністр освіти Російської імперії граф Дмитро Толстой виголошував: «Главной

задачей просвещения инородцев является их обрусение». Добряче додала куті меду й звитяжна праця Страни Совєтов. А за часів відродженої незалежності два президенти України, які начебто розуміли нагальну потребу правильного вирішення мовного питання (Кравчук і Ющенко), виявили цілковиту безпорадність. На сьогодні ключову посаду, перебування на якій дає можливість вирішальним чином впливати на вирішення цього питання, обіймає міністр пітьми й невігластва, стратегічним завданням якого є покінчити з українством як таким цілковито й назавжди. Ось чому російська мова окупує такий величезний сегмент мовного простору країни та впевнено продовжує його ширити.

Якщо скласти докупи пропозиції авторів обох статей і (не приведи, Господи!) їх зреалізувати, то в країні відбудеться зміцнення стану двомовності за величезної переваги однієї з мов. А що відбувається із суспільством, у якому панує двомовність? І на це запитання мають відповідь науковці, зокрема завідувачка кафедри української мови Києво-Могилянської академії Лариса Масенко: «Переважна більшість закордонних соціолінгвістів вважає стан двомовності, що переживає певна національна спільнота, тимчасовим в асиміляційному процесі поглинання однією мовою іншої» (Л.Масенко, «Мова і політика», К, «Соняшник», 1999 р., с. 8) тобто на одній території дві мови мирно співіснувати не можуть. Вони неодмінно вступають у смертельний двобій, у результаті якого одна з мов гине, а разом із нею – народ, її носій.

Ось що мають добряче затямити прихильники дво- (й більше) мовності!

В інтерв'ю газеті «День» (17 червня 2006 р.) відомий американський лінгвіст Девід Харрісон сказав, що, за розрахунками фахівців, до середини XXI століття у світі, якщо не зміниться мовна політика, зникне половина з 6800 мов, що були живими на той час, а разом із ними стільки й етносів. Підкреслюю: на той час. Бо нещодавно ЮНЕСКО повідомила про те, що у середньому на нашій планеті по одній мові гине

кожні п'ятнадцять днів. Тож можете підрахувати, скільки мов вже зникло за ті чотири роки, які минули від дня опублікування інтерв'ю п. Харрісона. А коли збираються поставити хрест на українській мові та українському етносі «українські» мовні ліберали?

Автори статей неодноразово апелюють до цивілізованих країн. Я це вітаю. Проте мені вже набридло довідуватися про стан справ у мовній сфері цих країн на рівні абстрактних міркувань (вибачайте на слові – на рівні інтелектуального онанізму). Бажаю знати конкретику. А тому покажіть, будь ласка, на прикладі декількох цивілізованих моноетнічних країн (бо саме до моноетнічних належить Україна), який відсоток громадян у кожній з цих країн вважає рідною мову титульного народу, думає, розмовляє, пише й читає нею; який відсоток глядачів дивляться телепередачі, кінофільми й спектаклі, що йдуть державною мовою; яка з мов – державна чи інша (інші) – переважно вживаються у сферах науки, виробництва, торгівлі, транспорту, банківській справі та решті сфер життя суспільства тощо. Достатньо буде лише поверхово ознайомитися з цими даними, аби пересвідчитися в тому, що й без ознайомлення відомо кожній людині при здоровому глузді: у кожній із цих країн в усіх сферах життя й діяльності суспільства домінує мова титульної нації.

До цього слід іти й Україні! Водночас у припустимих обсягах, задовольняючи національно-культурні потреби громадян, які не є етнічні українці.

У який спосіб це робити? Починати слід з освіти. На всій території України, окрім Криму (історичної землі кримських татар, хоч оселились вони там лише у XII столітті, та кримчаків) і деяких районів поблизу західних кордонів держави, навчання у всіх навчальних закладах має здійснюватися лише українською мовою. Водночас система освіти в Україні має бути побудована таким чином, аби в усіх можливих випадках кожен юнак і кожна дівчина на момент закінчення середнього навчального закладу обов'язково вільно володіли мовою народу, до якого належать етнічно, знали історію свого народу й були прилучені до його

культури. ***Проте кожен такий громадянин має усвідомлювати, що Україна – повноцінна держава, де, як і в інших повноцінних державах, мова титульного народу, його культура й спосіб життя неодмінно мають бути домінуючими***.

Андрій Євтушенко

УКРАЇНЦІ – СХАМЕНІТЬСЯ!

…Я гірничий інженер-газовик з майже 50-річним стажем, але на 70-му році життя вимушений написати свої думки.

Колись, у своїх спогадах відомий український геолог В.Іванишин (випускник «політехніки» 1955р.) висловив думку, що «живі часто не знають правди... у рідній державі, своєму житті... сучасної історії взагалі, а тому мовчать. А, можливо, добре знають всю правду та, власне, тому і мовчать? І лише про давно минулі події може бути розказана правда..., якою б гіркою вона не була.

Що знали цілі покоління українців про нашу історію (держави, науки, народної творчості, культури)? Адже радянські енциклопедії, офіційні видання, мемуари «шліфувались». Тепер це відомо, як відомо і інше. Не знатимеш своєї-історії – не матимеш майбутнього.

Загальновизнано, що древні наші предки – слов'янські племена, що колись (близько II ст. н. є.) поселились на середньому та нижньому Дунаї, вимушені були мігрувати (особливо від тиску «волохів» – римлян) на північ та схід, татаро-монгольське нашестя внесло певні зміни в ці потоки. Але майже 15 століть по тому (кривавих століть і розпаду поліетнічних імперій) створилися нинішні 14 (а може і більше) самостійних слов'янських держав – від Словенії і Чехії на заході до Росії на сході і півночі Європи з майже 250 млн. прямих нащадків.

І всі ці держави та їх народи – різні. Кожен народ має свою історію, культуру, мову, традиції... Повернення їх назад у будь-яку диктаторську імперію вже неможливе.

Сучасна Україна в силу свого дійсно унікального розташування та історичного минулого є надзвичайно вразливою через внутрішню нестабільність. Це також наслідки нашої історії: століттями примусове приниження мови, гідності українця, виселення (переселення) на неозорі східні простори імперії сімей та спеціалістів усіх рангів, знищення людей

голодоморами та «тихе» заселення українських земель іншими етносами.

Тепер ми маємо гіркі плоди від втілення теорії «формування нових людей» за сучасною назвою «радянський народ», і ту внутрішню нестабільність, на струнах якої так спритно грають вічні (бо бувших не буває!) утаємничені служби. Мені можуть заперечити, але аналізуйте прес-медіа (і не тільки вітчизняні) про скупі дані біографій політиків та можновладців, а в нинішніх спостерігайте за їх виступами (інтонації, жести, міміка, пихата зверхність...). Та згадайте, якщо не помиляюсь, то Л. Кучма заборонив оприлюднювати списки причетних до різних спецслужб.

І як би не хотілось верховним російським політикам і релігійникам (а це одна команда ще з часів Петра І – з 1721 р.) «пропхати» тезу «мы единый народ святой Руси», вона не спрацює.

Імперська політика Петра І, певною мірою, історично виправдана (в сенсі пробитися до морів), але в підсумку виявилася варварською, оскільки для диктаторів не існує законних важелів стримування. Ось як формулює цю політику сам Петро І в період активної (з 1711 р.) колонізації Кавказу в інструкції генерал-майору Матьошкіну: «стараться всячески, чтобы армян призывать и других христиан, если есть, в Гилянь и Мазандеран (тодішні провінції Кавказу), и оживлять (поселять), а бусурман зело тихим образом, чтоб не узнали, сколько можно убавлять. Также кода осмотрится, дал бы знать, сколько возможно там русской нации на первый раз поселить» (С. М. Соловьев, «Чтения и рассказы по истории России». М. «Правда», 1989 г., с. 715). Це на предмет «спасіння» народів Кавказу;

А ще раніше *головна маса «руських славян» (великоросів) «опять пришла на днепровский юго-запад, чтобы спасти оставшуюся там слабейшую часть русского народа от чужеземного ига и влияния»* (В.О. Ключевский, «Курс русской истории». Т.1, с.142,294).

Так, визволяли, переселяли, виселяли, поселялись протягом століть (навіть коли естафету перейняв СРСР). Результати відомі: єдиної спільноти «радянський народ» або ж слов'янський народ створити не вдалося. Створили, на жаль, багаточисельний «совок» – термін огидливий, принизливий, але він є.

Тепер на предмет «єдиного народа» та єдиної мови.

Єдиний «великоруський»" народ, дійсно, відносно мирно створився шляхом взаємопроникнення частини потоків слов'ян Київської Русі з фінськими племенами. «Древняя Русь все мелкие финские племена объединяла под общим названием чудь... (чудить, чудно, чудак и т. п.») (В.О. Ключевский, там же, т. 1, с. 296–297). Цей процес об'єднання «окончился поглощением чуд Русью».

Все приведене вище – не «происки» українців, а висновки видатних російських істориків (попри всі їхні протиріччя відносно козацьких рухів на Дону, Волзі та Дніпрі. Просто треба врахувати тогочасність з невмирущою і донині «валуївщиною» та «аракчеєвщиною ».

А про «Святую Русь» можна говорити нескінченно, тому що про поняття «русь» історики дискутують і понині. Не варто сперечатись: пропоную (як погляд зі сторони) прийняти тезу письменника і історика Е. Карновича, який «слово «русь» производит от латинського слова «rus – деревня». «Русью, т. е. деревней, называли римляне весь славянский деревенский мир; этот славянский деревенский мир и усвоил для себя название, данное ему римлянами» (В.О. Ключевский, там же, т. VI, 1989, с 95). Як на мене – логічно, а то якось сором'язливо всі замовчують про «святую «Деревню».

А тепер про те, куди ми йдемо. Досить осмислити лише півроку (до і після виборів – 2010). Всі «гетьманчики» демократичного толку переконались у своїй «вартості» (разом з екс-президентом). Два «світлячки» (С. Тігіпко і А. Яценюк) вдало використали риторику, але все стало на свої місця...

Решта, на мій погляд, не усвідомили величезної пастки, давно встановленої згаданими вище певними службами.

Приміром, любителів булави (або їх відомих колег) частіше запрошують до ефіру. Запрошених розпирає від власної величі. А ми чуємо одне і те ж, на кшталт; «коли я був віце-прем'єром, або міністром, або спікером..., я не брав, не крав, пропонував, мене не слухали». Звичайно дещо зробили хорошого, але занадто мало, особливо коли були при владі.

У мене (і, можливо, у багатьох українців) накопичилось багато негативних слів до «гетьманчиків», проте я краще промовчу. Скажу лише, що у вас мало українства, тому жваво клюєте на різні «наживки». Але ж ви реальні політики, других поки що нема. Ті з вас, які вже «законсервувались» чи «на роздоріжжі» (Ю.Костенко, І.Заєць, А.Матвієнко, В.Кириленко) або занадто «амбітні» (А.Яценюк, А.Гриценко, О.Тягнибок, М.Катеринчук), подумайте про стратегію. Або хоча б в деяких речах послухайте мудріших за вас (І.Дзюбу, Ю.Щербака, І.Юхновського, Л.Івшину, І.Лосева, М.Поповича, С.Грабовського, О.Пахльовську, М.Брюховецького, Л.Кравчука, Л.Лук'яненка...), даруйте, всіх неможливо перерахувати.

Врешті-решт, поляки мудро кажуть: «Якщо нема кого любити, то полюбиш те що є». І поки ви, шановні політики, будете змагатись між собою і чекати (чи формувати) нового лідера українців та гарної України, то або підете в інший світ (як і багато з нас), або посивієте та «законсервуєтесь». У вас немає часу на поразку (за Л. Костенко). Якщо своє «Я» вгамуєте заради майбутнього, то всі ми, хто був на «наших майданах» у 2004 р., ще раз, можливо, повіримо вам.

Іван Борисовець,
Харків

КІЛЬКА СЛІВ ДО ПРЕАМБУЛИ СТАТТІ

Українці люблять твори Івана Буніна, обох Толстих, Достоєвського, Сергія Єсеніна та ін. Захоплюються твором М.Гоголя, А.Чехова.

Там, де починався український сепаратизм, там закінчувалася російська демократія (М.Грушевський).

20 вересня 1917р. було проголошено Центральною Радою III універсал, а 22 січня 1918р. – IV універсал, з якого Україна проголошується суверенною державою. І тут самостійність України для Москви закінчилась, як і закінчився російський демократизм.

Через тиждень 6-тисячна армія Муравйова знищила під Крутами 300 українських студентів. Їм виколювали очі, випікали на шкірі тризуба, чоботами розчавлювали голови. У Києві за українську мову розстрілювали, розкопували могили на Байковому цвинтарі з українськими написами.

Далі «українізація» України – метод виявлення «українських буржуазних націоналістів». Починаються арешти української інтелігенції. Заслання в Сибір. Деякі кінчають життя самогубством. Це Хвильовий, Скрипник, Любченко.

1932-1933рр. Москва вимагає 12 млн. пудів хліба в України. Україна вислала 18 млн. В Україні починається людоїдство.

П.Сімоненко і К^{о} голоду і геноциду не визнають (голода не было и быть не могло).

За 1933р. насувається «розстріляне Відродження».

Москва в баржах топить українську інтелігенцію – недалеко від Соловецьких островів, інших добиває в Сандормасі, виконуючи план по розстрілу (кат Матвєєв).

Захист російської землі (Фінляндія) в 1939р.

Москва підписує договір з Гітлером, а до 22 червня 1941р. постачала фашистам зерно, метал, вчила літати майбутніх німецьких асів. Відступаючи, кадебісти знищували в Україні все, що українським звалось (по тюрмах добили всіх в’язнів).

У 1943р. Берія і Г.Жуков видали розпорядження – всіх українців вивезти в Сибір (після збирання ними врожаю).

Вірш В.Сосюри «Любіть Україну» вилучили з хрестоматій. Арешти за українську мову. Російська мова стає «рідною і близькою».

Партизани Медвєдєва і колодязі трупів.

Не можна читати історії України без брому (В.Вінниченко).

Не позбавилась сучасна Україна рудименту московської колонії.

І далі «русскоязычное море» в Україні. Засилля «русскоязычной прессы, литературы».

Захоплення «чужими» влади;

– залучення до всіх керівних органів людей не туземного походження;
– ігнорування мови, культури, звичаїв обманутої нації;
– виступи перед громадськістю на чужій мові;
– чужа мова в школах, вузах, в армії;
– чужа мова в місті, закладах, установах, лікарнях, аптеках, автобусах, магазинах, майстернях;
– чужомовні пісні на радіо, в автобусах, в школах, армії, чужомовні телеканали, телепередачі;
– чужомовні інтерв'ю (там, де не треба), підтримка чужомовних вузів, обіцянки МОН Росії і т.д.;
– чужа церква, чужі душпастирі, поклоніння перед ними високих чиновників, запросини в Україну;
– підтримка чужого кіно, театру, естради. Ігнорування української естради, кіно, театру;
– присвоєння титулу «національного» російським театрам, вузам, установам.

Українські міста і села переповнені «русскими гражданами», які не вивчають української мови, хоч названі громадянами України.

Вимога другої мови – мови колонізатора (Москви).

Навіть керівні особи не володіють мовою туземного населення. Якось аж незручно слухати в Україні їх «українську»

мову, а в українській церкві московського патріархату – російську та старослов'янську.

Отак ми дбаємо разом з Медвєдєвим за те, щоб квітнула й розцвітала «незалежна» Україна!

Чи є десь у світі така держава, в якій би перший міністр говорив з населенням чужою мовою або читав би інколи з листочка скаліченою українською? Виходить – є. Це нинішня Україна.

2/3 Верховної Ради – неукраїнці.

ЗМІ – лише полуда на очах, бо вся неукраїнська.

Українцям мало дати хліба, який вони самі вирощують. Їм потрібна справжня Україна. І всі меншини, які проживають на її землі, мають відчувати свою вдячність українця. Кому ж комфортно в Україні, покине її. Хай знайде свій власний дім на власній землі, той, яку залишив він, шукаючи «легше життя», і білий хліб теж. Тоді Україна працюватиме не на людей, а на себе, на українців.

При кумівському промосковському режимі кращі українські церкви і собори самочинно зайняла церква московського патріархату. Так вона при мовчазній згоді міських властей (О.Омельченко) зайняла і Печерську Лавру. В ній нині возсідає Сабодан – митрополит Володимир – посланець Росії в Україні, який, не боячись Бога, очолив п'яту колону в Україні, благословляв всіх неукраїнських діячів на керівні урядові посади в Україні, тих високих чиновників, які Україну звуть по-російськи, сповідують іншу віру, мають іншу орієнтацію, служать іншій ідеї.

А треба ж, логічно, інакше. В Україні мусить бути українська церква під омофором Вселенського патріарха як було воно колись. Як воно має бути зараз. І Кирил тут ні до чого!

Незалежна держава мусить мати незалежну церкву. Поклонятися чужій церкві – означає зраджувати свою Українську помісну церкву. Це розуміли всі видатні діячі.

Нижче друкуємо лист С.Петлюри про необхідність незалежної Української Помісної церкви.

ЛИСТ С.ПЕТЛЮРИ ДО ІВАНА ОГІЄНКА

Шановний п. Міністре,

надаючи справі організації української церкви велике значіння з погляду державного, я, оглядаючи пройдений нею шлях, прихожу до висновків, що ми не продумали до логічного кінця поставленого перед українською державністю питання про націоналізацію нашої церкви.

Втіленням ідеї націоналізації нашої держави ми бачимо в так званній ***автокефалії її.*** Це – алгебраїчна формула, що її можно вирішувати ріжно з погляду церковної практики. І кожне вирішення цієї формули можно аргументами канонічними і справками обґрунтувати, даючи в кожній окремій редакції такого вирішення доказ до правдивости отого стопцьованого трюїзму, що мовляв, Закон (нехай і канонічний) – як дишло, куди поверни, туди й вийшло! Отже і справа автокефалії української церкви може розумітись всіляко як з погляду теоретично-канонічного, так і з погляду церковної практики. На мою думку ця справа нашими церковними діячами не роскрита як слід, не конкретизована, а що до свого ієрархічного змісту, (дотеперішнього), то до кінця не доведена. Ми гадаємо, що як будемо мати власних епіскопів, то цім уже ставимо власну церкву на тверду основу, з якої ніякі політично-церковної конфлікти її не зсунуть. Далі власного митрополіта в столичному місті наші автокефальні мрії і змагання не йдуть, а по за "вищу церковну раду" при тому ж митрополітові не сягають. На скільки помилковими та облудними є отакі мрії, показала нам практика за часів Скоропадського, що автокефальним змаганням української церкви зразу ж надала цілком протилежний зміст, проголосивши залежність нашої молодої церкви од Московського патріарха, тим самим саму ідею автокефалії повернувши в нівець, а маєстат голови Московської Церкви піднявши до становища зверхника наглої церкви фактичного. Коли зважити вагу політичних моментів такої залежности, то ми прийдемо до висновку, що така

залежність буде все в'язати і лет і розвій як церковної так і політично-державної думки української нації. Якими б успішними в майбутньому не були наші здобутки та осягнення в площині політичної боротьби, все їдно "по руках і ногах" буде в'язати нас оця залежність в площині церковній, вгасаючи і підтинаючи самостійницькі змагання нашого народу. Нація, що стремить до власного державного життя, не може помиритись з такою залежністю. На прикладі Сербської церкви православної ми бачимо, що при першій змозі, в парі з затвердженням політично-державної самостійності, провадиться затвердження і церковної незалежности в формі організації власного патріархату, тим самим ставлячи справді належну "точку" над справою автокефалії Сербської церкви і підносячи маєстат її до вищого ступня.

Отже, зупиняючись над справою автокефалії української церкви, я гадаю, що ми повинні цілком послідовно розкрити зміст цієї формули і зробити логічні висновки з нього.

Очевидна річ, що належними постановами тимчасових вищих органів української церкви (в формі соборів) подиктовані політичними мотивами Київські ухвали 1918 р., що встановили залежність нашої церкви до Московського Патріарха, будуть скасовані. Але я гадаю, що цім скасуванням справи цілковитої автокефалії нашої церкви ми на грунт непохитний ще не поставимо. Необхідно піти далі і надати такі форми в самостійництві нашої церкви, які б одповідали державним інтересам Української нації і були б логічним завершенням самої ідеї про церковну автокефалію. Коли ієрархичні моменти останньої втілені будуть тільки в формі власних Епіскопій, а на чолі інституту Епіскопів стоятиме митрополіт Київський, цього, на мою думку, не вистачить для того, щоб церква Українська стала на рівні, в усвідомленню і нашому і інших народів, з другими церквами православними. При ціх умовинах церква Андрія Первозваного все буде "пасти задніх", все не буде мати того пріорітету, тої пошани, які їй повинні належати, як з мотивів державних, так і з мотивів церковної історичної традиції, як до церкви, первозваним [Ісуса] Христа апостолом

заснованої, належних. Я передбачаю більші комплікації для нашої церковної справи, випливаючі з такої незавершеної, мовляв би "половинчатої", ієрархично-організаційної структури української церкви. Ця структура не дає гарантій за додержання вимог церковної дісціпліни найвищими достойниками нашої церкви, одкриває можливости центробіжних стремлінь з їхнього боку, церковно-політичного авантюризму, себто дає можливости для рецидиву в молодій українській церкві тих виснажуючих її внутрішню силу, її одпорність, її зовнішний маєстат явищ, що їх знає наша церковна історія 1) під час недоброї пам'яти запровадження унії та 2) підпорядковання нашої церкви під зверхню залежність од церкви московської. І як причиною загублення нашої державної незалежности, помимо економично-політичних причин, було незавершення процесу консолідації української нації під час смерти гетьмана Богдана, брак ***єдиної*** державної ідеології у його заступників, маючої об'єктивну цінність для всіх клясів тогочасної української нації, так причиною загублення українською церквою тогочасної її автокефалії було брак єдиної церковної думки у вищих достойників її, брак відповідньої ієрархічної дісціпліни серед них і незавершена як слід організаційна структура нашої тогдішньої церкви, голова якої Митрополіт Київський мав більше моральну силу для нашої церкви, як ієрархічно-фактичну.

З мого погляду, майбутня структура ієрархічна української церкви, оскільки про неї судити можно на підставі дотеперішньої практики і оскільки не зроблено буде відповідних корективів до неї, таїть в собі внутрішню "червоточину" і не дасть гарантій безупинного і безборонного розвитку національної церкви. Коли взяти зносини майбутні нашої церкви з созвучними собі, хоча б Грецькою, Царьгородською чи Сербською, то тут матиме місце ***нерівність*** і на нашу церкву, на вищих представників її і на голову її, митрополита, все "з гори" заглядатимуть патріархи иньших церков, відповідним чином і трактуючи нашу церкву, що для її авторітету – маєстату було б небажаним, а з погляду державних

інтересів навіть шкодливим. Так само і для культивування авторітету церковної ієрархії серед кругів церковних, серед великої української державної парахвії, фігура митрополіта, як голови – очолення нашої церкви, була б мало імпонуючою Та й по суті справи, коли хочемо надати український Церкві, як Церкві апостола Андрія Первозваного, відповідаюче її значіння, то повинні моменти, зв'язані з цім завданням, до логічного кінця продумати і в таку зовнішню форму втілити, яка б одповідала тому змісту, що в ній і в її історичнім атрибуті міститься.

З огляду на це я думаю, що Українська Автокефальна Церква головою своєю повинна мати ***власного Патріарха,*** як цілком логічне завершення її ієрархічної архітектоніки і еволюції нашої національної церковної думки, нашої національно-церковної ідеології. Український патріархат – рівний патріархату Московському – це річ, потреба якої вимагається інтересами, вірно осягненими, і української держави і самої української церкви та своєчасною оцінкою тих небезпек, що загрожувати будуть – я це передбачаю – її натуральному розвитку. В майбутніх конфліктах нашої держави з Москвою внутрішньо-міцна ієрархічно-дісціплінована Церква Українська може відограти велике позитивне значіння у вислідах такої боротьби. В зносинах, в поширенню свого морального і иньшого впливу на православні церкви (грузинську, білоруську, польську, латинську), вірменсько-григоріанську держав, повсталих на місті давньої Росії, така українська церква, як я хотів би в майбутньому недалекому її уявити, могла би так само допомогти зміцненню та впливові нашої державности, не кажучи вже про ті придбання, що цією дорогою і для своєї сили вона може осягнути.

Висловлюючи оці мої міркування в так важливій справі, я мало роблю собі клопоту з того, що вони приходят в голову серед так несприяючих обставин. Без огляду на останні – мусимо мати з'ясованим план і ріа desi deria нашого державного будівництва, інтегральною частиною котрого є і планове

будівництво української церкви. Такого, точно до деталів продуманого плану, ми не мали і це, з мого погляду та досвіду, було одною з головних причин наших неудач. Накреслюючи тепер певні завдання, опрацьовуючи певні програми, дотичні тих чи инших галузів нашої державної справи, – я і в справах, підлягаючих Вашій компетенції та праці, вважав за необхідне і своєчасним зазначити мій погляд на данну справу. Припускаю, що не серед усіх кругів ця думка знайде спочуття. Але це мене не турбує. Мусимо все зробити, щоб ця ідея перемогла, стала елементарно зрозумілою, знайшла своїх активних адептів і оборонців. Надію маю, що Ваша енергія в цьому напрямку мені допоможе, а самій справі на добро та користь вийде. Тоді широкий загал дивуватись буде, чому раніш думка ця до голови не приходила нашим провідникам і діячам, коли є такою простою, елементарно-зрозумілою і державно-потрібною. Чому її в життя не перевели наші князі могутні і такі гетьмани, як Богдан Хмельницький або Іван Мазепа, що, здавалось, більше всього розуміли потреби держави, найбільшими державниками були і найбільше значіння церковному чинникові в своїх державних концепціях надавали?

А проте, я певним є, що ідея власного патріархату, як найбільш доцільної ієрархичної форми в організації української автокефальної церкви, носиться в свідомости, чи може напівсвідомости, наших церковних кругів, шукаючи лише стимулу, імпульсу для свого виявлення і кристалізації. Відповідним чином обґрунтувати та популяризовати цю ідею серед нашого громадянства є справою Вашою, п. Міністре, і під цім взглядом, гадаю, спочиває вона в певних руках.

Вважаючи порушену справу – державної ваги справою, – я прошу Вас, п.Міністре, висловити з приводу цього Ваші міркування і подати її під обмірковування найбільш заінтересованих та компетентних кругів, пам'ятаючи при цьому, що в моїй особі маєте переконаного і горячого прихильника висловленого вище погляду на організаційно-ієрархичні форми української автокефальної Церкви, а джерелом того погляду є турботи про майбутнє нашої самостійної України.

19/XII-1921 року Божого ***З правдивою повагою Петлюра***

«ЛІКВІДАЦІЯ КИЇВСЬКОГО ПАТРІАРХАТУ – ЦЕ БОЖЕВІЛЛЯ»

Народний депутат від БЮТ, голова парламентського Комітету з питань культури та духовності Володимир Яворівський вважає, що ліквідація Київського патріархату розділить українське суспільство та збільшить кількість радикальних противників влади. Про це він сказав ІМК, коментуючи пропозицію до влади прес-аташе Одеської єпархії отця Сергія ліквідувати Київський патріархат.

«Не важить, це офіційна позиція чи чиясь окрема думка, але головне, що такий намір існує, це намір божевільних», – сказав В.Яворівський.

На його погляд, ліквідація Київського патріархату ще глибше поділить українське суспільство й кількість саме радикальних противників влади збільшиться, оскільки йдеться про віру. «Люди вже визначилися у своєму виборі, одні пішли до Київського патріархату, є греко-католиками, автокефалістами», – зазначив народний депутат.

В.Яворівський наголосив, що якби така ініціатива надійшла від владики Кирила, то його ще можна зрозуміти, бо він не знає українського середовища, не володіє повною інформацією.

«Якщо це підтримається урядом, то це божевілля, яке прискорить падіння неукраїнської влади, яка не відчуває українських реалій», – переконаний В.Яворівський.

ОСТАННЄ КОХАННЯ ГЕТЬМАНА МАЗЕПИ

1704 рік... Саме той час, коли гетьман Іван Степанович Мазепа досяг вершини своєї могутності. На схилі літ своїх, маючи за плечима 65 років, раптом закохався він у надзвичайно вродливу дівчину – Мотрю, доньку генерального судді Війська Запорозького Василя Леонтійовича Кочубея.

Чим зачепила гетьмана юна красуня Мотря? Мабуть, не тільки вродою. Мала шляхетну, норовисту вдачу. Розумна, гостра на язик, швидка думками та вчинками, рішуча дівчина легко підкорила серце досвідченого в амурних справах чоловіка. Але й сама Мотрона не встояла перед дивовижною силою гетьманських чар! Про вміння Івана Мазепи зваблювати жінок неодноразово згадували його сучасники. Французький посол Бонак писав в одному із листів: «Як я чув, гетьман Мазепа, поза іншими своїми прикметами, приваблює легко до себе своїм чаром жінок, як хоче цього».

«Моя сердечно кохана Мотрононько! – пише в одному зі своїх любовних листів Мазепа. – Поклон мій віддаю Вашій милості, моє серденько, а при поклоні посилаю Вашій милості гостинця книжечку і обручик діамантовий, прошу теє вдячно прийняти, а мене в любові своїй неодмінно ховати, нім, дасть Бог, з ліпшим привітаю, а за тим цілую уста коралевії, ручки біленькі і всі членики тільця твого біленького, моя любенько коханая».

Ну яка б жінка не опинилася в полоні цих солодких слів, тих коштовних подарунків, які так щедро дарував могутній правитель козацької України?!

Михайло Слабошпицький зазначає, що Іван Мазепа був щедро обдарованою натурою. Державний діяч, тонкий дипломат, великий книголюб, знавець багатьох мов і культур, прекрасний музикант, непересічний поет – все це гармонійно поєднувалося в ньому. Не закохатися в такого чоловіка було

просто неможливо, особливо для екзальтованої юнки, яка прагнула не тільки любовних утіх, але й, можливо, влади.

Рід Кочубеїв походив від охрещеного ногайського татарина Кучук-бея. Мотря доводилася правнучкою тому першому Кочубею і успадкувала від свого предка гарячу кров, упертість та шаленство почуттів. У далекому від нас 1704 році 16-літня дівчина почала усвідомлювати свою жіночу силу й небайдуже ставитися до гетьмана Івана Мазепи, до речі, свого хрещеного батька. Старий гетьман на подив усім сам закохався до нестями й попросив руки Мотрі Кочубеївни, але її мати Любов Федорівна, яка верховодила в сім'ї, про це й слухати не хотіла.

На думку дослідника Володимира Ракшанова, почуття Мотрі та Івана Мазепи були настільки сильними, що дівчина не змогла примиритися з рішенням батьків і однієї ночі втекла до палацу коханого. Енергійна й амбітна Любов Кочубей, яка ні перед чим і ні перед ким не зупинялася для досягнення своїх цілей, тільки-но дізналася про втечу Мотрі, відразу ж змусила свого чоловіка Василя Кочубея вдарити в домашній церкві на гвалт. Серед ночі над Батурином полинув тривожний дзвін і прокинулася вся українська столиця. Позбігалися люди, й Кочубеїха розповіла їм про свою біду – як уночі Мазепа викрав її дочку.

Дзвін почув і гетьман. А коли слуги пояснили, в чому річ, він попросив царського полковника Анненкова, який перебував у гетьманській резиденції, допомогти йому не скомпрометувати дівчину й супроводити її додому.

Мотря плакала і благала Мазепу не відсилати її від себе. Але той не міг вчинити інакше, адже опинився у надто складній ситуації. Якби Іван Мазепа прийняв до себе в дім Мотрю, то від нього відвернулися б не тільки Кочубеї, а й уся козацька старшина, церква і народ. Пізніше гетьман намагався пояснити дівчині, чому він так вчинив, але ображена Мотря не хотіла нічого слухати. «Зажурився я, почувши од дівки таке слово, що Ваша милість зазле на мене маєш, бо Вашу милість при собі не затримав, але відіслав додому; уваж сама, що б з того виросло, –

писав Мазепа своїй коханій. – Перша (причина): щоб твої родичі по всім світі розголосили, що взяв у нас дочку уночі ґвалтом і держить у себе замість підложниці. Друга причина: що, тримавши Вашу милість у себе, я б не міг жодною мірою витримати, та й Ваша милість так само; мусіли б ми із собою жити так, як подружжя каже, а потім прийшло б неблагословення від церкви і прокляття, щоб нам з собою не жити. Де б я на той час подівся, і мені через те Вашу милість жаль, щоб на потім на мене не плакала». Багато хто із сучасних науковців вважає, що любов Мотрі та Івана Мазепи була чистою й між закоханими так і не відбулося фізичної близькості.

Історик Олександр Оглоблін припускає можливість якогось давнього роману Івана Мазепи, улюбленця жінок, та вольової й енергійної Любові Кочубей. На це недвозначно натякають родинні перекази Кочубеїв.

Якщо це так, розвиває цю версію дослідник Денис Журавльов, то «подальша політико-романтична історія взагалі набуває неймовірного напруження, а Любов Кочубей виступає в ролі злого генія свого чоловіка, якого штовхає до загибелі, і суперниці власної доньки, долю котрої безжально ламає...» До речі, саме цей мотив був використаний видатним українським кінорежисером Юрієм Іллєнком у його фільмі «Молитва за гетьмана Мазепу».

Між Мотрею та Іваном Мазепою зав'язується листування. Закохані протягом недовгого часу листувалися через слуг Мотрі, а також через Карпа і Мелашку, слуг гетьмана Мазепи. Через цих посланців Мотря Кочубеївна одержала від гетьмана діамантову каблучку і книжечку, а йому передала пасмо свого волосся, намисто з шиї та свою нічну сорочку – в середньовічній Європі такі знаки уваги з боку дами щодо закоханого кавалера були досить поширеним явищем.

Згодом ці листи перехопив Василь Кочубей, який не надто шляхетно використав інтимне листування доньки в своєму доносі. Після арешту генерального судді любовні листи повернув Мазепі російський канцлер Головній, запевнивши гетьмана, що з них не знімали копій. Насправді ж царські

чиновники зняли копії, їх на початку XIX століття відшукав у московських архівах історик Д. Бантиш-Каменський.

Історія зберегла для нас дванадцять коротеньких любовних листів гетьмана до Мотрони Кочубеївни. Аналізуючи зміст листів, можна дійти висновку, що поступово стосунки між закоханими змінювалися.

«Моє сердечне кохання! Бачу, що Ваша милість у всьому відмінилася своєю любов'ю колишньою до мене – як собі знаєш, воля твоя, чини, що хочеш, будеш на потім того жалувати, пригадай тілько слова свої, які дала мені клятвою в той час, коли виходила од мене з покою мурованого, коли я дав тобі перстень діамантовий, над котрий найліпшого, найдорожчого у себе не маю, що «хоч сяк, хоч так буде, а любов межи нами не одміниться».

Певно, під тиском рідних Мотрона почала віддалятися від Мазепи, і старий гетьман нагадує їй обіцянку вічно любити його. Саме таку обіцянку дала Івану Мазепі красуня Мотря під час свого першого (і останнього!) візиту до гетьманського палацу.

Але ніщо не вічне у цьому світі – кохання поступово згасало.

Відчуваючи, що втрачає кохану, розлючений Мазепа в передостанньому листі прямо погрожує своїм ворогам жорстоко помститися. І все ж таки крізь біль і гнів проривається справжнє почуття – гетьман щиро заздрить власним листам, яких торкаються руки коханої, і пристрасно мріє про зустріч із нею.

«Моя сердечно коханая, наймилішая, найлюб'язніша Мотрононько! Вперед смерті на себе сподівався, ніж такої в серці Вашому одміни. Спомни тільки на свої слова, спомни на свою присягу; спомни на свої рученьки, котрії мені не наоднократ давала, що (хоч будеш за мною, хоч не будеш) до смерті любити обіцяла. Спомни на останок люб'язну нашу бесіду, коли ти бувала в мене в покої: нехай Бог неправдивого карає, а я – хоч любиш, хоч не любиш мене – до смерті тебе, згідно слова свого, любити і сердечно кохати не перестану, на

злість моїм ворогам. Прошу і вельми, моє серденько, в будь-який спосіб побачся зі мною; що маю з Вашою милістю далі чинити, бо вже більш не буду ворогам своїм терпіти, конечно відомсту учиню, а яку, сама побачиш. Щасливші мої листи, що в рученьках твоїх бувають, ніж мої біднії очі, бо тебе не оглядають».

Зустріч не відбулася, але Іван Мазепа таки помстився своїм ворогам, тим, хто став на заваді його щастю. Звинувативши у зраді, він скарав на смерть батька Мотрі – генерального суддю Василя Кочубея, а матір її довгий час протримав під вартою. Його кохання вмирало теж, важко і повільно, наче людина. Останнє кохання, світле й трагічне.

А потім була Полтавська битва. І крах усіх політичних задумів. І забуття. Мотря Кочубеївна так і не вийшла заміж. Хоча дехто з науковців вважає, що дівчину ще 1707 року віддали заміж за представника козацької старшини Семена Чуйкевича, який згодом дослужився до полкового судді в Ніжині. Так чи інакше, але Мотря завершила своє нещасливе життя, служачи Господу. Вона пішла в черниці Пушкарівського жіночого монастиря, що знаходився поблизу Полтави. Принаймні, так вважає історик О. Лазаревський. Потім її сліди губляться.

Анатолій Котов

«НАЙЦІКАВІШІ ЗНАХІДКИ ЛЕЖАТЬ НА ВИДНОТІ...»

Працюючи взимку 2008-2009 рр. у Російському державному архіві давніх актів (Москва, фонд «Дела об Украине»), Олександр Алфьоров розшукав єдиний відомий нині україномовний варіант Конституції гетьмана Пилипа Орлика 1710 року. Повна назва документа: «Договори і постанови прав і вольностей Війська Запорозького та всього вільного народу Малоросійського між Ясновельможним гетьманом Пилипом Орликом та між Генеральною старшиною, полковниками, а також названим Військом Запорозьким, що за давнім звичаєм і за військовими правилами схвалені обома сторонами вільним голосуванням і скріплені найяснішим гетьманом урочистою присягою».

Конституцію було прийнято в екзилі на зборах козацтва біля містечка Бендери (наразі – Молдова). Український варіант перекладено за часів козацтва з латинського оригіналу (зараз місце зберігання – Національний архів Швеції). Після знищення Запорізької Січі російськими військами україномовний примірник потрапив до Москви.

Знахідка спростовує думку, нібито «Договори і постанови...» були підробкою. Разом із Конституцією зберігалися Акт присяги гетьмана Пилипа Орлика, де він клянеться у непорушності ухваленого закону, грамота короля Швеції Карла XII про те, що він визнає законним обрання Пилипа Орлика гетьманом і Конституцію, а також лист Карла XII до кошового отамана Січі Якима Богуша, в якому король запевняє січовиків у продовженні війни проти Москви. Конституцію написано староукраїнською (руською) діловою мовою, що побутувала на початку XVIII ст.

«Коли людина щось дуже шукає, вона це знаходить, – розповідає Олександр Алфьоров. – Проте всі цікаві речі насправді... лежать на поверхні! 2008 року я подав заявку на грант Канадійського інституту українських студій. Тема мого дослідження стосувалася найстаріших козацьких реєстрів.

Знаючи, що історику необхідно на власні очі побачити документи, я вирушив до Центрального державного історичного архіву України, де на плівках зберігаються описи московських архівів. Я працював з описами документів, зроблених у XIX ст. Яким же було моє здивування, коли побачив: є текст «Договори і постанови прав і вольностей Війська Запорозького...» (До речі, у Москві я також знайшов унікальний реєстр, складений ще за Хмельницького, котрий шукав. Це найстаріші переписи населення кількох козацьких полків). У московських архівах я працював протягом двох тижнів, треба було переглянути колосальну кількість матеріалів, а ще переписати два 20-тисячні (!) реєстри. Коли мені видали фотокопії «Договорів...» і я почав гортати слайди, очима вибірково хапаючи інформацію, подумав: «Якщо це справді вона (Конституція Орлика), то просто неймовірно!» Перша фраза, на яку натрапив, була про... корупцію. Зміст такий: «Якщо Гетьман братиме хабарі, не бачити йому посади, як власних очей». Наголошую: це було сказано триста років тому! Дуже повчально і, на жаль, актуально до сьогодні».

Далі історія дивовижної знахідки перетворюється на справжнісінький детектив. «Отримавши офіційний дозвіл російської влади, я взяв за певну плату на три місяці плівки (фотокопії) Конституції Орлика та інших документів і рушив потягом додому, – продовжує Олександр. – О першій ночі на російській митниці до купе зайшов прикордонник із вимогою оглянути мою валізу. Хоча всі необхідні дозволи на фотокопії я мав, мені було заявлено, що я скоїв злочин за статтею 171 Кримінального кодексу РФ «Контрабанда». Це означало від трьох до п'яти років позбавлення волі. Мене врятував випадок. Саме тоді в сусідньому вагоні виявили партію наркотиків. Поспішаючи, російський капітан сказав на прощання: «Тобі дуже пощастило, хлопче...»

Копії знайдених раритетів Олександр Алфьоров передав Музею гетьманства в Києві.

Оксана Чайка

ПРО АСИМЕТРИЧНІСТЬ В СИСТЕМІ ОСВІТИ І НАУКИ

Степан Нейковський,
академік

За роки незалежності в Україні була створена значна кількість громадських організацій. До деяких з них ми звикли, ставлячись досить скептично, особливо до тих, що виникли в надрах державного чиновницького апарату, або інспіровані сумнівними ділками, що передбачають суто особисті інтереси. З фінансової точки зору подібні організації в нашій країні зазвичай процвітають, але вони нечисленні, тоді як основна маса громадських організацій виступають у ролі бідних родичів але, незважаючи на явну фінансову недостатність, деяким з них все-таки удалося стати корисними для всього українського суспільства. Однією з таких організацій є Академія наук вищої освіти Україні (АН ВШУ), заснована в березні 1992 року на принципах добровільності і спільності інтересів науково-педагогічних працівників системи освіти і науки.

Сьогодні АН ВОУ – це досить масова громадська організація з величезним науковим потенціалом (близько 400 дійсних членів (академіків). Вона була створена вишами не випадково. З однієї сторони, це пов'язано з тим, що в національній академії (НАНУ) існують певні рамки, які обмежують прийом вузівських учених, а з іншого боку – інноваційні перетворення наукової сфери, що-відбуваються, обумовили необхідність створення суспільно-наукової організації інтелектуальної еліти відомих учених, видатних фахівців і державних діячів.

Головною метою АН ВОУ є сприяння розвитку вищої освіти і науки, використанню їхніх досягнень для підвищення добробуту і духовного потенціалу суспільства. Створення АН ВОУ привело до появи деякої асиметричності в системі освіти і науки, де по суті стали паралельно функціонувати дві академії: одна з них з державним статусом – Національна академія педагогічних наук (НАПН), що нараховує 75 дійсних членів

(академіків) і членів-кореспондентів, а інша (АН ВОУ) – на правах громадської організації.

Згадану вище асиметричність можна усунути шляхом об'єднання цих двох академій (НАПН і АН ВОУ) в одну, наприклад, в Українську академію освіти і науки (УАОН) зі статусом вищої державної науково-педагогічної установи, покликаної оперативно вирішувати найскладніші проблеми вищої школи і науки.

І тут необхідно визначитися, насамперед, з напрямком зосередження зусиль у рішенні цих проблем у контексті глобалізації.

Якщо останню розглядати як сучасну форму неоколоніалізму, то можна залишатися на позиції активного борця за збереження непорушності національних традицій у сфері освіти і науки, але тоді треба поставити хрест на наше входження до Європейського освітнього простору. Більш гнучке рішення, на нашу думку, – наслідувати досвід європейських країн, що успішно беруть участь у процесах глобалізації, а також захищають власну національну ідентичність.

Серед величезної кількості вищезгаданих проблем, безумовно, першорядне значення мають проблеми гуманізації і гуманітаризації освіти і науки, гендерної освіти, розроблення навчальних планів і програм з урахуванням європейських стандартів освіти, створення нових наукових шкіл із широким залученням талановитої молоді до виконання науково-дослідницьких робіт. Ці і багато інших проблем вищої школи і науки вимагають невідкладного вирішення, і в цій ситуації АН ВОУ за відповідної підтримки з боку держави може зробити свій відчутний внесок у розвиток вищої школи і науки.

Під час відвідання Польщі, президент АН ВО України М.І.Дубина був запрошений на ювілейний вечір Ф.Шопена. Це відбулось в селі, де народився композитор. Було багато народу звідусіль – і старих, і молодих. Виступали найкращі музиканти Польщі. З тими, хто шанує польське музичне минуле, сфотографувався президент на пам'ять про цю незвичайну подію.

ВІЗИТ ПАТРІАРХА: ЦІЛІ ТА НАСЛІДКИ

Більшість експертів вважає, що у візиті в Україну предстоятеля Російської православної церкви, патріарха Московського і всієї Русі Кирила є політична складова. Про це свідчать передані УНІАН результати експертного опитування, проведеного Інститутом Горшеніна з приводу цілей і наслідків візиту глави РПЦ.

Так, директор Київської філії Інституту країн СНД Володимир Корнілов заявив, що візит патріарха має винятково пасторський характер.

Доцент Львівського національного університету, релігієзнавець Андрій Юраш навпаки вважає, що політична складова візиту патріарха Кирила має місце. «Як може бути неполітичним візит, якщо відбуваються зустрічі з Прем'єр-міністром, Президентом, якщо на вищому рівні приймають місцеві чиновники?» – запитує він.

На думку релігієзнавця, приїзд патріарха Кирила в Україну є продуманим кроком. «Це свідомо продумана політика, спрямована на ліквідацію автономії – фактичної, а не юридичної – отриманої УПЦ МП на початку 90-х років.

Для патріарха однозначним є те, що майбутнє російської церкви без УПЦ абсолютно нереальне. Він бажає повернути православ'я в Україні в орбіту однозначних впливів Московського патріархату, адже лише у такій консолідованій конфігурації усього східного слов'янського ареалу Московський патріархат може відчувати себе винятковим лідером у православній ойкумені», – сказав він.

На думку А. Юраша, візит предстоятеля РПЦ вплине на ситуацію в Україні так, що «буде спрацьовувати на зміцнення тієї групи в українському православ'ї, яка орієнтована на патріарха Кирила, російську церкву і Московський патріархат». «Якщо ще рік-два тому здавалося, що винятковий шлях для України – це все ж таки створення Помісної церкви, то зараз ідея помісності стикається з більш впевненою, свідомою і навіть

агресивною позицією тих, хто вважає, що Україні Помісна церква категорично протипоказана», – вважає науковець

У свою чергу, виконавчий директор Центру релігійної інформації та свободи, професор Людмила Філіпович зауважила, що патріарх Кирило не стільки вирішує українські проблеми, пов'язані з розподілом православ'я, скільки питання Російської православної церкви. «Серед цілей візиту патріарха – подолання українофільських настроїв, які останнім часом з'явилися в УПЦ МП; зміцнення вселенського православ'я для демонстрації того, що в його ойкумені перебувають такі потужні держави, як Росія та Україна», – сказала аналітик.

Крім того, на її думку, «постійна згадка єдиної Київської купелі у своїх проповідях свідчить про те, що Кирило хоче знайти сильне історичне обґрунтування єдності між російськими і українськими православними вірянами, а з огляду на кризу в західних країнах, де поширений католицизм і протестантизм, показати, що єдиний порятунок може прийти зі Сходу – від східно-християнських церков».

Л. Філіпович також вважає, що патріарх мав ще одну мету, яка не озвучена і яку заперечують представники РПЦ, – повернути Україну до кола держав, які утворилися в результаті колапсу радянської системи. «Можливо, використовуючи саме такий – духовно-ідеологічний – спосіб нагадати нам про єдність походження, запропонувати нову історіософію подальшого розвитку, пов'язаного зі створенням нової спільності, яка раніше називалася «радянський народ», а тепер буде називатися «православним народом», – додала Л. Філіпович,

Директор Релігійно-інформаційної служби України Тарас Антошевський сумнівається в тому, що візит патріарха Кирила сприятиме взаєморозумінню між православними церквами. «Тим більше, я не вірю, що він якоюсь мірою допоможе формуванню української християнської культури і традицій», – запевнив експерт.

Політичної складової візиту він не виключає. «Це, можна сказати, загальна централізація Московської патріархії на

пострадянському просторі. Вона безпосередньо пов'язана і з певними політичними ідеями, озвученими патріархом Кирилом у його програмі про «Руський (російський) світ». Це також і пасторський візит, який має місію проповідувати погляд патріарха на певні соціальні та політичні проблеми. Звичайно ж, паралельно з цим реалізуються і питання політичні, зокрема присутність чиновників і політиків в оточенні патріарха Кирила може вплинути на віруючий електорат на місцевих виборах», – вважає Т. Антошевський.

Експерт сказав про неоднозначність ідеї «Руського світу». «Вона не є винятково пасторською чи власне політичною – це симбіоз. Це типово російське розуміння ідеї християнства, православ'я, в якому все обертається навколо ідеї Російської держави, як свого часу сказав цар Микола І: «Самодержавство, православ'я, народність». Проте, як не раз звучало в експертних оцінках російських аналітиків, під цим слід розуміти і політичне зближення, що наші правлячі політики зараз активно демонструють», – зазначив Т. Антошевський.

„МОСКОВСЬКА ЦЕРКВА – ІНСТРУМЕНТ ПОЛІТИЧНОГО ВПЛИВУ КРЕМЛЯ"

– Упродовж десяти днів в Україні перебував патріарх Московський і всієї Русі Кирил (Гундяєв). Промосковські діячі Української православної церкви (УПЦ(МП)) заперечують політичний характер цього візиту. А як воно насправді?

– Спочатку суттєва поправка: філія Російської Православної церкви зареєстрована у нас як Українська православна церква без уточнення Московського патріархату. Отже було завуальовано справжню сутність цієї церковної структури. Багато вірянів цієї конфесії не знали, а чимало і досі не знають, що це структура РПЦ. Лише завдяки пресі нині стала уточнюватися – і то не завжди – належність її до Московського патріархату. Отже, вже у цих „маленьких хитрощах" є чистої води політика.

Не буду вдаватися в історію створення Московського патріархату і підпорядкування йому української церкви, тобто неприродної метаморфози, коли через підкуп київська Церква-мати раптом стала Церквою-дочкою, а московська, що була дочкою, перетворилася у Церкву-матір – про це докладно описано у багатьох виданнях, зокрема і в моїй книжці „Час каміння збирати" (К., 1999).

Звичайно, нинішній візит московського ієрарха, як, до речі, і попередній, хоча б скільки його виставляли суто пасторським відвідуванням, має важливий, хоч і прихований, політичний характер. Точніше – він лежить у річищі стратегічної політики в Росії щодо незалежної України.

Московський патріархат ще за сталінських часів став інструментом політичного впливу на Україну, таким і залишився нині. Та ще ніколи українська влада так не стелилася перед Москвою, як нинішня. Пригадайте, як патріарх Кіріл фактично благословляв Віктора Януковича на президентство. А підкреслена надувага ЗМІ до його нинішнього приїзду! А пишнота зустрічей в Одесі, Дніпропетровську й столиці! Все це

йде від трепетного ставлення найвищих посадовців до всього московського.

Києво-Печерську лавру почали потроху здавати Москві ще за президентства Кравчука. Під час двох каденцій Кучми цей процес набрав надзвичайного прискорення. А нині влада, як кажуть, біжить попереду паровоза. Зокрема, напередодні візиту Кіріла почала поспішно виселяти з території Лаври культурницькі, лікувальні та інші заклади. Зрозуміло, що цим готується передача всієї лаврської святині московським попам і монахам.

Тут Кіріл навіть хоче створити своє „подворье". Що ж як не політика всебічного посилення московського впливу, в тому числі і через церкву на Україну і, зрештою, навернення її в лоно Москви?

– *Чи поділяєте думку тих, хто вважає, що візит Кирила, який, попри певні сподівання частини проукраїнськи настроєних священиків УПЦ МП, не збирається надавати автономії промосковській церкві в Україні, може розколоти цю Церкву й прискорити процес створення в Україні єдиної помісної православної церкви?*

– Московським ієрархам вірити не можна. Автономія, урізана і обмежена, може бути надана лише за повної упевненості Москви в тому, що вона буде цілком у рамках московського централізму. Оскільки серед священництва УПЦ МП справді є мрії про більшу самостійність, то навряд чи ризикне Священний синод МПЦ надати бодай незначну автономію. Навпаки, серед ієрархів УПЦ МП є такі, які мріють – і наполягають – організаційно приєднати українську церкву до Російської православної церкви. Це і є заповітною мрією московських ієрархів, хоча вголос про це вони не говорять, остерігаючися значних протестів не тільки в підлеглій їм конфесії, а й в Україні загалом.

Православну Помісну Церкву створювати треба – тільки Українську, не підпорядковану зарубіжним центрам, тим більше Москві, яка впродовж трьох з половиною століть залила немало

сала за шкуру українській спільноті. Мусить же нас чогось навчити історичний досвід.

– *Зважаючи на симпатії нинішньої влади промосковській церкві, чи існує небезпека перетворення „Софії Київської" в „Софію Московську" (Московська церква не приховує свого бажання щодо богослужінь у Теплій Софії)?*

– Така небезпека наявна в нинішній ситуації. Це цілком у дусі політики московських правителів – цілком утягнути Україну у сферу своєї політики, обплутати її економічними, політичними, культурними, церковними путами. Якщо це бачить і врахує нинішня влада, то зробить відповідні висновки і поправки у взаєминах із Росією. Якщо ні – то залишається сподіватися, що нинішня влада не вічна. В усякому разі, вже український народ продемонстрував Майданом, що вміє і може обстоювати свої права і справедливість. Другий Майдан може бути і немирним. І все ж є надія, що до цього не дійде. Що ж до нашої святині „Київської Софії", то вона завжди буде українською, народ її захистить від будь-яких і будь-чиїх посягань.

Віталій Карпенко

«ДИВО ПІД ЗАМОСТЯМ» УТОЧНЕННЯ

У газеті «День» № 149-150 за п'ятницю-суботу 20-21 серпня 2010р. вміщено статтю «Диво на Волі: історія, передумови, наслідки», в якій її автор Ігор Сюндюков із захопленням пише про талант Ю.Пілсудського – воєначальника і державного діяча і про те, як вдало розроблена ним операція дала блискучі наслідки: 16 армія та Мозирська група Західного фронту Тухачевського, а потім обхідна група червоних армій у момент їхнього підходу до Варшави були вщент розбиті військами маршала Піл судського. Про це згадує і сам Ю.Пілсудський в книзі спогадів «1920 рік»: «На той час за посадою найближче до мене стояли троє добродіїв: начальник штабу генерал Розвадовський, військовий міністр генерал Соснковський і генерал Вейган як технічний радник англо-французької місії, доправлений до нас у цей грізний час…

Переді мною стояло тоді подвійне завдання: перебрати ініціативу дій польськими військами та реорганізувати весь апарат управління, поєднуючи це зі змінами в особовому складі армії. Мною розроблялись ці питання не на нарадах, а (ввечері 5 серпня та в ніч на 6 серпня) в самотній кімнаті в Бельведері (палац у Варшаві – М.Д.).

Я довго не міг розібратися в усій плутанині питання, а саме, чи дати вирішальний бій тут, у регіоні Варшави, чи тримати пасивно маси своїх сил? Враховуючи, що контратака тут скрізь мала вигляд фронтального (лобового) удару, доводилося зрештою прирікати на пасивність десять дивізій, тобто майже половину польських сил». Зрештою, після додаткових консультацій з генералами Розвадовським, Соснковським, Ридз-Сміглою та з французьким військовим радником генералом Вейганом (до речі, в місії останнього служив і брав активну участь у бойових діях в Польщі нікому ще тоді не відомий 30-річний офіцер Шарль де Голль!) було

ухвалено остаточне рішення: силами військ, таємно зосереджених в нижній течії річки Вепрж (впадає у Віслу), рішучим наступом у фланг і тил розбити частини 16-й армії та Мозирської групи Західного фронту Тухачевського, а потім – обхідну групу червоних армій у момент їхнього підходу до Варшави. Що ж стосується частин, розташованих на верхньому Вепржі, то вони мали спочатку прикривати зосередження маневрової групи маршала Пілсудського зі сходу та південного сходу, а після завершення зосередження об'єднаними силами і в тісній оперативній взаємодії з північною ділянкою фронту блискавичним ударом у північно-східному напрямі реалізувати ідею контрманевру польського командування, яке вирішило мати тут не менше двох армій (3-тю та 4-ту).

Слід додати, що виробленню остаточного плану дій передувало жваве обговорення у польському генеральному штабі спільно з французькими офіцерами. І якщо у підсумку всіх обговорень питання про наджорстку оборону району Варшави було вирішене одноголосно, то в питанні про здійснення контрнаступу думки дещо розійшлися. Французи в особі генерала Вейгана пропонували організувати головний удар північніше від Варшави, у той час як Пілсудський вирішив зібрати сили за Вепржем і завдати удару з півдня на фланги і сполучення червоних армій. В підсумку було прийнято друге рішення, яке було особистим рішенням начальника держави та верховного вождя.

І це правда. Але І.Сюднюков не врахував дуже важливого факту, що має неабияке значення для цієї воєнної перемоги.

Як відомо, 23 квітня 1920р. три добре озброєні польські армії чисельністю 44 тисячі солдат і офіцерів та 25-тисячне військо С.Петлюри (2-а стрілецька дивізія полковника Удовиченка та 6-а стрілецька дивізія полковника М.Безручка) розпочали дії проти червоних військ. І вже протягом першого тижня боїв захопили Житомир, Овруч, Новоград-Волинський, Бердичів і Козятин, а 7-8 травня польсько-українські війська звільнили Київ.

Тоді ж Ю.Пілсудський звернувся з відозвою до українського народу, в якій начальний вождь Польської держави заявив: "По моєму наказу військо Речі Посполитої Польської іде вперед. Разом з польським військом ідуть відважні сини України на чолі з Симоном Петлюрою... Доводжу до відома населення цих земель, що польське військо усуває з теренів, населених українським народом, ворожих окупантів, проти яких із зброєю в руках повстав український народ, захищаючи свої хати від насильства, розбою і грабіжництва. Польське військо зостанеться на Україні на час, потрібний для того, аби правний український уряд міг перейняти владу на тих землях. З хвилею, коли уряд Української Народної Республіки покличе до життя державну владу, коли на кордонах стануть озброєні оборонці українського народу, здібні забезпечити цей край від нової навали, а вільний народ буде в силі сам вирішити свою долю, польський жовнір повернеться в межі Річі Посполитої Польської, виконавши почесне завдання боротьби за волю народів... Я вірю, що український народ напружить всі свої сили, аби за допомоги Річі Посполитої Польської вибороти собі волю і забезпечити плодородним землям своєї батьківщини щастя і добробут, яким буде користуватися по повороті до мирної праці"[1].

24 травня уряд і С.Петлюра урочисто в'їхали до Києва. Відбувся парад союзницьких військ. Його приймали С.Петлюра та генерал Риз-Смігли. В промові С.Петлюра повторив, що боротьба з більшовиками ще не закінчена. "Ворог – на другім березі Дніпра. Наші брати, що на тім боці, ждуть об'єднання з нами. Перед нами великі завдання суспільного і державного будівництва, і кожен повинен оддати волю, душу й руки на службу цьому ділу..."[2].

З нагоди звільнення Києва керівники обох держав обмінялися телеграмами. Петлюра писав, що пролита в боях кров поляків і українців об'єднає і зміцнить дружбу двох народів. Пілсудський відповів: "Я переконаний, ще порозуміння між Українською і Польською республіками принесе славу і добробут обом народам"[3].

Схвильовані промови проголосили вони під час безпосередніх зустрічей 5 травня в Бердичеві і 16-17 травня у Вінниці, куди переїхав уряд УНР. 17 травня в готелі "Савой" на обіді, Пілсудський виголосив промову: "Польща і Україна пережили тяжку неволю. Польща, отримавши найбільший дар на землі – свободу, прийняла рішення поширювати її далі на схід від своїх кордонів... В блисках наших шабель ви не повинні вбачати нав'язування вам чужої волі... Буду щасливий, коли не я, скромний слуга свого народу, а представники сеймів – польського і українського – знайдуть платформу порозуміння. Від імені Польщі проголошую: "Хай живе вільна Україна"[4].

Петлюра у відповідь висловлював віру, що український народ не забуде братньої допомоги поляків. І слова ті, – згадує Г.Юзефський, – були не урядові, мілкі, формальні, а виповнені душевною правдою.

Петлюра високо цінив угоду з поляками. Але він ніколи не продавав українських інтересів. Вимагав від міністрів, щоб обрахували борг Польщі Україні, а поляки вивезли з України (і це він відзначив у своїй кореспонденції), залізничні мости, майстерні, паротяги, вагони, під'ємні крани, телеграфні і телефонні апарати, динамо-машини, паси, ріжне приладдя фабрик, заводів, амуніцію, зброю зі складів Києва, Святошина і взагалі майно, яке по військовій конвенції належить нам. Вони і самі цього не зрікаються, бо при переговорах з Головою Торговельно-економічної місії в Варшаві п. Фещенко-Чопівським підтвердили, що забрали наше майно і обіцяли його повернути.

Отже, в особі польського уряду ми маємо контрагента, який мусить виплатити нам свій борг, а тому до нього і треба нам звернутись негайно. Ми мусимо протестувати проти перенесення питання про позичку в площину лише моральних обов'язків, бо маємо формальне зобов’язання польського уряду щодо повернення нам нашого майна, за якого рахунок можемо одержати грошову позику в значній квоті"[5].

За нетривалий час прийняв уряд УНР понад 240 законів з усіх сфер державного життя, розробив проект Конституції та інші державні акти. Та перервали це мирне життя знову більшовики. 5 червня 1920 р. Червона армія, зміцнена передислокованою з Кавказу Першою кінною армією С.Будьонного, прорвала фронт на ділянці Канів – Біла Церква і перейшла в контрнаступ, завдавши відчутної поразки 3-й польській армії. 10 червня Київ знову опинився в руках більшовиків. Уряд УНР змушений був з Вінниці через Жмеринку переміститися в Проскурів, далі до Кам'янця-Подільського, а згодом через Галичину (Станіслав) до Тарнова.

Не можна сказати, що це був тотальний відступ, як це говорилося в радянській історичній науці. З 6-ю польською армією українські частини успішно боронилися до кінця липня на лінії р.Збруч. Успішною була битва в районі села Сидорова над Збручем 25 липня 1920 р. та ін.

Та все ж під ударами 150-тисячної більшовицької армії Будьонного і Тухачевського поляки відступали, боячись втратити взагалі незалежність Польщі. Ленін вже формував польський радянський уряд, який мав очолити Ф.Дзержинський. Керівництво радянської Росії вважало, що наступ на Варшаву – це перший реальний крок до майбутньої світової соціалістичної революції, без перемоги якої Ленін-Бланк та його прибічники не сподівалися на успіх побудови соціалізму в Росії. Навіть марш Будьонного ("Мы – красная кавалерия") включає слова: "Даешь Варшаву! Дай Берлин!"

І коли країни Антанти запропонували керівництву червоної Росії зупинити свою армію на лінії, яка фактично і стала би майбутнім радянсько-польським кордоном, то більшовицький лідер відмовився, вважаючи, що наступаючі радянські війська ніхто і ніщо вже не зможе зупинити. До речі, якщо б тоді більшовицьке керівництво відгукнулося на ноту міністра закордонних справ Англії лорда Керзона, то, відповідно до нового кордону (так званої лінії Керзона), в складі Польщі залишилися б лише переважно етнічні польські землі. А

українські території на схід від лінії Керзона (в тому числі й Західна Волинь) відійшли б до радянської України.

Після відмови більшовиків піти на перемир'я, уряд Польщі для противаги більшовицьким військам провів загальну мобілізацію. Великобританія, Франція та США суттєво збільшили допомогу польській армії.

Далі сталося те, що пізніше поляки назвуть "варшавським дивом", після якого фронт став стрімко (блискавично!) переміщуватися знову на схід, як і навесні 1920 року. Командуванню об'єднаних військ вдалося створити шестикратну (!) перевагу сил у напрямку головного удару і 14 серпня перейти у контрнаступ, а 16 серпня – в наступ.

Війська Петлюри відбили атаку більшовиків на річці Стріпа. Не допустили прориву 150-кілометрового фронту по р. Дністер. 6-а стрілецька дивізія УНР, якою командував тепер генерал М.Безручко, та 2 неповних полки і два бронепотяги польської армії відбили неодноразові атаки, а відтак загородили шлях 16 тисячам кавалеристів Будьонного на Варшаву, що стало для червоних військ фатальним. Не зазнав Будьонний успіху і під Львовом, а відтак не зміг надати допомоги військам, що вели бої під Варшавою. Відчутну поразку отримав він і урочищі Комарів, битву цю названо «найбільшою битвою кавалерії XX ст.»

Ці невдачі змусили Будьонного відмовитись від поставлених далекосягаючих планів і відійти в напрямку Володимира-Волинського. А поляки 16-17 липня розгромили більшовицькі війська під Варшавою. Скориставшись ситуацією українсько-польські війська відкинули більшовицьку армію по всьому фронту і змусили її поспішно залишити українські землі.

Окрема кінна українська дивізія взяла Бурштин-Букачівці, підсилила просування правого крила польської армії. Значною була й операція українських військ, пов'язана з форсуванням р. Дністер в районі Городниці. 18 вересня Армія УНР перейшла Збруч, чим поставила в катастрофічне становище 14-у більшовицьку армію. 17 вересня Окрема дивізія Армії УНР

захопила зі сходу Теребовлю, 19 вересня звільнила Тернопіль. Через два тижні був звільнений Коростень, підрозділи генерала Омеляновича-Павленка, що тоді прийшли з 1-го походу, зайняли Жмеринку. А далі було звільнено Вінницю – і українські війська вийшли на лінію Яруга –Шаргород – Бар – Дережня – Летичів – Літин. У зв'язку з цим мали успіх і польські війська.

Відчутного удару більшовицькі війська відчули від повстанського руху в Україні. Для боротьби з 250 повстанськими загонами більшовики створили т. з. Трудову армію (30 тис. осіб), підпорядковану Й.Сталіну.

До речі, в пресі тоді зазвучала досить об'єктивну думка про те, що поляки привласнили собі серпнево-вересневий військовий успіх, охрестивши його "дивом над Віслою", хоч треба було насправді говорити про створене українськими військами «диво під Замостям»[6].

У вересні 1920 р. на Правобережній Україні спалахнуло загальне протибільшовицьке повстання. С.Петлюра затвердив його положення, штати повстанських організацій, визначив завдання тощо. Більшовицькі війська тоді були вже розгромлені і деморалізовані. Ліквідовано 12-у армію, а 14-а панічно відступала. Про це знайдемо в Пілсудського: "Армія більшовицька була так розбита, що я не мав жодних військових перешкод, аби шагнути туди, куди тільки хотів на цілому фронті. Але я був у той час затриманий у поході через брак моральної сили в суспільстві"[7].

Об'єктивний стан справ давав підстави українській стороні сподіватись на успіхи відбудови своєї державності. Але Польща, замість того, щоб остаточно деморалізувати більшовицькі війська, як писалося в тодішній пресі, стомилася від семирічної війни. Вже не хотіли її продовжувати всупереч Ю.Пілсудському, ні уряд, ні парламент, ні преса. Урядові відомства, прості обивателі, цікавилися більш за все не поразкою "більшовиків", а тим, як втримати в своїх руках західноукраїнські землі, зробити їх своєю колонією.

Антанта також не підтримала антибільшовицьких настроїв Пілсудського і його намірів щодо України. Вона наполягала на укладання миру з червоною Росією, перед якою теж постала нелегка дилема, від якої залежала подальша доля режиму. Чи продовжувати війну з Польщею, чи об'єднати всі свої зусилля проти білогвардійців, які під командуванням генерала Врангеля на початку червня 1920 р. розпочали активні успішні бойові дії на Півдні України? Одночасно вести війну на два фронти восени армія червоної Росії була не в змозі. І в цих умовах більшовицький уряд несподівано вирішує припинити "експорт" соціалістичної революції на захід. 18 жовтня 1920 року він приймає рішення підписати з Польщею перемир'я на вигідних для поляків умовах, погоджуючись із установленням в подальшому такого кордону, за яким Західна Україна і Західна Білорусь залишилися б у межах Речі Посполитої. Як наслідок – бойові .дії між Червоною армією і військами Ю.Пілсудського в односторонньому порядку припинилися...

12 жовтня 1920 р. в Ризі був підписаний прелімінарний мир між Польщею і червоною Росією, а 18 березня 1921 р. – Договір про мир. Делегацію УНР на переговори не допустили. За Ризьким мирним договором Луцький, Володимир-Волинський, Дубнівський, Ковельський, частина Кременецького, Овруцького і Новоград-Волинського повітів відійшли до Польщі. Луцьк став центром новоутвореного Волинського воєводства. Радянська Росія та Україна були змушені відмовитися від усіляких прав та претензій на землі, розташовані на захід від встановленого кордону, а Польща – на землі, розташовані від кордону на схід.

Розуміючи негідний вчинок поліського уряду, Пілсудський віддав прощальний наказ по своїй армії і звернувся з теплими словами вдяки до українських воїнів: "Від імені Польської армії вітаю Армію УНР, яка, відроджена і зміцнена, поставила перед собою нову мету, від якої, можливо, буде залежати майбутність Європи. Наша армія пам'ятає криваві бої в дні перемог і в дні важких випробувань. Разом пролита кров і братські могили заклали підвалини взаємопорозуміння та

добробуту двох народів. Після двох років тяжких битв з варварськими загарбниками прощаюся з Армією УНР і підтверджую, що у важкі часи нерівних битв несли вони високо свої прапори, з написаними на них гаслами: "За нашу і вашу свободу".

Бельведер, 18 жовтня 1920 р."[8].

У відповідь Петлюра, зціпивши зуби, направив Пілсудському загалом толерантну телеграму: "Я можу запевнити Вас, пане Маршале, що й надалі українська армія не відмовиться від своїх завдань і понесе сама вже той прапор, який третій рік має над її рядами. Українська армія, виконуючи волю народу, до кінця буде боротися проти варварства, яке несе світові жорстокий і підступний ворог нашої і вашої волі"[9].

Не можна не розділити слів дослідника С.Литвина про те, що в цій телеграмі між рядків проступала гіркота, а ще глибоке розчарування непослідовністю дій польського уряду, його безпринципністю як колишнього союзника.

Логічно, що відступ поляків боляче відгукнувся на керівництві УНР. Та С.Петлюра не здавався.

Тоді у відозві до українського народу він закликав: "Повстань, як одна душа, одностайно встань до оборони Твоєї батьківщини й викинь чужих хижаків поза кордони рідних Твоїх земель. Головний Отаман військ УНР, а з ним укупі уряд та командування кличуть Тебе до останнього бою... Ударимо на ворога, виженім його з нашої землі, политої святою кров'ю її синів, та розпочнімо нове буття! А буде воно таким, як Ти, Український Народе, вирішиш. В єднанні сила і побіда! У Твоєму імені, Український Народе, ми домагаємось від усіх громадян краю цілковитого послуху. Вперед з Божою поміччю!"[10].

Тоді ж з великою емоційною напругою і відчутною симпатією направив він листа до Пілсудського (8.11.1920), хоч уже знав, що і Пілсудського збирається покарати опозиційний уряд Польщі. У ньому він писав: "Пане Коменданте! Сердешно дякую Вам за слова привіту та високої оцінки Української армії. Та доля, яка спадає на неї після Ризького трактату, є дуже

одповідальною. Вона мене хвилює і трохи непокоїть. Головним чином через те, що я не маю набоїв до рушниць в належній кількости. І перше, з чим я хотів би до Вас звернутись, це – справа про набої. Коли маєте їх – переуступіть мені. Друге. Я велів послу в Німеччині почати переговори про купівлю-там рушничних набоїв. Хочу просити Вас, аби Ваш Уряд не чинив перепон в справі перетранспортовання їх через Польщу.

Тоді, як Ви будете читати цього листа, українське військо буде провадити бої з більшовиками за осягнення лінії р. Буг. Я почав офензиву, бо се єдиний виход із становища, утвореного ризьким трактатом, деякі пакти котрого для мені є незрозумілі та, певно, й не для мене одного, бо мені здається, що й знавці міжнародного права не все в тому трактаті збагнути та пояснити зможуть. Єдине, що для мене ясним є після ознайомлення з цим витвором дипломатичної мудрости, це те, що я залишаюсь один і що Україні прийдеться провадити дуже ризиковану боротьбу на очах у Европи, яка в позі Пілата буде дивитись "на схід". Коли я кажу про самітність української армії, то се через те, що Врангеля не беру на Serio, гадаючи, що він довго не втримається, а Перемикін як реальна сила є непевна, нестала. Одночасно з цим ніколи ще не були такими сприяючими обставини боротьби з більшовиками, бо настрій українського населення є рівноважно-державний і активний. Йдуть люди на мобілізацію, годують армію, допомагають їй, бо хочуть ладу, спокою, порядку. Я би, в інтересах Польщі і України, хотів би, аби запілля моє було спокійне і організоване. Воно таким і буде, коли Ваші військові відділи, п. Коменданте, не будуть руйнувати тої праці тих зусиль, які переводяться в життя моїм урядом. Вони – Ваші відділи, забирають хліб, цукор – безплатно, реквізують у селян збіжжя, худобу, роззброюють жандармські постерунки українські і взагалі поводять себе в той спосіб, що ідея польсько-українського порозуміння провокується, а дезорганізація та дезорієнтація української людности має великий грунт під ногами.

Отож, третє прохання, з-яким би до Вас звернувся, було б прохання про зарядження мір припинити свавільство частин

військових на Волині перебуваючих. Населення, бачачи такі явища та на своїй шкурі їх відчуваючи, убачає в них симптоми повернення поляків на Україну і нових окупаційних кроків з їх боку. Тим більше воно має право і підстави так думати, коли взяти на увагу, що деякі командири частин касують українську цивільну владу, розганяють, допускаючись притому образливих та недопустимих лайливих слів на адресу УНР і всього українського.

Мені, п. Коменданте, великих зусиль коштує заспокоювати розбурхані страсті і болючу вразливість як громадянства, так і війська, представники яких нарікають на те, що, мовляв, коли українці потрібні були полякам, то й ласки запобігали в українців, а як потреба така пропала, то поляки дозволяють собі речі та вчинки, які аж ніяк не в'яжуться з недавнім дружнім співділаннєм. З огляду на те, що поводження польських частин в Острозькому, Ізяславському, Звягельському та й інших повітах Волині дає матеріал населенню думати про окупаційні наміри щодо ціх місцевостей, то я підкреслив би подвійну потребу уникати такого поводження: населення ніколи з такою думкою не помириться"[11].

Готуючись продовжувати боротьбу проти відвічного ворога, С.Петлюра шукав союзників…

Ось цього матеріалу бракує названій статті. Тоді б вона претендувала на правдивість дослідження.

Література:

1. Цит. з кн.: Мазепа І. Україна в огні й бурі... – С 20.
2. Pilsudski J. Pisma zbiorowe... – С. 20.
3. Цит. за кн.: Вішка О. Симон Петлюра в Польщі і Франції. – С. 164.
4. Pilsudski J. Pisma zbiorowe... – С. 159.
5. Там само.
6. Фещенко-Чопівський І. Хроніка мого життя. Спогади міністра Центральної Ради та Директорії. – Житомир, 1992. – С 63.
7. Цит. за кн.: Гудь Б., Голубко В. Нелегка дорога до порозуміння. – С.32.
8. Pilsudski J. Pisma zbiorowe. – С. 177.
9. Цит. за кн.: Литвин Сергій. Суд історії. – С. 389.

10. Петлюра С Статті. Листи. Документи. – Т.3. – С. 296.
11. Петлюра С Статті. Листи. Матеріали. – Т.3 – С. 302.

«РАКЕТА ВИЙШЛА НА РАКЕТУ...»

Нещодавно видатний у Росії енциклопедичний словник лаконічно повідомляє: «Кисунько Григорій Васильович (1918-1998), учений у галузі радіофізики і комп'ютерно-автоматизованих систем, генерал-лейтенант, Герой Соціалістичної Праці, генеральний конструктор протиракетної оборони (ПРО)»

Мене зацікавило, де саме народився фізик і конструктор, як склалася його життєва і наукова діяльність.

Уперше про створення системи протиракетної оборони в СРСР від масованого ракетно-ядерного удару США (умовна назва – система «Таран») згадав наш земляк Володимир Челомей – учений у галузі механіки і процесів управління, конструктор ракетно-космічної техніки, академік (1914-1984). Пропозиція В. Челомея не могла не зацікавити Григорія Кисунька, який протягом шести років працював над вирішенням цієї проблеми. А тут нова ідея: використати у вигляді протиракети балістичну ракету. Націлювати її слід не на наземну ціль, а у попередньо вирахувану точку перехоплення.

Знайомлячись із закритою постановою ЦК КПРС і уряду, Григорій Васильович дізнався, що цим же рішенням його призначили першим заступником генерального конструктора системи «Таран», тобто В. Челомея. Водночас очолив лабораторію, якою до того керував Павло Куксенко – конструктор, один із розробників зенітно-ракетних комплексів.

Ставили завдання розробити систему, яка могла б забезпечити перехоплення балістичних ракет, що несуть ядерний або термоядерний заряд. Із цією метою до складу СКБ-1, яке займалося проблемами ПРО, увійшло створене СКБ-30.

Співробітники з головою поринули у розрахунки, ескізи макетів, перевірки варіантів, антен, вузлів і приймально-

передавальних систем для багатоканальної радіолокаційної станції Б-200, що одночасно стежила за великою кількістю літаків, наведених на них зенітних ракет. Уже через рік на полігоні став до ладу перший локатор, який фіксував навчальні пуски ракет у країні. Ще через два роки почалися стрільби протиракет. Наступне – в документі.

«Цілком таємно, особливої важливості. Москва, Президії ЦК КПРС, т. Хрущову М.С. Доповідаємо, що 4 березня 1961 року... поблизу полігону «А» з Державного центрального полігону був здійснений запуск балістичної ракети Р-12, оснащеної замість штатної бойової частини макетом у вигляді сталевої плити вагою 500 кг. Мета запуску – перевірка функціонування експериментального комплексу засобів ПРО (система «А»). Засобами системи ціль було виявлено на відстані 1500 км після виходу її над радіогоризонтом. За командою ЕОМ було зроблено запуск протиракети В-1000 із пускової установки № 1. Політ протиракети і наведення її на ціль відбувалися нормально відповідно до бойового алгоритму. На висоті 25 км за командою із землі був здійснений підрив осколочно-фугасної бойової частини протиракети, після чого, за даними кінофотореєстрації, головна частина балістичної ракети почала розпадатися на шматки. Службами полігону організовано пошуки уламків головної частини Р-І2. Таким чином, уперше у вітчизняній та світовій практиці продемонстровано уразливість засобами ПРО головної частини балістичної ракети на території її польоту».

Створення системи ПРО під керівництвом нашого земляка спричинило справжній прорив, тріумф у військовій справі, науці, політиці. Ось як Григорій Васильович пригадував той найщасливіший день у своєму житті: «Дзвінок М.С.Хрущова по ВЧ спецзв'язку застав мене у полігонному будиночку за написанням і розучуванням пісні про цей історичний день... Рядки складалися швидко, ніби самі собою:

Просеребрив на небе след.
Ракета вышла на ракету.
Мы этот миг сквозь толщи лет

Передадим, как эстафету.

Микита Сергійович привітав мене з успішним випробовуванням протиракети системи «А», поцікавився найближчими планами і на завершення мовив: «Це добре, що навчилися своєю ракетою влучати в муху в космосі. Проте не забувайте, що треба навчитися справлятися з роєм цих ракет...».

За досягнуті видатні успіхи в роботі зі створення першої вітчизняної зенітно-ракетної системи для ПРО Москви наш земляк став Героєм Соціалістичної Праці, лауреатом Ленінської премії. У 1958 році його обрали членом-кореспондентом союзної Академії наук.

Офіційна заява М. Хрущова про створення в країні нового типу оборонної зброї змусила пентагонівців шукати можливості для укладення договору про обмеження протиракетної оборони, що було зроблено у 1972-му.

...Григорій Кисунько народився 20 липня 1918 року в селі Більманка (нині Куйбишевського району Запорізької області) в сім'ї селянина-середняка Вясиля Кисунька, який умів самовіддано працювати на землі. За це його розкуркулили у 1930 р. Забрали все. Змушений був разом із дружиною й дітьми перебратися до Маріуполя. Працював робітником на металургійному заводі, пізніше машиністом паровоза. У 1938 році його, як і тисячі інших, піддали репресіям, звинуватили у всіх гріхах і розстріляли. Синові доводилося не раз пояснювати різним комісіям історію життя та загибелі батька. І тільки роки з Василя Трохимовича зняли необґрунтовані наклепницькі звинувачення, визнали невинним.

У 1941-му молодий учений одержав призначення до Астрахані, де йому гарантували роботу, житло. Але він записався добровольцем в Ленінградське народне ополчення. Звідти його відрядили до військового училища. Згодом, перебуваючи на фронті, Григорій Кисунько керував радіолокаційними установками, відстежував нальоти ворожої авіації, ліквідовував неполадки в радіолокаційній системі.

Після війни викладав основи радіолокації у Військовій академії зв'язку, опублікував чимало статей з електродинаміки

понадвисоких частот, видав дві монографії. У березні 1951 р. у Москві захистив дисертацію на здобуття вченого ступеня доктора технічних наук, читав спецкурс у цивільних ВНЗ, Військово-морській академії кораблебудування.

Маститий учений-радіофізик був знаним серед спеціалістів фундаментальними працями у галузі електродинаміки понадвисоких частот, теорії пробудження радіохвилеводів.-Наш земляк – автор багатьох розробок, згадки про які не схвалені до публікацій. Праці генерального конструктора стосуються важливої оборонної техніки.

Головне – у вирішенні проблеми ураження у польоті міжконтинентальних ракет творчий колектив професора Григорія Кисунька випередив американських розробників аналогічних засобів більш ніж на два десятиліття. Його системи діють і нині. Колишньому сільському хлопчині належать піонерські роботи з теорії поширення електромагнітних хвиль у радіохвилеводах. Українець створив системний напрям у прикладній радіофізиці, ключову роль в якій відіграють розробки і застосування електронно-обчислювальних машин (ЕОМ) у великих системах у режимі реального часу.

Батьківським життєвим шляхом пішов і його син Олександр – доктор фізико-математичних наук.

Не стало Григорія Кисунька 11 жовтня 1998 року. За кілька годин до смерті, розповідала вдова генерального конструктора Броніслава Ісаївна, Гриша сказав українською мовою: «Мені вкрай необхідно зателефонувати колегам. Нарешті я розв'язав задачу, яку вони мені дали».

Авторитетні вчені стверджують: 50-90-ті роки XX ст. були епохою видатного конструктора і творця ПРО Григорія Васильовича Кисунька.

Валентин Сандул,
член Аерокосмічного товариства України

Незважаючи на страшний окупаційний режим, що його провадили німецькі власті в 1941-1944рр. в Україні, життя на українській землі не зупинялось. Нещодавно в світ вийшла багата першоджерельними матеріалами книга К.Курилишина «Українська легальна преса періоду німецької окупації (1939-1944)» у двох томах, в яких автор досліджує питання державницьких очікувань законодавчої регламентації життя українців вказаних років, долі військовополонених, переселенські акції, єврейську проблематику, формування дивізії «Галичина» та ін.

Доповнює сказане один із аспектів цієї тематики стаття, яку подаємо нижче.

КИЇВСЬКИЙ МЕДИЧНИЙ ІНСТИТУТ В ОКУПОВАНОМУ ГІТЛЕРІВЦЯМИ КИЄВІ (1941-1942рр.)

Ярослав Ганіткевич,
доктор медичних наук, професор
Львівського національного медичного
університету ім. Данила Галицького,
дійсний член НТШ,
лауреат премії ім. Івана Огієнка

Дослідження архівних матеріалів, колишніх спец фондів, діаспорної літератури, преси того часу свідчить про те, що в окупованому гітлерівцями Києві викладачам і професорам КМІ, які з різних причин залишилися в Києві, вдалося частково на деякий час відновити роботу кафедр і клінік КМІ, що дало можливість готувати лікарів з корінного населення та сприяло збереженню бази інституту. Потрібно відзначити, що це відбулося при різко ворожому ставленні німецьких окупантів до вищої освіти на українській землі.

В цій праці зроблена спроба описати становлення і діяльність Київського медичного інституту окупаційного періоду, об’єктивно оцінити події того часу, висвітлити коротко

характер тодішнього суспільно-політичного життя, діяльність українських організацій і закладів на окупованій території.

Відхід з України радянських військ і тимчасова окупація гітлерівцями України насамперед означали для населення припинення мирного життя, певного стабільного рівня життя, яке давала радянська влада, труднощі воєнного часу, панування ворожої німецької адміністрації. Це також були жорстокі репресії щодо євреїв, що пізніше дістали назву голокосту. Але вони також означали припинення жорстоких безпрецедентних репресій і терору щодо свого народу органів НКВД і КДБ, ще не стерлися в пам'яті людей насильна колективізація із депортацією в Сибір заможних селян, жахливі картини голодомору 1932-1933 років, «розстріляне відродження», репресії 1937 року, переслідування тоталітарним комуністичним режимом будь-яких національних проявів як «буржуазного націоналізму», боязнь доносів «сексотів» – секретних співробітників органів безпеки, які мали бути в кожному колективі, в кожній групі населення, постійне відчуття страху перед «чорним вороном». Постійно тривали пошуки «ворогів народу». За неповними даними тільки протягом 1937-1938 років в УРСР було арештовано понад чверть мільйона осіб, з них засуджено до розстрілу 122237 осіб! (1). Було репресовано і реабілітовано щонайменше 829 лікарів і науковців-медиків, з них розстріляно понад 120 осіб.

Тому не дивно, що багато українців і росіян залишалися на окупованій території, сподіваючись, що нова влада буде менш жорстокою, більш людяною, адже німців вважали однією з найбільш культурних націй Європи. Тільки згодом вони переконалися, що гітлерівський режим вмів бути ще більш жорстоким за більшовицький, а гестапо діяло не менш озвіріло, ніж КДБ.

У липні 1941 року, коли гітлерівці прямували на Київ, почалася евакуація КМІ, викладачів, студентів, деякого обладнання. Колективи 1-ого та 2-ого Київських медичних інститутів об'єднали з Вінницьким, Дніпропетровським, Одеським та іншими медичними інститутами і евакуювали

спочатку до Харкова, там опинилися біля 1200 студентів. Опісля переїхали в Челябінськ і почали підготовку лікарів для фронту. В жовтні 1941 року 242 студенти приступили до занять за скороченою програмою. Цей період досить повно відображений в історії КМІ – нинішнього Національного медичного інституту імені О.О.Богомольця (2). Водночас значна частина викладачів і студентів залишилися в окупованому Києві.

Щоб викрити збережені у значній мірі досі штампи компартійної пропаганди про «ворогів народу, що співробітничали з окупантом, потрібно всесторонньо оцінити події того часу, об'єктивно з'ясувати суспільно-політичну ситуацію на окупованій території. Поки формувалася німецька окупаційна влада, на українських землях почалося відновлення національного життя. Значним поштовхом для цього було проголошення українськими націоналістами 30 червня 1941 року у Львові створення Української Держави на Західних українських землях та формування Українського Державного Правління на чолі з Ярославом Стецьком. Скеровані (всупереч волі окупантів) на Схід похідні групи ОУН, завданням яких була розбудова політичного і культурного українського життя, дали населенню сподівання на відновлення в якійсь формі української державності.

У населених пунктах налагоджували місцеве самоврядування, створювали сільські, міські та окружні управи, відновлювали діяльність організацій, які були ліквідовані більшовиками після захоплення влади в Україні – "Просвіти», «Союзу Українок», різних кооперативів. Створювалися молочарські союзи, хліборобські спілки, відновили роботу цукроварні, ґуральні (спиртозаводи), цегельні, млини. Запрацювали банки, суди, поліклініки, шпиталі, була організована пожежна охорона, місцева українська поліція стежила за дотриманням порядку. Відкривалися українські школи і гімназії, ліцеї та семінарії. Вулицям надавали українські назви, імена ненависних комуністичних вождів замінили іменами Тараса Шевченка, Лесі Українки, Івана Франка, Івана

Мазепи, Михайла Грушевського та інших видатних українців. Після двох десятиліть переслідувань знову замайоріли синьо-жовті українські стяги, появилися зображення українського герба тризуба. На Волині створено "Українську раду довір'я", до якої увійшли представники всіх політичних течій того часу, громадські і релігійні діячі, працівники освіти і культури; Рада почала займатися упорядкуванням шкільних, юридичних і церковних справ.

Почали діяти українські видавництва, виходили українські газети і журнали. У Рівному Улас Самчук, повернувшись із еміграції, почав видавати газету «Волинь», у Вінниці виходила газета «Вінницькі вісті», у Січеславі (Дніпропетровську) – «Вільна Україна», в Донецьку – «Донецькі новини» і т.п. Відчинили двері українські театри. За словами У.Самчука: «Україна вийшла з свого підземелля, як фенікс з попелу, і запопадливо почала діяти».

У Києві створено українську адміністрацію, урухомлено трамваї, електростанцію, водогін, телефонну мережу. Почало розвиватися культурне життя, почала виходити газета «Українське слово» під редакцією Івана Рогача (3). Відділ культури та освіти Київської міської управи очолив відомий скульптор Іван Кавалерідзе. Утворилася вільна Спілка українських письменників, яку очолила Олена Теліга, відкрився Літературний клуб. Відновилися виступи Національної капели «Думка» (в неповному складі) під орудою Городовенка. Відроджувалося церковно-релігійне життя, відновлювалися і відчинялися замкнені і зруйновані більшовиками церкви, монастирі. У неділю 15 березня 1942 року в Андріївському соборі відбулося перше Архієрейське богослужіння відновленої Української православної автокефальної церкви. У квітні на свято Воскресіння Христового (Пасхи) відкрито Володимирський собор, в якому більшовики були влаштували склад-сховище.

Здавалося, що настав новий період українського відродження після десятиліть комуністичного терору, коли зі звіриною ненавистю чужинці та свої яничари знищували все,

що мало українські національні ознаки, коли сталінський тоталітарний режим майже повністю ліквідував патріотично настроєну інтелігенцію.

Необхідно відзначити, що усі ці події та факти комуністична пропаганда замовчувала повністю або подавала окремі вихоплені дані в перекрученому виді. Тому цей бік життя на окупованій території практично зовсім невідомий радянським громадянам, продовжує бути незнаним для більшості жителів незалежної України.

Захопивши 19 вересня 1941 р. Київ, німецько-фашистські окупанти зразу ж заборонили будь-кому непокликаному входити до міста. Проте в Києві, всупереч розпорядженням окупантів, вже діяли похідні групи ОУН, організовували громадське, господарське, політичне, мистецьке життя. Вже 5 жовтня 1941 р. намісник Голови проводу українських націоналістів (ПУН'у) Олег Ольжич (Кандиба), уродженець Житомира, археолог, поет і політичний діяч, нелегально повернувшись з еміграції, зібрав у Києві на Подолі перші збори Української національної ради (УНРади). Головою обрано ректора Київського політехнічного інституту проф. Миколу Величківського; членами її (біля 130 чоловік) стали гетьманці, республіканці, оунівці, безпартійні, в ній були представлені всі верстви і професії, а також національні меншини, зокрема росіяни. До УНРади увійшли генерал М.Омелянович-Павленко, проф. Кость Маціевич, інженер Осип Войдуник, сестра Лесі Українки Ізідора Косач-Борисова, Олена Теліга, Улас Самчук та ін. В прийнятій декларації говорилося: "Нав'язуючи до традицій визвольних змагань і державного будівництва під проводом сл.п. Симона Петлюри покликано до життя Українську національну раду в Києві для порядкування життям українського народу". Рада відновлювала структури національного життя, випускала заклики до населення, висилала меморандуми до закордонних посольств, виступала із заявами і протестами. Вона, за задумом організаторів, мала стати попередником Українського парламенту.

Почалось відновлення діяльності медичних закладів, лікарень і поліклінік. Створено Товариство друзів швидкої медичної допомоги. Налагоджено роботу клінічних науково-дослідних закладів, зокрема Київського туберкульозного інституту, який очолив проф. Василь Плющ; Київського рентгенологічного інституту (директор – доц. Бобрецька), Ортопедичного інституту; згодом відкрито Київський інститут клінічної хірургії. Організовано Українську лікарську палату, до її управи входив професор-фтизіатр В.Плющ. В листопаді 1941 року відновлено роботу 1-ої Київської фельдшерсько-акушерської школи на вул. Великій Дорогожицькій, 50 (цікаво, чи цей період діяльності школи вже повернутий до її історії?).

Зрозуміло, що на такій хвилі національного піднесення українські вчені-медики, викладачі та студенти, які з різних причин залишилися в місті, поставили завдання відкрити медичний інститут. Почалися клопотання перед окупаційною владою щоб отримати дозвіл продовжувати підготовку студентів-медиків та готувати лікарів для цивільного населення. Окупанти дотримувались думки, що вища освіта поневоленим слов'янським народам не потрібна. Відомі слова Гітлера, який прямо сказав, що не може бути мови про відкриття в Києві університету для українців. Рейхскомісар Кох закрив усі вищі навчальні заклади на окупованих землях України.

Ініціативу відновлення діяльності інституту відважно взяли на себе проф. Б.Кучеренко (завідувач кафедри патологічної анатомії КМІ) та хірург-доцент О.Лазуренко. Брак лікарів для населення, загроза поширення епідемічних хвороб примусили окупантів погодитися на відкриття медичного інституту. Завдяки величезній енергії та наполегливості ініціаторів проведено надзвичайно складну організаційну роботу. Приміщення кафедр і аудиторій приведено до робочого стану, налагоджено тепло- і водопостачання, зібрано обладнання, наочне приладдя. Розшукано викладачів і професорів інституту, студентів, які залишилися в місті та на окупованій території.

Директором нововідкритого медичного інституту влада затвердила хірурга О.Лазуренка, його заступником став проф. Б.Кучеренко (літ.), завідувачем навчальної частини став проф. М.Венцківський. До викладання в інституті зголосилися професори О.Богаєвський, Ф.Богатирчук, А.Зюков, О.Івакін, Г.Іваницький, А.Левицький, М.Нещадименко, П.Селецький, С.Томілін, П.Шидловський, доцент М.Вовкобой та ін. В числі викладачів були: Микола Вашетко – професор-патофізіолог (усунутий в 1931 р. з роботи на кафедрі), Сергій Богданович – доцент-дерматовенеролог, Леонід Гіренко – доцент-отоларинголог, Данило Воронцов – професор-фізіолог, Костянтин Добровольський – професор-гігієніст, Юрій Крамаренко – професор-хірург, Анна Мар'яшева – доцент-мікробіолог, Борис Падалка – професор-інфекціоніст, Сергій Ручківський – професор-епідеміолог, Іван Студзінський – професор топографічної анатомії, Григорій Шкавера – професор-фармаколог та ін.

Спеціалізовані клініки і відділи очолювали професори М.Венцківський (акушерство і гінекологія), І.Студзінський (хірургія), І.Базилевич (терапія), Ф.Богатирчук (рентгенологія), А.Зюков (інфекційні хвороби), В.Селецький (неврологія), Б.Шершевський, В.Солнцев, С.Томілін та ін.

Створено наукову раду інституту та спочатку підготовлено відкриття одного лікувального факультету. Медична наукова рада інституту переглянула навчальні програми, виключила з них усі компартійні марксистські псевдонауки, які ніде в світі в медичних університетах не викладалися. При організації навчальної роботи і складенні нових навчальних програм наближено їх до програм Берлінського університету імені Гумбольдта, одного із найкращих в Європі.

Проф. Б.Кучеренко очолив кафедру патологічної анатомії, організував патологоанатомічну службу, як заступник директора забезпечував оперативне управління справами медичного інституту. Разом з директором проф. О.Лазуренком

вони намагалися створити українську національну медичну школу європейського зразка, не дуже рахуючись з думкою окупаційних властей. Незабаром за це їх чекала жорстока розправа. Але тим часом медичний інститут, організований і керований ними, жив і працював, готував українських лікарів для цивільного населення України. Усі вони розглядали свою діяльність як потрібну, корисну для свого народу, а не спрямовану на прислуговування окупаційній владі, як це представляла компартійна пропаганда. (Невідомо поки-що, чи були керівники Київського медичного інституту членами переслідуваної гітлерівцями УНРади).

У жовтні 1941 року вдалося почати навчання на 4-му та 5-му курсах лікувального факультету цього Київського медичного інституту окупаційного періоду. На початку 1942 р. в інституті вже навчалося 556 студентів: на 2-му курсі – 158, на 3-му – 177, на 4-му – 130, на 5-му – 91 чоловік (4,5). Навчання було платним – 30 крб. на рік.

28 січня 1942 р. було оголошено набір на 1-й курс інституту, не лише на діючий лікувальний факультет, але також на заново відкриті стоматологічний та фармацевтичний факультети. Зарахування провадила приймальна комісія, очолювана директором інституту проф. О.Лазуренком. Вступники складали іспити з хімії, фізики, математики, української, російської та іноземної мов (в обсязі програм середньої школи). Іспити почалися 1-го лютого. Серед вступників було багато дітей, батьки яких були арештовані, розстріляні, вивезені до Сибіру, стали жертвами більшовицького терору.

Різко змінився національний склад студентів, особливо 1-го курсу. Серед студентів, як і серед викладачів, переважали представники корінного українського населення, всюди звучала українська мова, використовувалася українська символіка – синьо-жовтий прапор і герб тризуб.

Не можна не відзначити великі відмінності складу викладачів Київського медінституту періоду більшовицької влади і Інституту окупаційного періоду. Перед початком війни з

гітлерівською Німеччиною компартійні органи не залишили в Київському медичному інституті ні одного із колишніх професорів медичного факультету Українського університету УНР – вони були арештовані, розстріляні або звільнені з інституту! Із професорів "української лектури" залишилися в інституті лише М.Нещадименко, А.Левитський і О.Тижненко та учень проф. Іваницького – проф. І.Студзинський; решту – 42 кафедри – передали переважно інонаціональним науковцям, які приїхали з Росії або інших республік, зразу ж перевели викладання з української мови на російську (звичайно, не питаючи згоди студентів). Серед нечисленних професорів і доцентів, представників корінного населення, залишилися переважно лише ті, яким під впливом комуністичного «виховання» стали байдужими розвиток української культури, збереження мови, доля українського народу як нації.

В Київському медичному інституті, організованому в окупованому гітлерівцями Києві, основну частину викладачів становили українські вчені, прихильники української мови і культури, які в цей важкий і небезпечний час скористалися можливістю викладати мовою корінного народу, правдиво і незаідеологізовано висвітлювати фахові питання, без оглядки на партійних керівників та всюдисущих енкаведистів і їх секретних співробітників.

Таким чином, правомірно розглядати цей короткий період існування Київського медичного інституту окупаційного періоду як спробу українських вчених (серед них були і росіяни, наприклад Данило Воронцов, які ставилися із прихильністю до українського питання) в тяжких умовах воєнного часу відновити українську вищу медичну школу, створення якої започаткували деякі з них (М.Вашетко, М.Нещадименко), їхні вчителі і попередники в УНР у 1918 р., та яка в кінці 20-х та у 30-х роках була розгромлена комуністичним режимом.

Тут варто додати, що до заслуг українських медиків, які, ризикуючи життям, залишилися з більшою частиною свого народу у важкі роки німецько-фашистської окупації, належить

також відновлення підготовки лікарів для цивільного населення неевакуйованою частиною Вінницького медичного інституту (14 лютого 1942 року почалися заняття на 5-му курсі), медичного факультету Дніпропетровського університету, Львівського медичного інституту (пізніше Природничо-медичних фахових курсів); при Харківському університеті Рада деканів відкрила для місцевого населення курси фармацевтів і фельдшерів.

Однак окупаційна влада недовго мирилася із спробами налагодити українське політичне, культурне і освітнє життя. Наказом із Берліна 27 листопада 1941 р. діяльність УНРади було заборонено, всі її установи розігнано, причетних заарештовано. Ще раніше розпущено і арештовано членів українського уряду Я.Стецька у Львові.

Представники влади заявили відкрито, що в Україні ворогом номер один є український націоналізм. За висловлюванням Уласа Самчука, "...німці прийшли до переконання, що московські власті так спрепарували Україну, так знечулили її до кожного поневолення, так знейтралізували в національному відношенні, що це якраз відповідає їх власній політиці, і допускати на Схід українські ідеї національного відродження не в їх інтересах" (6). Мабуть, ця думка У.Самчука не втратила свого значення до сьогодні, добре було б, якби її враховували наші нинішні політики.

12 грудня 1941 р. гестапо заарештувало і згодом замордувало членів редакції газети "Українське слово", натомість дозволили видавати колаборантське "Нове українське слово". 9 лютого 1942 р. були заарештовані Олена Теліга, Михайло Теліга, Іван Ірлявський, професор Гупало та інші; невдовзі їх розстріляли в Бабиному Яру. Письменник Леонід Череватенко так описує (7) ці події: "Кінець зими 1942 р. був справжнім пеклом на українському Сході. Люди падали майже кожного дня. На вулицях Києва і інших міст німці розвішували шибениці з людьми, що для постраху висіли кілька днів.... Озвірілі німці не милують нікого. Катують усіх, і тільки ті мають маленьку шансу вирватися, кому не поломано костей або

хто ще міг ходити. Всі інші гинуть. Підозрілий чи ні, одних – стріляють, других прямо затовкують, ще інших – вивозять автом – газовою камерою. Більшовицькі агенти, які втиснулися в агенти гестапо, пляново і консеквентно допомагають німецькими руками винищувати українських патріотів. Вже немає нікого, хто не бачив би і не розумів би німецького намагання морально спаралізувати населення України і фізично як найбільше винищити.... У цій війні і з цієї війни українська сторона мусить вийти з позиціями, які будуть очевидною проекцією на подальший черговий етап. Цим може бути тільки категорична ставка на беззастережну свободу і суверенність усіх народів на землі. Антилюдяність обидвох систем, комуністичної і гітлерівської, їхнє заперечення одиниці і людської гідності як фундаментальної непорушної вартості, поставили перед нами самозрозумілу вимогу протиставлятися тому активно і сформулювати свою поставу виразно і якнайрішучіше. Гасло "Свобода народам, гідність людині", висунуте О.Ольжичем, підтверджене як офіційне мотто..."

23 лютого 1943 року в Крем'янці на Тернопільщині гестапівці розстріляли в числі 12 осіб двох лікарів – Ганну і Петра Рощинських, активних організаторів українського громадського життя, українських патріотів. У березні 1944 року гітлерівці розстріляли лікаря Ігора Воєвідку разом з дружиною і сином. У гітлерівських концтаборах утримувалися, зокрема, українці-лікарі Омелян Волинець, Тома Лапичак, Ростислав Сочинський, Нестор Процик, Роман Ковальський, Мирослав Куник, М.Григорчук та інші.

Навесні 1942 р. (березень – початок квітня) гестапо заарештувало керівників медичного інституту професорів Б.Кучеренка і О.Лазуренка. Які звинувачення їм пред'являли, невідомо, зрозуміло, що це не була «співпраця з фашистами», як подавала комуністична пропаганда. Всі спроби врятувати арештованих не вдалися. За однією версією їх помістили в Сирецький концентраційний табір та розстріляли в Бабиному

Яру, за другою – розстріляли німецькі окупанти перед відходом з Києва.

Як комуністичні вожді, так і фашистські диктатори, знищували патріотів поневолених народів, розумних талановитих людей, непересічних особистостей, від яких годі було сподіватися достатньої вірнопідданості та сліпого послуху. За словами В.Плюща, "... в особі Б.Кучеренка Україна втратила не лише видатного вченого, але й великого українського патріота" (8).

Могили професорів Б.Кучеренка і О.Лазуренка невідомі, так як невідомі могили замордованих енкаведистами професорів Київського медичного інституту В.Підгаєцького, О.Пучківського, В.Удовенка, дружини Людмили і доньки Вероніки професора О.Черняхівського, тисяч і тисяч жертв гітлерівського і комуністичного терору.

Терор німецько-фашистських окупантів викликав загальне обурення народу, привів до збройного опору, формування партизанських відділів «Поліської січі», очолюваної Тарасом Бульбою, а пізніше – Української повстанської армії, яка обороняла цивільне населення від німецьких каральних загонів.

Проте ще до кінця року Інститут продовжував працювати, і навіть розширюватися. В квітні 1942 р. директором інституту окупаційна влада призначила якогось Р.Скуренка; чи ніхто із професорів інституту не погодився заступити на місце арештованих колег, чи фашисти їм не довіряли – невідомо.

У квітні 1942 року, незважаючи на важкі умови окупаційного режиму, співробітники медичного інституту і медична громадськість окупованого Києва відзначили 70-річчя та 45-річчя наукової діяльності відомого київського професора Антона Каковського, неординарного українського вченого, фармаколога, винахідника, фітотерапевта і гомеопата, який піддавався репресіям ГПУ-НКВД, переважно замовчувався в УРСР. Незважаючи на вік, він готував підручник для лікарів «Профілактика захворювання на рак шлунку», закінчував

монографію «Критика лікування легенево-туберкульозних хворих».

Тоді ж весною 1942 року з'явилися в київській пресі повідомлення про смерть професорів медичного інституту Г.Іваницького та О.Івакина.

З 15 червня до 15 липня в інституті відбувалися перевідні екзамени, а з 25 червня почалися випускні іспити. Молодих лікарів (біля дев'яносто осіб) скерували на роботу в ті місцевості України, де бракувало медичної допомоги населенню.

В червні при інституті почали діяти курси вдосконалення лікарів, тривалістю 3 1/2 місяці, завданням яких було перекваліфікування молодих "вузьких" спеціалістів на більш універсальних лікарів, подібно до "земських".

З 1-го до 15-го серпня 1942 року проводилися вступні іспити на перший курс усіх трьох факультетів – лікувального, стоматологічного і фармацевтичного. Загальне число студентів медичного інституту досягло 750 осіб.

Проте вже за два місяці 1-го листопада німецька влада оголосила про реорганізацію "колишнього" Київського медичного інституту в "Полімедикум". Слухачам усіх відділів запропоновано з'явитися в канцелярію інституту (Бульвар Шевченка, 13) для перереєстрації і отримання нових посвідок. Можна припускати, що такий раптовий обмін документів був пов'язаний з якимись порушеннями у їх видачі. Можливо, в інституті видавали посвідки студентів членам підпільних українських організацій, яких переслідувало гестапо, а також тим молодим людям, що ухилялися від примусового набору на роботу в Німеччині. Під кінець року окупанти закрили "Полімедикум", частину студентів (які не встигли заховатися) відправили на роботу в. Німеччину.

Після закриття інституту професори, викладачі, лікарі, які продовжували на його базах практичну лікувальну роботу, доклали максимальних зусиль, щоб зберегти обладнання кафедр і клінік, особливо у 1943 році, коли фашисти намагалися вивезти або знищити усі цінності.

Ті вчені-медики, які вже мали певний "досвід" допитів органами НКВД, на очах яких відбувалися розправи з українськими вченими і інтелігентами, нерідко з їхніми колегами в 1930-1937 рр., не ризикували потрапити знову до органів НКВД, що звичайно закінчувалося трагічно. Вони емігрували на Захід, вирішили залишити рідну землю до того часу, поки на ній постане незалежна, демократична українська держава. Але їм не судилося дочекатися проголошення незалежності України... Серед них були професори В.Плющ, Б.Андрієвський, В.Радзимовська, О.Тижненко, І. Базилевич та ін.(9).

Після звільнення 6 листопада 1943 р. Києва від окупантів радянські органи почали готувати відновлення роботи інституту викладачами і студентами, які повернулися з евакуації (літ). 23 листопада відбулося перше засідання Вченої ради, а вже 13 грудня 1943 р. відновилося навчання. Кількість студентів спочатку становила 491 чоловік; лекції читали 23 професори, які прибули з евакуації.

Водночас з поверненням радянської влади повернулися органи НКВД і СМЕРШу, почалися нескінченні допити тих, хто знаходилися на окупованій гітлерівцями території, ув'язнення їх в провірочно-фільтраційних таборах НКВС СРСР. Адже була установка компартії вважати їх «ворогами народу», прислужниками німецько-фашистських окупантів. Тепер стало відомо, що маршал Жуков пропонував політбюро ЦК ВКП/б/ вивезти в Сибір усіх українців, які залишалися на окупованій території, як «неблагонадійних».

Накінець лише деяким професорам і викладачам, які викладали в інституті окупаційного періоду, вдалося продовжувати працю в КМІ, багатьох не допустили до викладацької роботи, деякі з них змогли отримати пристанище в науково-дослідних інститутах. Отримали можливість повернутися до роботи в інституті А.М.Зюков, В.В.Селецький, С.Н.Ручковський, Г.М.Мар'яшева, Д.С.Воронцов (згодом перейшов до Київського університету), Г.Л.Шкавера, Б.Я.Падалка, К.Е.Добровольський, Л.І.Гіренко,

С.М.Богданович. Були усунуті з КМІ і змушені були перейти на роботу в інші наукові заклади професор «української лектури» М.П.Нещадименко, М.П.Вашетко, І.Студзінський (працював у Львівському медінституті, автор цих рядків слухав його лекції на очолюваній ним кафедрі топографічної анатомії та оперативної хірургії).

Хоч частині професорів дозволили продовжувати роботу в КМІ, про саме існування в Києві медичного інституту в період окупації тоталітарний режим заборонив згадувати в історії КМІ, в історії медицини в Україні, подібно як про існування інших медичних шкіл окупаційного періоду. З історії КМІ було вилучено події, факти, імена, пов'язані з діяльністю інституту в період окупації.

Парадокси тоталітарного режиму: декому з тих, що працювали у Київському Медичному інституті окупаційного періоду з Б.Кучеренком і залишилися живими, дозволили повернутися в інститут, а проф. Б.П.Кучеренка, який загинув у застінках гестапо, режим прирік на повне забуття і знищення його доробку!

Лікар-професор Петро Михайлович Буйко і лікар-професор Борис Павлович Кучеренко загинули, вбиті гітлерівцями. П.М.Буйко працював на окупованій території лікарем Фастівської лікарні, рятував людей від вивезення на роботи в Німеччину, лікував цивільне населення, ризикуючи своїм життям, надавав допомогу пораненим партизанам. Загинув закатований гестапівцями 16 жовтня 1943 року. Його іменем названо Київський НДІ материнства і дитинства, він згадується в історії КМІ.

Лікар-професор Борис Павлович Кучеренко (9) був одним із тих, хто, ризикуючи своїм життям, добивалися в окупаційної влади дозволу відкрити Київський медичний інститут, налагоджував роботу кафедр і клінік, надавав інституту український характер, допоміг готувати лікарів із місцевого населення і для потреб населення Київщини, порятував багатьох молодих людей від вивезення на роботи в Німеччину. Розстріляний гестапівцями в квітні 1942 року. Його

ім'я комуністичний режим заборонив згадувати в історії КМІ, в історії медицини в Україні.

Чи не справжньою причиною, через яку органи НКВД, КДБ, компартійні органи заборонили згадувати про медичний інститут в окупованому Києві, було не просто «співробітництво з німецько-фашистськими окупантами», а діяльність на користь українського національного відродження, був той факт, що цей інститут мав український національний характер, був одною із спроб відновити українське суспільне життя в Києві та на окупованих гітлерівцями землях. Адже так само більшовики викреслили з української літератури в УРСР ім'я Олени Теліги та інших свідомих українців, котрі у важких умовах окупації відновлювати українське національне життя.

Отже компартійна система заборонила згадувати в УРСР ім'я професорів окупаційного періоду Б.Кучеренка та О.Лазуренка як свідомих вчених – українських патріотів, що формували у важких умовах окупації національну вищу медичну школу європейського зразка.

Чому тепер, в незалежній Україні, ми так довго дотримуємося тих критеріїв та оцінок, які вищій медичній школі в Києві у 1941-1942 рр. дали органи НКВС, КДБ, СМЕРШ і партійні органи, керовані московським комуністичним режимом? Які одного лікаря-професора, що залишився на окупованій гітлерівцями території, визнали героєм і всіляко вшановували, а другого лікаря-професора, який також залишився на окупованій гітлерівцями території – оголосили «ворогом народу»?

Повернення КМІ окупаційного періоду в нашу історію, в історію Києва, в історію української медицини необхідне для відображення тривалості прагнень українського народу, українських вчених-медиків і викладачів до створення своєї національної вищої медичної школи, що мали місце у XX столітті.

Пригадаємо заходи д-ра Євгена Озаркевича до відкриття у Львові українського університету з медичним факультетом, якому передувала пожертва професором Києво-Могилянської

академії 70000 крб. на відкриття у Львові українського університету та побудову хірургічної клініки. Є.Озаркевич заснував «Народну лічницю», сподіваючись, що вона згодом стане клінічною базою майбутнього медичного факультету українського університету у Львові.

В цьому ряду і медичний факультет Українського університету в Києві, створений українськими вченими-медиками в роки УНР (1918-1921), і «Українська лектура» в Київському медичному інституті (1922-1924), і українізований Київський медичний інститут (1924-1933).

У низці цих прагнень до української вищої школи знаходиться і підпільний самоврядний Український (таємний) університет у Львові (1921-1925), в якому медичний факультет організував і очолював як декан д-р професор Мар'ян Панчишин. Університет дав змогу українській молоді, яка була позбавлена доступу до польського університету у Львові, здобувати початки університетської освіти і пізніше продовжувати навчання в університетах Європи.

До цієї групи належить додати і медичний інститут в окупованому Києві, коли протягом короткого часу (1941-1942) на українській землі у важких і небезпечних умовах фашистської окупації діяла вища медична школа українського характеру.

Коли тепер в умовах незалежності у вищих школах України вилучені з навчальних програм комуністичні псевдонауки, запроваджується система навчання, прийнята в європейських університетах, здійснюється перехід на державну українську мову викладання, запроваджена державна українська символіка, то як сьогодні можна засуджувати і вважати ворогами українського народу тих, хто робив по-суті те саме у важких умовах гітлерівської окупації?

Адже КМІ окупаційного періоду був до певної міри праобразом теперішніх вищих медичних шкіл. А надто потрібно глибоко дослідити його та повернути в нашу історію, в історію української медицини.

Медичний факультет Українського університету в Києві вже відображений в історії НМУ ім. О.О.Богомольця (10). Ще у 1991 року в книзі до 150 річчя Київського медичного інституту (2) з'явилися дуже короткі згадки про «Полімедикум», в історію НМУ вони не увійшли (10, 11). Потрібні глибокі дослідження Київського медичного інституту окупаційного періоду, які дали б змогу об'єктивно висвітлити як діяльність евакуйованої в м.Челябінськ частини КМІ, так і діяльність тої частини КМІ, тих викладачів і студентів, які залишилася в окупованому гітлерівцями Києві. Потрібно також детально описати в історії української медицини діяльність вищих і середніх медичних шкіл в інших містах, окупованих фашистами, в яких викладання з небезпекою для життя здійснювали українські вчені-медики.

Стверджуючи важливу роль медичних інститутів радянської доби в підготовці лікарів, не слід забувати, що вони мали головним завданням готувати відданих керівній комуністичній партії фахівців, непримиренних борців з «українським буржуазним націоналізмом», пропагандистів комуністичної ідеології. І якщо тепер ми маємо багато осіб, позбавлених національної свідомості з комплексом меншовартості, маємо немало лікарів-українців, які продовжують схилятися перед чужою культурою і мовою, розмовляють з пацієнтами-українцями мовою сусідньої держави, публікують лише цією мовою свої праці, то це у великій мірі результат навчання і компартійного виховання студентів-українців радянськими медичними інститутами.

Тепер у своїй державі ми не повинні оцінювати події минулого з позицій комуністичної тоталітарної держави, з позицій органів НКВД і КДБ, вибірково представляти минулі події і факти на догоду певним суспільним групам. Необхідно повернути із небуття усіх тих, хто віддав свої сили і життя, відстоюючи українську ідею, ставив своєю метою розвиток української науки, підготовку українських фахівців. Повернімо ж в українську медицину Київський медичний інститут окупаційного періоду, його викладачів, а серед них імена професорів Бориса Кучеренка і О.Лазуренка, українських

вчених-патріотів, замордованих німецькими фашистами і протягом десятиліть замовчуваних комуністичним режимом.

Література:

1. Ганіткевич Я., Пундій П. Українські лікарі. Біобібліографічний довідник. Книга 3.Учасники національно-визвольної боротьби і українського державотворення, репресовані та реабілітовані лікарі України. НТШ, ВУЛТ. Львів, 2008. - 428 с.
2. 150 лет Киевскому медицинскому институту. Киев. "Здоров'я".-1991. - С. 52-57.
3. Українське слово. Київ. -1941.
4. Саганський В. Їдьмо на студії до Києва // Волинь. - 1942. - 25 січ.
5. Київський медичний інститут // Краківські вісті.- 1942. -Ч. 26.- 10 лют.
6. Самчук Улас. На білому коні. Дзвін. Львів. -1993.- Ч. 2-3.- С 52.
7. Череватенко Леонід. "Я камінь з Божої пращі» // Ольжич О. Незнаному воякові. Київ. Фундація ім. О.Ольжича. -1994. - С.402-404.
8. Плющ В. Медична наука в Україні у першій половині ХХ-го сторіччя // Матеріяли до історії української медицини. Т.1. Нью-Йорк - Мюнхен. - 1975.- С 96, 130,150, 151,160.
9. Ганіткевич Я. Українські лікарі-вчені першої половини ХХ століття та їхні наукові школи. Біографічні нариси та бібліографія / Львів: В-во НТШ і ін. 2002. - С 147-158.
10. Історія Національного медичного університету імені О.О.Богомольця / Електронний ресурс. Режим доступу: http://www.nmu.edu.ua/al-2.php
11. Москаленко В.Ф., Полякова І.М. Біографічний словник завідувачів кафедр та професорів Національного медичного університету імені О.О.Богомольця (1841-2006). Видання третє виправлене і доповнене. - Книга плюс- Київ, 2006.

Спогади сина. На другий день після початку війни мій батько – Олексій Савович Лазаренко пішов до військкомату, одержав військову амуніцію і був направлений у Житомир, у військовий шпиталь. Але дирекція 1-го медінституту попросила Лазуренка О.С. затриматися в Києві: вирішувалося питання про призначення його на посаду головного лікаря клінік медінституту на бульварі Т.Шевченка. Ці клініки були переповнені пораненими, а лікарів не вистачало. Було з О.Лазуренком вирішено. Він залишався в Києві головлікарем.

Батька я в останній раз бачив в червні 1941р. Я від'їжджав до Харкова закінчувати медінститут (тоді я був студентом IV курсу Київського медінституту) і після того їхати на фронт. Про долю батька я довідався в 1945р. з брошури Кузьми Дубини «Злочини німців у Києві». З брошури я довідався, що багато інтелігенції загинуло від рук гітлерівців. Загинув 70-річний лікар-педіатр Дукельський, лікарі Боярський, професор Іванцев, Левицький, Лазаренко, Кучеренко та ін. Про злочини німців у Києві згадував також в промові в Києві 1 грудня 1943р. командуючий 1-м Українським фронтом Г.К.Жуков. Повідомлялось про це і в пресі.

До війни О.Лазуренко працював в клініці факультетської хірургії, керованої академіком А.П.Криловим. Через війну, яка почалася, він не встиг захистити дисертації. В час війни очолив інститут, допомагав населенню Києва, палати клінік були переповнені підпільниками, партизанами, які переховувались в медінституті з батькового дозволу і під його наглядом. Про це розповів мені професор Студзінський І.В. Він мав помешкання недалеко від нашого будинку, а під час німецької окупації Києва переїхав до Львова, а я, перебуваючи у відрядженні в 1946р., зустрів його. Ще зустрічав у Сочі, де я мав нагоду працювати лікарем. Він завжди з теплотою і шаною відгукувався про Олексія Савовича.

За однією з версій батька і його найближчих лікарів було розстріляно в 1943р., перед відходом німців з Києва.

Моя матір – Зінаїда Антонівна – неодноразово зверталася до київських властей (і гестапо), щоб довідатися, де знаходиться її чоловік і за що він заарештований. Але їй там погрожували: її теж, мовляв, слід заарештувати. Наказали негайно залишити Київ…

Ось і все, що я знаю про свого батька, людини високоморальної і сталевого гарту. Живу в Києві, маю дочку і сина. Внучка Олена Олексіївна Лазуренко працює в університеті, де колись працював і її прадід.

Полковник медслужби В.Лазуренко,
син Олексія Савовича Лазаренка

ЗАГАДКА ДМИТРА ВИШНЕВСЬКОГО

Прізвище Байда – досить відоме в Україні, і своєю популярністю зобов'язане двом постатям: легендарному козакові Байді, героїчна смерть якого оспівана в українській народній пісні, і першому гетьману України князю Дмитру Івановичу Вишневецькому, на прізвисько Байда.

Для багатьох, можливо, здасться дивним, що я кажу про двох людей, адже у свідомості більшості ці дві особистості тотожні, і вважається, що в «Пісні про Байду» співається саме про князя Вишневецького. Адже це князь Вишневецький був страчений у Стамбулі! Адже це після його смерті, у пам'ять про нього народ і склав цю пісню! Саме так вчать у школі, саме так стверджують багато істориків. Можливо, що саме так воно і було.

Але є багато істориків і філологів, які вважають, що це не так. На їхню думку, «Пісня про Байду» була складена задовго до страти гетьмана Вишневецького і присвячена цілком реальному козакові на ім'я Байда. Про цього козака народ у XVI сторіччі і склав пісню, яка відразу стала надзвичайно популярною в багатьох країнах, а не тільки в Україні. І лише згодом, за схожістю обставин загибелі, історики поєднали двох цих персонажів – пісенного Байду та історичну особистість князя Вишневецького.

Чи принципово це, на честь кого написана пісня? На честь гетьмана чи простого козака?

Для фахівців із фольклору, можливо, і ні: пісня як зразок народної творчості існує незалежно від того, кому вона присвячена, її виконують до цього часу.

Для істориків це теж не має бути принциповим, оскільки як фактичний матеріал пісня мало що додає до біографії

Вишневецького, обставини смерті гетьмана докладно описані кількома авторами.

То для кого це важливо? І навіщо взагалі про це говорити?

По-перше, це важливо для нас, якщо ми хочемо зрозуміти значення прізвища Байда. А по-друге, виявляється, незважаючи на все, що буде сказано вище, це важливо і для істориків. Чи про Вишневецького складена пісня, чи ні? І про це історики сперечаються вже більше як 150 років.

Чому сперечаються? Для істориків було б зручніше визнати, що пісня присвячена загибелі гетьмана Вишневецького. По-перше, обставини загибелі козака Байди дуже вже нагадують описані істориками деталі смерті Вишневецького. По-друге, в деяких варіантах пісні замість Байди фігурує Вишневецький. І по-третє, тоді додається завершальний штрих до вже наявного історичного образу Вишневецького – вдячний народ складає пісню про свого улюбленого гетьмана. А цей факт вже говорить багато про що.

Так значить, пісня про Вишневецького? Де-факто багато хто зараз так і вважає. Вважають, що як у князя Потьомкіна було козацьке прізвисько Нечеса, так і князя Вишневецького козаки називали Байда. Тому зараз так і пишуть «Байда-Вишневецький» (через дефіс), таке собі подвійне прізвище. Навіть деякі люди, що носять прізвище Байда, вважають себе або нащадками князя Вишневецького, або, вже бодай, що прізвище вони отримали на честь славного гетьмана.

Але є невелика заковика: в жодних історичних документах немає згадки такого козацького прізвиська Вишневецького. Вперше припущення про те, що Вишневецький і є пісенний Байда, було висловлено істориком Аполлоном Скальковським (1808–1898) в його книзі «Історія Нової Січі або останнього Коша Запорозького» майже через 300 років(!) після смерті Вишневецького. Та й то своє твердження Скальковський ніяк, власне, не обґрунтував. У главі про козацькі прізвиська, як щось само собою зрозуміле, він писав: «З імен нам знайомих по літописах або документах ми можемо сказати, що гетьман

древнього козацтва князь Вишневецький, замучений на коле(?) в Царгороді, іменувався Байда».

Чому і на підставі яких джерел він робив такі висновки, історик не говорить. І чому Скальковський вважав, що Вишневецький «замучен на колі»?

До речі, зверніть увагу, в XIX столітті слово «козацтво» російською мовою Скальковський ще писав так, як це прийнято зараз в українській мові (саме, «козачество», а не «казачество»).

Власне, вже після Скальковського інші історики почали розробляти тему «Байди-Вишневецького».

Щодо нащадків князя, тут для істориків теж усе зрозуміло: Дмитро Вишневецький офіційно не був одружений і не мав дітей (та й сам рід князів Вишневецьких офіційна наука вважає згаслим, останній представник роду князь Михайло-Сервацій Вишневецький, гетьман Литовський, помер в 1744 р.). Про незаконнонароджених дітей Дмитра Вишневецького, які могли б успадкувати прізвище Байда, теж нічого невідомо.

І найголовніше: якщо пісня – про Вишневецького, тоді відразу постає питання: **«А чому в пісні він названий Байдою? І що взагалі означає слово «Байда»?**

Щоб з'ясувати це, історики звертаються за допомогою до філологів, самі беруться за тлумачні словники Даля, Фасмера, Грінченка... І відразу потрапляють в логічний глухий кут: те, що вони там знаходять, геть несумісне з фігурою першого гетьмана України.

Словник В. Грінченка: байда – «безтурботна людина», «байдикувати» – «лінуватися, пиячити і не працювати». Словник Даля – «пустун, забіяка». Словник Білецького-Носенко – «гультяй, ледар». І так далі...

Історики намагалися застосувати то одне, то інше значення до Дмитра Івановича. А малюнок не складається. Так академік, М. Грушевський, ототожнюючи Вишневецького з козаком Байдою, одночасно стверджував, що таке прізвисько (в значенні «гультяй, ледар») не міг носити князь. На думку історика, тоді розривався зв'язок між історичною постаттю

Д.Вишневецького та козаком Байдою. Грушевському довелося навіть піти на підтасовуванння, припустивши, що БАЙДА – це типове ім'я відчайдушного козака («козака-одчайдухи»).

Змінювалися покоління істориків... Переважала то одна точка зору, то інша. Понад сто років минуло, але позитивного вирішення цієї невідповідності так і не знайшлося, логічно пов'язаної картини так і не вийшло.... Фактично, з тими ж проблемами довелося зіткнутися і нам, коли ми порушили питання: а що означає прізвище Байда? Словники пропонували безліч різних значень слова «байда», за змістом між собою мало пов'язаних. Своєрідний «шведський стіл», підходь вибирай, що більше подобається.

Потрібно було зробити наступний крок, який підказує логіка, але який чомусь так і не було зроблено: якщо в межах ні російської, ні української етимології очікуваного пояснення значення цього слова немає, можливо, воно є в інших мовах?

І справді, виявилося що в арабській мові є таке слово «байда» і означає воно **«корінь, джерело, серце, сутність, основа».** Відомий знавець арабської мови Н.Н.Вашкевич, автор теорії про первинність арабського значення слів і автор багатьох книжок на цю тему, до якого ми звернулися з проханням підтвердити правильність нашого арабського перекладу, уточнив: «Слово «байда» арабською мовою ще **означає «суть, істина».** І призначення роду Байди, на його думку, – «Шукати істину... Істина – вона всюди».

Ось так – «пошук істини»! Не більше і не менше...

А що робити із цим «пошуком істини»? І як «серце і сутність» співвідносяться з **козацьким ім'ям?**

Схоже, що в ці ключові поняття вкладено глибший зміст.

В ономастиці, науці про імена і прізвища, в деяких випадках у «пошуку істини» допомагає вивчення «прізвищних» топонімів і споріднених прізвищ.

«Прізвищна» топоніміка слова Байда виявилася дуже широкою, близько сотні населених пунктів, гір, річок, озер з назвами, похідними від імені Байда і його варіантів, на теренах від Далекого Сходу до Польщі на заході, від Нової Землі на

півночі до Єгипту на півдні. З назвами, що йдуть з глибокої давнини і присвоєними вже за радянських часів.

Ні про яку українську чи російську етимологію при такому розкладі і мови бути не могло.

Яка ж мова могла охопити такий широкий діапазон у просторі та часі?

Історіографія XIX і XX століть її не знала або замовчувала. Зараз ми її знаємо. Це – тюркська мова, вірніше тюркські мови.

На користь тюркської версії походження імені безумовно свідчать географічні «зв'язки» топонімів Байда і тюркських за походженням топонімів Байкальського регіону: Байкал, Баймак, Байти, Байхор і т.д. Саме в тюркських мовах є коренетвірна основа «бай», краще навіть сказати – ім'ястворююча основа, оскільки безліч тюркських імен містять цей корінь. Таких імен дуже багато, ось лише деякі з них, що починаються на «бай»: Бай, Байахмет, Байбек, Байбарс, Байбол, Байболат, Байгабил, Байганат, Байгельди, Байгенже, Байгожа, Байдос, Байжарас, Байжигіт, Байзак, Байкожа, Байкуат, Баймагамбет, Баймади, Байман, Байманбек, Баймахан, Баймбет, Баймурат, Баймурза, Байназар, Байнур, Байсал, Бай-сеїт, Байтак, Байтас, Байтемир, Байтуре, Байтурсин.

Взагалі, при ближчому розгляді виявилось, що корінь «бай» несе в собі настільки потужний заряд, що якщо у прізвищі з незрозумілою кореневою основою є словосполучення «бай», можна сміливо відкладати в сторону і російські, і українські етимологічні словники, всіх Далей і Фасмерів: майже напевно це прізвище слід розглядати «під тюркським кутом зору».

Так от, коли ми подивилися під цим «тюркським кутом», весь «малюнок» чарівним чином склався.

Виявилося, що існує **тюркське ім'я Байда, і воно досі збереглося в Кабардино-Балкарії. Там є прізвище Байдаєв, балкарський** рід **Байдаєви (Байдалари – Baydalari) живе біля підніжжя Ельбруса в селищі, яке так і називається Байдаївка (Байдаєвих). В «Книзі пам'яті репресованих і**

реабілітованих Кабардино-Балкарії» виявився ось такий запис: «Байдаєв Байда Роджабович, 1938 р.н., балкарець, Верхній Баксан». Тут Байда – це ім'я, прізвище – Байдаєв. І прізвище це походить від засновника роду Байдаєвих на ім'я Байда.

Ось так виявилося все просто, зовсім класичний спосіб утворення прізвища від імені. У Кабардино-Балкарії і Бурятії від імені Байда утворені прізвища Байдаєв, в Грузії – Байдашвілі, Байдарі, в Україні та Росії – Байда, Байденко, Байдов, Байдин; від зменшувальних форм імені Байда утворені прізвища Байдак, Байдаков, Байдєев, Байдан, Байданов, Байдах, Байдачний, Байдачников, Байдашкін, Байдель, Байден, Байденов, Байдець, Байдецький, Баайдік, Байдіков, Байдик, Байдиков, Байдіч, Байдич, Байдуганов, Байдул, Байдулов, Байдун, Байдунов, Байдур, Байдуров, Байдурін, Байдюк, Байдюков...

Що ж значить тюркське ім'я Байда? І тут все виявляється на диво просто. Структура імені Байда, як і більшості тюркських імен (і не тільки тюркських) складається із змістотвірної основи та афікса, що не змінює змісту цієї основи: Байда = бай + да, де «бай» вже відомий нам тюркський корінь, «-да» – давньотюркський та міжтюркский афікс для створення власних імен. Тобто, ім'я має те ж значення, що і його коренева основа «бай». А «бай» – дуже багатозначне слово, і всі його значення має й ім'я **Байда:**

1. **«багатий, могутній»;**
2. **«знатна чи поважна людина»;**
3. **«господар, пан, володар»;**
4. **«вільна людина»;**
5. **«сильний, міцний, великий»;**
6. **«щасливий»;**
7. **«священний, божий»;**
8. **«достаток, багатство»;**
9. **в давнину слово «бай» було титулом багатих, панівних людей (князь, феодал), означало татарський або**

турецький вищий військовий ранг (бей).

Зареєстровані численні згадки імен, похідних від імені Байда в багатьох історичних джерелах:

•**Байда, селянин, 1545 р., Новгород.**

•Байдук/Байдюк, посланець князя Володимира Мономаха до половців («І Байдук, прийшовши, їм наказане від князя оголосив...» Іпатіївський літопис, 1095).

•Байду – ільхан (султан) Ірану 1295 р. з династії Хулагуїдів, праправнук Чингісхана.

•Байдар – мамлюк, хан Орди, син Чагатая, онук Чингісхана.

•Байдах-курбаши, Киргизія, 20-ті роки XX століття. Зі своїми басмачами додав багато клопоту більшовикам при встановленні радянської влади у Киргизії.

Чому ж, якщо все ТАК просто, історики 150 років блукали в штучному (власноруч створеному) лабіринті, вибираючи між «гультіпакою», «ледарем» і «неробою»? І чому філологи за більш ніж півтора століття так і не змогли прийти до висновку про тюркське походження імені Байда?

Все пояснюється впливом стереотипів.

Знаєте, як за допомогою шести сірників побудувати чотири рівнобічні трикутники? Якщо я скажу вам, що це просте завдання, ви мені, можливо, і повірите. Але якщо подумаєте над ним хоча б 10 хвилин, прийдете до висновку, що рішення воно не має.

Справді, на площині таке завдання рішення не має. А ми звикли, що такі завдання звичайно вирішуються на площині. Ось це і є стереотип. Тільки вийшовши «з площини у простір», можна вирішити це завдання, і воно насправді виявиться дуже простим.

Філологи (й історики) весь цей час перебували під упливом штампу **«Байда – прізвище українське, тому і пояснення його значення треба шукати** в **українській етимології (принаймні в російській)»**. А в межах цього стереотипу завдання рішення не має.

Потрібно було піднятися над «площиною» української і російської етимології, щоб прийти до простого рішення. А цьому, крім стереотипів і забобонів, заважала закритість і навіть забороненість у минулому «тюркської теми». Чим іще можна пояснити, що зв'язавши в значеннях (хай і неправильно) імена Байда та Байдак, вчені зовсім залишили поза увагою величезний масив тюркських імен з коренем «бай»?

Українська і російська філологія довгий час існували самі по собі, окремо від тюркської філології. І тільки останнім часом вималювалося деяке їхнє зближення і навіть співпраця. Мовне запозичення між тюрками, фінно-уграми та слов'янами, як вважають вчені, відбувалося протягом тисячоліть, тому що ці сусідні етноси тісно спілкувалися між собою, впливаючи один на одного. Щоб переконатися в цьому, достатньо вказати на те, що найважливіше за змістом російське слово «отец» запозичене древніми слов'янами у тюрків, які називають батька «ата». Подібних прикладів – безліч.

Відомий дослідник тюркських мов Н.А. Баскаков стверджував: «Взаємодія слов'янських та тюркських мов протягом усієї історії цих народів була настільки тривалою та інтенсивною, що залишила глибокі сліди у всіх областях лексики цих мов, в їхній фразеології і частково у фонетиці та граматиці». У ряді своїх праць, серед них у фундаментальній праці «Російські прізвища тюркського походження» (М. Наука, 1962 р.), Н.А. Баскаков переконливо довів етнічні та родинні стосунки росіян і тюрків.

Спираючись на «Словник давньоруських особових імен» Н.І. Тупікова (Санкт-Петербург. 1903 р.) і архівні документи – родоводи дворянських прізвищ, занесених до «Загального гербовника дворянських родів Російської імперії», автор досліджував походження 300-т російських дворянських прізвищ. Він установив, що засновниками цих прізвищ були золотоординські тюрки, основу яких складали кіпчаки (половці), а також казанські, кримські, астраханські татари, ногайці та інші тюрки.

Серед цих прізвищ – князі Урусови і Юсупови (із ногайських князів), Шаховські, Куракіни, Дашкови, Годунови, Мещерські, Шереметєви, Ізмайлови, Апраксини, Бахметеви, Наришкіни, Ромодановські, Горчакови; дворяни Аксакови, Мусіни-Пушкіни, Огаркови, Тургенєви, Огарьови, Єрмолови, Бердяеви, Карамзіни, Баташеви, Тютчеви, Тухачевські, Танєєви, Тимірязєви, Чаадаєви, Бачурини, Баскакови, Пирогови, тощо.

І прізвище Байда тут не є винятком. Згадування в Новгороді XVI століття одночасно імені Байда та прізвища Бай («Бай Іван, селянин, 1539, Новгород», від тюркського імені Бай) свідчить про глибину проникнення тюркських імен на російську територію і фіксує факт існування тюркського імені Байда в російській мовному середовищі.

Чи означає це, що родоначальник, засновник прізвища був тюрком за походженням? Звісно, ні. Н.А. Баскаков з цього приводу відзначав, що серед російських прізвищ багато «є тюркськими, виходячи з тюркського походження їхніх носіїв, а значна їхня кількість походить також від тюркських прізвиськ, даних тій чи іншій особі, не пов'язаній своїм походженням з тюрками».

Вивчення споріднених прізвищ показало, що більшість із них утворені від імен, похідних від імені Байда по тюркського типу родоіменовання з використанням древньотюркських етнонімотворних формантів: -ар (-ир,-ер) зі значенням «людина», «народ», «плем'я», -ас (-йас,-аз,-уз), -лар/-лер – патроніми, що позначають певні групи родичів, -ак (-ек, -ук, -ик, -к), що утворюють іменники, -ман (-мен), пов'язаний, по одній думці, зі словом «людина» або з лексемою нетюркського походження, або є тюркським словотворчим афіксом, -чи (-чі,"-ши, -ші), -лик (-лик), -ли (-чи, -ди, -ти) – афікс володіння в тюркських мовах, означає назву роду, родового об'єднання.

Це імена: Байдак, Байдар, Байдал, Байдала/Байдалар, Байдалі, Байдали, Байдас, Байдаши, Байдек, Байдеман/Байдаман, Байдер, Байдик, Байдук, Байдаз/Байдас, Байдауз/Байдаус, Байдуз/Байдус. Змістотворною основою всіх цих імен є ім'я Байда.

Від цих імен утворені прізвища: Байдак, Байдакєєв, Байдаков, Байдаковський, Байдараков, Байдаралін, Байдарашвілі, Байдарбаєв, Байдарбесов, Байдарбеков, Байдаріко, Байдаркін, Байдаров, Байдаровцев, Байдарханов, Байдал, Байдалчі (Байдалжі), Байдалаков, Байдаленко, Байдалка, Байдалов, Байдаловський, Байдалоха, Байдалюк, Байдала, Байдола, Байдалі, Байдалієв, Байдалін, Байдалінов, Байдаліченко, Байдали, Байдаз, Байдас, Байдасаров, Байдасов, Байдаш, Байдашев, Байдашин, Байдашкін.

Отже, Байда – ім'я тюркське, означає «багатий, могутній, знатний, шановний, сильний, міцний, великий, вільний, щасливий, священний, господар, пан, князь».

Чи дозволяють ці тлумачення імені Байда однозначно відповісти на запитання, поставлене в заголовку статті: «На честь кого складена пісня? »

На жаль, ні, оскільки частина значень може бути прикладена до простого козака: «сильний, міцний, великий, вільний», а частина – до гетьмана: «багатий, могутній, знатний, шановний, господар, пан, князь». Але тюркська точка зору знімає «філологічний аспект» питання, яке було до цього часу «каменем спотикання» для істориків. Тепер відповідь на запитання: «Якщо пісня про Вишневецького, то чому він названий Байдою?» – для істориків має бути ясною. Тим більше, що останній пункт значення імені взагалі дослівно відтворює князівський титул гетьмана.

Тоді проблема переводиться в чисто історичну площину: «А чи є історичні докази того, що. пісня написана про Вишневецького?». І тут слово – за істориками.

А історики поки не навели переконливих доказів того, що пісня – про Вишневецького. Аргументи істориків такі.

1. Подібність обставин загибелі.

Страта на гаку була досить поширеним явищем в Османській імперії того часу. Так турки страчували не тільки гетьманів, а й багатьох своїх ворогів. Ось малюнок зі старої

книги. Підпис внизу: «Страта козаків і поляків в Османській імперії».

Страта ця була болісною, оскільки людина помирала не одразу. А якщо козак Байда дійсно був «сильний, міцний, великий», то цілком можливо, що помер він не відразу, а провисів на гаку «не одну нічку, не одну годиночку».

2. Один із варіантів пісні «Про козака Байду» був записаний Матвієм Пійонтеком в кінці 60-х років XVI століття, через кілька років після смерті Вишневецького.

Зовсім необов'язково, якщо « після ТОГО », то значить «внаслідок ТОГО». На мій погляд, щоб якась подія знайшла своє відображення в народній пісні, в XVI столітті мусило минути значно більше часу. В епоху відсутності інтернету і ротації пісенних кліпів по телебаченню від моменту появи пісні до її широкого розповсюдження мало пройти кілька десятків років. Але ж, щоб пісня з'явилася, спочатку факт загибелі Вишневецького мав стати відомим, осмислитися народом і лише потім перетворитися на народну пісню.

Іван Франко, аналізуючи українські народні пісні «турецького циклу» XV–XVI століть, робив висновок, що «Пісня про Байду » була складена у першій половині XVI століття (ще до загибелі Вишневецького).

Крім того, якщо пісня була написана на честь Вишневецького, то чому в ній він названий Байдою, а не прямо Дмитром або Вишневецьким? (Варіанти пісні зі згадуванням Вишневецького були записані пізніше, вже в XVII столітті). Можливо, козацьке прізвисько Вишневецького і було Байда? Тоді де історичні свідчення цього?

Принагідно слід зазначити, що існували варіанти пісні про Байду, не пов'язані з Царградом: «У Києві на риночку», «Ой, у Слуцьку на риночку».

Історик Михайло Грушевський, говорячи про традицію пов'язувати Вишневецького з козаком Байдою, називав цей зв'язок «надзвичайно слабким і далеким». Побічно визнаючи недолік строгих історичних доказів, Грушевський традицію ототожнення Вишневецького з Байдою називав «історичною та

легендарною» (дослівно: «Пісню про Байду мав я нагоду недавно розібрати в зв'язку з історичною й легендарною традицією про Вишневецького, і там я вказав, які незвичайно слабкі і далекі зв'язки в'яжуть пісенного Байду з історичним Вишневецьким»).

Все сказане мною вище зовсім не заперечує того, що пісня складена саме про князя Вишневецького. Чи міг Вишневецький носити прізвисько Байда? Звичайно, міг. «Багатий, могутній, знатний, шановний, господар, пан, князь» – все це у Вишневецького було.

Але припущення це може стати фактом тільки після того, як з'являться переконливі історичні докази. Доки ж таких доказів немає, ми повинні вважати, що пісня ця − про простого козака на ім'я Байда, обставини загибелі якого дивно схожі з описаними істориками останніми днями життя першого гетьмана України князя Дмитра Івановича Вишневецького.

Віктор Байда,
історик, журналіст

БОРИС ЗІМЕНКОВСЬКИЙ

Борис Семенович Зіменковський, доктор фармацевтичних наук (1978), професор (1980), Заслужений працівник вищої школи України (1985). академік Академії наук вищої освіти України (1994), академік Академії наук технологічної кібернетики України (1993), академік Міжнародної академії наук технологій та інжинірингу (1995), академік Нью-Йоркської академії наук (1996), академік Української академії наук (2003), дійсний член Наукового товариства ім. Т.Г.Шевченка (2007). Лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки (2000). Президент Галицької фармацевтичної асоціації (2001). Член Європейської асоціації міжнародної освіти (2000).

Народився 18 квітня 1940 року в м. Бережани Тернопільської області. Закінчив Львівський державний медичний інститут (1963), аспірантуру Інституту органічної хімії НАН України (1966).

З 1964 по 1972 працював асистентом, а далі – доцент кафедри фармацевтичної хімії Львівського державного медичного інституту (1972-1978). З 1972 р. – декан фармацевтичного факультету та одночасно з 1978р. завідувач кафедри органічної і біоорганічної хімії.

З 1979 р. – перший проректор Львівського державного медичного інституту. З 1997р. – завідувач кафедри фармацевтичної, органічної і біоорганічної хімії цього ж інституту. З 1998 р. – ректор Львівського державного медичного університету імені Данила Галицького, а 2003р. – ректор Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького. Доклав багато зусиль, енергії, знань до його розвитку і визнання, разом з колективом домігся того, що університет сьогодні – сучасний багатопрофільний науково-навчальний заклад з потужною матеріально-технічною базою, яка налічує 14 навчальних корпусів, 41 клінічну базу, навчально-виробничу аптеку, студентську стоматологічну поліклініку. Клінічні кафедри Університету розташовані на базі

Львівської обласної, міських, залізничних лікарень, Центрального військового клінічного госпіталю 1120, Львівського клінічного госпіталю Державної прикордонної служби, диспансерів і лікувальних центрів міста Львова. Філії кафедр факультету післядипломної освіти Університету розміщені також у медичних закладах Луцька, Рівного та курорту Трускавець.

Університет як вищий навчальний заклад IV рівня акредитації здійснює підготовку лікарів і провізорів та проводить наукові дослідження в галузі медицини і фармації. До складу ЛНМУ входять 79 кафедр, які складають сім факультетів – два медичні, стоматологічний, фармацевтичний (очної і заочної форм навчання), іноземних студентів, факультет післядипломної освіти, а також Центральна науково-дослідна лабораторія та лабораторія промислової токсикології, Інститут клінічної патології, Науково-дослідний центр з випробування нових протипухлинних засобів, Науково-дослідний центр біологічної психіатрії. В ньому працюють понад 1100 вчених: 117 докторів та близько 600 кандидатів наук, у тому числі 111 професорів, 359 доцентів, близько 690 асистентів. До професорсько-викладацького складу ЛНМУ належать 27 академіків, 7 членів-кореспондентів академій різних рівнів та спеціалізації, 10 Заслужених діячів науки і техніки України, 8 Заслужених працівників освіти України, 17 Заслужених лікарів України, 1 Заслужений працівник фізичної культури і спорту, 7 лауреатів Державної премії України в галузі науки і техніки.

У стінах ЛНМУ опановують медицину, стоматологію, фармацію понад 5100 студентів; підвищують свій фаховий рівень понад 10 тис. лікарів і провізорів. Починаючи з 1961 р., поряд із підготовкою національних кадрів, Університет здійснює навчання іноземних громадян з країн Європи, Азії, Африки та Америки. За 46 років підготовані близько 2300 іноземних лікарів та провізорів. З 1997 р. розпочато і динамічно розвивається навчання іноземних студентів англійською мовою. Нині в стінах університету навчається 689 іноземців з 44 країн світу, з них близько 300 навчаються англійською мовою.

В університеті функціонує аспірантура з 32 спеціальностей та докторантура з шести спеціальностей. Заплановані та виконуються 62 докторських і 240 кандидатських дисертацій. Працює п'ять спеціалізованих вчених рад з 11 спеціальностей. Студентське наукове товариство ЛНМУ об'єднує понад 700 студентів університету. На кожній кафедрі під керівництвом досвідчених науковців працює студентський науковий гурток. В університеті функціонує Рада молодих вчених, що об'єднує понад 300 науковців віком до 35 років.

Пріоритетними напрямками наукових досліджень університету є розробка і втілення в систему практичної охорони здоров'я новітніх технологій діагностики, профілактики і лікування внутрішніх захворювань; оптимізація та опрацювання нових медикаментозних середників різнонаправленої фармакологічної дії; вивчення патогенезу гранульоматозних, онкологічних та запальних процесів на основі поглиблених морфо-функціональних, генетичних, імунологічних і метаболічних досліджень; подальше удосконалення євроінтеграційних процесів освіти та науки за принципами Болонської угоди на додипломному та післядипломному етапах.

За даними МОЗ України відповідно до щорічного рейтингу університет за останні роки займає стабільно пріоритетні позиції з провідних напрямків освітньої та наукової діяльності.

Важливою подією діяльності Західного наукового центру стало проведення розширеної виїзної Президії АНВО України у м.Львові (2005 р.) за участю професорсько-викладацького складу провідних вищих навчальних закладів західного регіону.

Сьогодні у ЛНМУ сформувалися, функціонують та розвиваються 23 наукові школи: акушерсько-гінекологічна, анатомічна, біохімічна, гігієнічна, інфекціоністів, історії медицини та фармації, мікробіологічна, морфологічна, неврологічна, онкологічна, оториноларингологічна, офтальмологічна, патанатомічна, патофізіологічна, педіатрична,

психіатрична, стоматологічна, терапевтична, фармакологічна, фізіологічна, фтизіатрична,

Вчені університету тісно співпрацюють із зарубіжними колегами у різних напрямках медицини і фармації. Підписані і реалізуються угоди про співпрацю з Краківським (Ягеллонським) Університетом, Вроцлавським медичним університетом, Познанським медичним університетом, Люблінським медичним університетом, медичним факультетом Жешівського університету (Польща) та Софійським медичним університетом (Болгарія). Спільно з вітчизняними та зарубіжними партнерами виконуються більш як 50 наукових проектів.

За особливо значні заслуги в галузі науки і освіти, підготовку кадрів вищої кваліфікації 18 професорів відзначені почесним званням Заслуженого професора ЛНМУ. Це професори: Борис Білинський, Цезар Боржієвський, Валерій Вдовиченко, Олена Владзімірська, Ірина Влох, Борис Герасун, Євгенія Заремба, Дмитро Зербіно, Борис Зіменковський, Леонід Маркін, Агнета Мостюк, Михайло Павловський, Борис Тарновський, Ніна Смоляр, Павло Скочій, Світлана Ткаченко, Ярема Томашевський, Володимир Шевага.

Не обійдений увагою керівних органів Держави і суспільства і ректор. Він нагороджений медаллю "За доблесну працю" (1970), медаллю "За трудову доблесть" (1976), нагрудним знаком "Винахідник СРСР" (1990), найвищою академічною медаллю імені Ярослава Мудрого (1999); Міжнародним Кембріджським біографічним центром, проголошений і нагороджений медаллю "Людина тисячоліття" за досягнення в галузі органічної хімії (1999); Біографічним, інститутом США проголошений "Людиною року" (2000); нагороджений церковним орденом рівноапостольного князя Володимира (2000), орденом "За заслуги" III ступеня (2002), орденом імені В.Стуса "За вірність" (2002), медаллю Верховної Ради України "Десять років незалежності" 2002), орденом Нестора-Літописця II ступеня (2004), Орденом Андрія Первозванного (2004), орденом Кавалерський Хрест "За заслуги

ПНР" (2004), Почесною Грамотою Верховної Ради України (2005), нагрудним знаком Міністерства освіти і науки України "Петро Могила" (005), Орденом Святого Архистратига Михаїла (2005) та ін.

Основний напрямок досліджень школи Б.Зіменковського – синтез фізіологічно активних речовин в сфері гетеро- і макрогетероциклічних сполук та створення нових лікарських препаратів.

Напрями наукової діяльності: дослідження хімії біциклічних неконденсованих 1,3-тіазанів; синтез нових класів складних макрогетероциклічних сполук, методи синтезу та перетворення похідних 3,3'-арилен-, 3,3'-алкілен-біс-(1,3-тіазанів), алкілен-біс-(2-іміно-1,3-тіазанонів-4), з'єднаних з макрогетероциклами, алкілен-біс-(2,4-дитіоксо-1,3-тіазанів), з'єднаних з 16-24-членними макрогетероциклічними системами; вивчення їх властивостей та хімічних перетворень; виявив понад 100 високоактивних речовин різного спектру дії.

Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького відраховує свій вік від 16 листопада 1784 року, коли, згідно з рескриптом імператора Австрії Йозефа II від 21 жовтня 1784 року, у Львівському університеті був відкритий медичний факультет і студентам медицини була прочитана перша інавгураційна лекція.

Основні етапи розвитку ЛНМУ: 1784 р. – засновано медичний факультет Львівського університету; 1853 р. – на філософському факультеті Львівського університету відкрито фармацевтичне відділення; 1913 р. – намедичному факультеті Львівського університету відкрито Інститут стоматології; 1940 р. – медичний факультет Львівського університету реорганізовано у Львівський державний медичний інститут з медичним та фармацевтичним факультетами; 1955 р. – організовано факультет удосконалення лікарів (нині – факультет післядипломної освіти); 1958 р. – відкрито стоматологічний факультет; 1996 р. – Львівський державний медичний інститут реорганізовано у Львівський державний медичний університет; 1998 р. – Львівському державному

медичному університету присвоєно ім'я Данила Галицького; 2003 р. – Львівському державному медичному університету імені Данила Галицького надано статус національного.

Б.С.Зіменковський – автор понад 500 наукових та навчально-0методичних праць, зокрема 8 посібників і підручників, 80 авторських свідоцтв на винаходи, 24 патенти. Співавтор 5 лікарських препаратів, співавтор першої Державної Фармакопеї України. Він – член редколегій ряду фахових наукових часописів. Підготував 15 кандидатів та 5 докторів наук.

В університеті функціонують видавництва «Наутілус», «Кварт», «Леополіс», друкарня та відділ оперативної поліграфії, які здійснюють видання підготовленої працівниками університету наукової та навчально-методичної літератури. Лише за минулий рік видавництво «Наутілус» при підтримці Світової федерації українських лікарських товариств здійснило проект видання в українському перекладі і безкоштовно розповсюдило серед медичних університетів України Медичний словник Дорланда та Атлас анатомії Неттера.

Університет пишається своїм народним естрадним ансамблем «Медику», народною хоровою капелою «Музи Гіппократа». Добре відомий у нашій країні та за її межами народний танцювальний ансамбль «Горицвіт», який є лауреатом багатьох національних і міжнародних фестивалів та конкурсів. Студенти університету беруть активну участь уц відродженні духовних традицій українського народу, заходах, присвячених визначним датам історії України. Влітку студенти та викладачі університету мають змогу відпочивати у спортивно-оздоровчому таборі «Медик», який розташований на о. Пісочне смт Шацьк Волинської області.

Значну увагу приділяє Борис Семенович діяльності Академії наук вищої освіти України, зокрема Медичному відділенню Західного наукового центру, який об’єднує освітній та науковий потенціал п’ятьох західноукраїнських вищих медичних навчальних і чотирьох науково-дослідних закладів МОЗ і АМН України.

Високий професіоналізм, надбання української, а також Львівської, медичних шкіл скеровуються ректором, колективом університету на підготовку висококваліфікованих спеціалістів, патріотів своєї держави, які б зайняли гідне місце у високотехнологізованому сучасному інформативному світі.

МИКОЛА МАРКЕВИЧ

150 років тому пішов із життя Микола Андрійович Маркевич. Милосердний Бог наділив його багатьма талантами. Історик та етнограф, поет і перекладач, музикант і композитор Микола Андрійович мав визначний доробок у культурно-історичній спадщині української минувшини, ще й досі не оцінений. Він належав до шляхетного роду, що був знаний на Вкраїні ще за часів Руїни. Невтомно здобували вони славу козацьку, але й пера не цуралися. З часом посіли вони своє місце на Парнасі культурного життя України та Росії. Миколі Маркевичу українська історіографія завдячує за його «Історію Малоросії», фундаментальну працю, перевидану 2003-го з нагоди 200-річного ювілею від дня народження її автора.

Тернисті шляхи життя не засмучували Миколу Маркевича, а сімейне щастя і філософічний погляд на примхи долі допомагали йому стійко долати негаразди. Не обходила його доля і видатними подіями та особами. Що найбільше вражало сучасників у Миколі Маркевичу? Мабуть, його особистий шарм, уміння знаходити спільну мову з людьми різних соціальних верств. У колі його спілкування – поет Василь Жуковський та композитор Михайло Глінка, суворий генерал Микола Раєвський, герой Вітчизняної війни 1812-го, і Тарас Шевченко. Та особливо притягувало до нього простих людей, котрі приходили за порадою.

Дитинство Миколи Маркевича минало у мальовничих місцях на Чернігівщині, де він милувався красою рідної природи. Згодом це відгукнеться в його захопленні пісенним фольклором.

Чимало літ спливло, а Микола Андрійович ще згадуватиме свою улюблену матінку Настю з роду Гудовичів, їхню незаможну *оселю на «...три кімнатки з глиняною підлогою...»,* де жили його батьки, четверо дітей та прислуга. Чотирирічна малеча вже читала й писала російською, французькою і німецькою. Саме тоді виявився у нього потяг до

музики, притаманний усім Маркевичам. Початкову освіту здобував у домашній школі, завершальну – у Петербурзі, університетському пансіоні. Там звела його доля із М.Глінкою, І.Панаєвим, М.Соболевським та іншими у майбутньому діячами російської культури XIX ст. Частенько туди заходив Олександр Пушкін: там навчався його молодший брат Льовушка. Викладав В.Кюхельбекер. «Гліночка», як любовно назве у своїх мемуарах Микола Маркевич майбутнього композитора Глінку, «вже у пансіоні був чудовий музикант».

Доля людини, на думку філософів, є лише історичне виявлення її особистості протягом життя. Найяскравіший тому приклад – доля Миколи Маркевича. Заради дум і пісень кобзарів .Микола Андрійович готовий був пускатися у далекі мандри по Вкраїні. Все життя невтомно збирав він перлини духовної культури українського народу. Незаперечний був його авторитет як знавця народного життя й побуту. Зустріч із Тарасом Шевченком у Петербурзі, куди навідався Маркевич за цензурним дозволом на видання «Історії Малоросії», принесла йому дарунок долі – дружбу Кобзаря та посвяту на іменини: *«Бандуристе, орле сизий! / Добре тобі, брате: / Маєш крила, маєш силу/ Є коли літати/ Тепер летиш в Україну/ Тебе виглядають / Полетів би за тобою / Та хто привітає...»*

У Турівці, родовому його маєтку, накопичувалися старовинні рукописи та автографи з фамільних зібрань Івана Скоропадського, Кирила Розумовського та його сина Олексія, Кочубеїв, Гудовичів, фельдмаршала Румянцева, князів Вишневецьких та Чарторийських. Одних рукописів в архівній колекції налічувалося до 12000, здебільшого оригінали. «Рахунок старовинним рукописам» архіву Маркевича, як писав О. Бодянський до Ханенка, «йде не номерами, а пудами».

Дедалі все більше Маркевич переймався трагічною долею рідної батьківщини. Богиня Кліо, сувора муза історії, наполегливо кликала його у минуле.

Над «Історією Малоросії» Микола Маркевич розпочав роботу влітку 1838-го. Мабуть, нагальна суспільна потреба надихала його на цю фундаментальну працю: цілковито

відтворити українську минувшину з найдавніших часів. Проте остаточно спонукав його на те вихід із друку «Історії держави Російської» М. Карамзіна, її історичний вплив на суспільство.

Відсутність фахової підготовки з історії компенсувалася роками тяжкої праці й роздумів над мистецтвом історика та його призначенням. «Мистецтво відтворювати історію виняткове, через те й визначних істориків бракує», – писав Маркевич. На його погляд, в офіційній історіографії й літописах немає місця народу: усе заповнено *«...грабунками, війнами, насильствами...» Та як підсумок – «історії народу немає»*.

«Історія Малоросії» Миколи Маркевича – драматична оповідь про український народ, приречений відстоювати своє право на виживання, свою національну самобутність та православну віру, яку намагалася поглинути Rzecz Pospolita за допомогою латинства, поширюючи католицтво насильством і спокусою. Першими жертвами католицької пропаганди, на думку Маркевича, була шляхетна еліта цих народів.

Маркевич детально аналізує історичні корені козацтва, його соціально-психологічний феномен, що міг утворитися лише за тяжких умов протистояння татарсько-турецькій експансії, споконвічної боротьби з хижаками дикого степу на околиці Європи XVI ст. Мабуть, це й сформувало лицарський дух козацтва та його ментальність.

Українська історіографія ще не знала такої фундаментальної праці. До наукового обігу уводили унікальні історичні документи. Не раз він посилався на поширювану в той час у списках «Історію русів» Георгія Кониського, котрого вважав «найправдивішим з істориків».

«Історії Малоросії» віддав належне і такий вибагливий літературний критик як Віссаріон Бєлінський. «Історія Малоросії» насичена надзвичайною поезією, як її поетичні народні думи...» – писав він. Подих її відчутний у багатьох творах Шевченка – поемі «Гайдамаки», в офортах «Дари Богданові в Чигирині» та «Смерть Богдана».

На жаль, могили Миколи Маркевича не існує. Після 1917-го збаламучені більшовицькою пропагандою селяни Турівки поглумилися над місцем поховання. Врятувати вдалося лише надгробок, який перевезли до Яготина і встановили у місцевому парку.

Володимир Скринченко

ЄВГЕН ЧИКАЛЕНКО

Українському меценатові Євгену Чикаленку належить крилата фраза: «Любити Україну треба не тільки до глибини душі, а й до глибини кишені». Слова не розходилися зі справами, які встиг зробити Євген Чикаленко протягом життя. Він вкладав кошти у видання перших українських газет та журналів («Громадська думка», «Селянин», «Рада», «Літературно-науковий вісник», «Нова громада»); фінансував діяльність заснованого наприкінці XIX ст. у Львові Наукового товариства імені Тараса Шевченка; збудував там Академічний дім для студентів. Також матеріально підтримував письменників – Бориса Грінченка, Володимира Винниченка, Михайла Коцюбинського.

x x
x

Євген Чикаленко народився 1861 року в селі Перешорах колишньої Херсонської губернії. Як сам згадував, його дід Іван Годорожій-Чикаленко походив із запорізьких «вольностей». Коли батько Євгена після відставки оселився у Перешорах, то мав великі статки. Хлопчик навчався спочатку у місцевого священика, потім – у пансіоні в Одесі. Пробудження національної свідомості пов'язував з іменами педагогів Петра Ніщинського та Леоніда Смоленського.

Пізніше Чикаленко вступив до Єлисаветградського вищого земського реального училища. Сидів за однією партою з Панасом Тобілевичем (майбутнім артистом Саксаганським). Невдовзі Євгена приймали у скромному будинку на вулиці Знам'янській, де жила родина Тобілевичів. Саме тут був осередок культурного життя Єлисаветграда.

«У будинку секретаря міської поліції Івана Тобілевича (через кілька років його знатимуть як драматурга й актора Карпенка-Карого) бували подвижники української сцени Марія Заньковецька і Марко Кропивницький, Михайло Старицький і Микола Садовський, подружжя Русових, рідний брат дружини

господаря дому Олександр Тарковський (дід знаменитого кінорежисера Андрія Тарковського)... Євген Чикаленко перебував у цьому колі шість років, аж до свого від'їзду в Київ, де він мав намір вступити до університету, бодай на правах вільного слухача. У своїх «Спогадах», написаних уже після поразки УНР, Євген Харлампійович розповість, як познайомився з представниками передової інтелігенції Києва. Чикаленку згодом нагадали про зібрання в будинку на Знам'янській. На щастя, обійшлося п'ятирічною висилкою в Перешори під гласний нагляд поліції.

У Перешорах Євген Чикаленко зайнявся сільським господарством. Недаремно ж перед цим він три роки був вільним слухачем природничого факультету Харківського університету. Наукові знання підтвердилися практикою: з'явилися солідні прибутки. Набутим досвідом Євген ділився з іншими підприємцями.

Самовідданість, із якою Євген Чикаленко пропагував українське слово, історію і культуру, не може не вражати. Навіть особисті трагедії не заважали служінню обраним ідеалам. Навесні 1895-го Чикаленко поховав восьмирічну дочку. На знак пам'яті про неї передав до редакції часопису «Кіевская старина» тисячу карбованців для оголошення конкурсу на популярну «Історію України».

Він записував у Перешорах народні пісні, щоб згодом видати їх окремою книжкою. Чи завжди вірив в успіх підприємства? За логікою ділової людини мусив прорахувати всі варіанти. Завдяки архівним матеріалам та роботі дослідників, бачимо перед собою й іншого Чикаленка – людину, якій притаманні і розчарування, і скепсис, і зневіра... Коли професор Михайло Грушевський закликав українську громадськість до збору коштів на будівництво Академічного дому у Львові, Євген Чикаленко виділив 25 тисяч, хоча згодом із розчаруванням говорив про кар'єризм, матеріалізм та безідейність значної частини галицького студентства. Для багатьох земляків він лишався диваком, який присвятив свій талант аграрія пробудженню української свідомості.

«Ріка нашої історії пливла... також під псевдонімом «народництва». І там були Антонович, Кониський і Франко, Житецький і Мирний, Карпенко-Карий – аж по геніальну Заньковецьку й амбітного Грінченка. Так, це все переважно герої. Та не забуваймо, що історія має і свій матеріальний бік, свою матерію, свою матеріальну тканину. І ту матеріальну тканину ткали Симиренки, Милорадовичі, Леонтовичі, а в першу чергу і як головний керівник того ткацтва – той головний ткач – протягом довгих-довгих десятиліть. Ткач, що ніби був ціле життя за лаштунками, в тіні, безіменно, без претензії на місце в історії, – це був Євген Чикаленко», – так відгукувався про земляка-мецената письменник Євген Маланюк.

1900 року Євген Чикаленко купив будинок у Києві на вулиці Маріїнсько-Благовіщенській, 91. Цю вулицю називали «українською», адже тут жили Старицькі, Лисенки, Косачі, Кониські. Вступивши до «Київської громади», Чикаленко «з головою пірнає в українську громадську діяльність». Атмосферу в цьому колі видатних особистостей визначали В. Науменко, В, Антонович, К. Михальчук, М. Старицький, О.Пчілка, Я. Шульгин, М. Лисенко, П. Житецький, М. Василенко, І. Стешенко. «Це був цвіт тодішньої київської старшої української інтелігенції», – писав згодом Євген Чикаленко. Тут народжувалися ідеї, які ставали реальними справами (так було засновано видавництво «Вік», книгарню журналу «Кіевская старина»); тут влаштовувалися літературні зустрічі. До речі, завдяки меценату Чикаленку дебютував у літературі нікому не відомий студент Володимир Винниченко...

1905-1907 роки були активним періодом масового творення газетно-журнальної періодики. Євген Чикаленко не уявляв свого життя без газети «Рада», яку взявся видавати з однодумцями.

«Зі смертю газети настане моя духовна смерть, – зізнавався він 1908 року. – Як український Дон Кіхот я помру». Меценат був переконаний: без українського слова розмови про національне відродження, пробудження свідомості є

безглуздими. Газета «Рада» протрималася до Першої світової війни, коли російський уряд влаштував погром українства.

Після від'їзду з Києва 1919 року розпочався найважчий період у житті Чикаленка – еміграційний. Як тисячам земляків, відірваним від рідної землі, йому доводиться переїздити з місця на місце. Сьогодні його бачили у Станіславі, де тимчасово перебував уряд ЗУНР, а завтра – у гірському поселенні, де він змушений був переховуватися від «охоронки». Йому було важко усвідомити, що він позбувся своїх статків і сам потребує допомоги. Проте тримався гідно. Коли голова уряду доктор Євген Петрушевич пропонував грошову допомогу, відмовився. Життєві негаразди і нестатки наздоганяли.

Євген Харлампійович опинився спочатку в Чехословаччині, потім в Австрії: Усі його мрії, життєві плани були перекреслені. Тепер він не міг розпоряджатися ані маєтком у Перешорах, який заповідав під сільськогосподарську школу, ані будинком в Алупці, що після смерті господаря мав стати дачею для українських письменників. Становище його було таким тяжким, що українська газета «Свобода», яка виходила у Нью-Йорку, звернулась до «добрих людей» із проханням про допомогу. В ньому йшлося про те, що матеріальні засоби «старого заслуженого діяча» не дозволяють йому зробити хірургічну операцію, якої він конче потребує. «Старий збирає дрова у громадськім лісі, – повідомляла газета, – а жінка о шостій ранку ходить на фабрику». Добрі люди все ж таки знайшлися, і незабаром Євгену Харлампійовичу зробили операцію на шлунку. Проте жити йому залишалося недовго: 1929 року Чикаленка не стало.

Спогади і щоденники

Після його смерті не лишилося томів поезії чи прози, але вдумливому дослідникові є над чим працювати. Український меценат залишив нащадкам спогади та щоденники. На думку дослідника Ф. Погребенника, «Спогади» Євгена Чикаленка об'єктивно розкривають його громадсько-культурну діяльність на зламі двох століть, особливо в часи піднесення революційного духу в країні. Спогади стають своєрідним

літописом тогочасної доби, в якому видавець, меценат і громадський діяч не лише осмислює власне життя, а й висвітлює діяльність тих угруповань, товариств та видань, до яких був причетний.

Особливу історико-пізнавальну цінність має та частина його спогадів, у якій він характеризує культурне життя Києва початку минулого століття. Адже хто з більшою достовірністю передасть тогочасну атмосферу, в якій творилося життя «Київської громади», хто більш яскраво висвітлить літературну діяльність журналу «Кіевская старина» та видавництва «Вік»? Зі сторінок спогадів постають такі визначні постаті, як С. Єфремов, М. Лисенко, М.Грушевський. Б. Грінченко, М. Садовський, І. Карпенко-Карий, В. Симиренко, В. Леонтович, – з усіма цими людьми Євген Чикаленко був у добрих стосунках, приятелював. В «Уривку з моїх споминів за 1917 рік» Чикаленко пише про початок революції, організацію Центральної Ради, відновлення української газети, про кооперативний з'їзд та зародження української армії. Детально розповідає автор про більшовицький переворот у Петрограді та його наслідки у Києві: оголошення самостійності та загибель Української держави. Хоча щоденникові записи автор змушений робити нелегально, зважаючи на поліцейський та політичний терор, він усе ж зумів передати чимало оригінальних спостережень та оцінок, розповісти про конкретні постаті.

Дослідники зазначають, що «Щоденник» Чикаленка як історико-панорамний твір-опис розкриває особливості громадсько-культурного життя в Україні початку XX ст., зокрема демонструє, що прогресивно мисляче українство гуртувалося навколо «Громадської думки», «Ради», «Літературно-наукового вісника». Автор наводить факти, з яких дізнаємося про реальні тогочасні події та їхніх учасників. Приміром, 1913 року Євген Чикаленко їздив до Львова «виручати Грушевського з того тяжкого становища, в яке він попав»; про працю синів Чикаленка Левка та Петра в українському уряді. До речі, у 1928 році 36-літній Петро помер у

пересильній тюрмі в Курську, звідки його мали доправити на Соловки. А от Левку Євгеновичу судилося стати професором – його ще зі студентських років захопила археологія та антропологія.

Виходять книжки, у столиці України з'являються нові пам'ятники й перейменовують вулиці, а видатний український меценат так і лишається «за лаштунками, в тіні, безіменно, без претензії на місце в історії». Невже слова Євгена Маланюка виявилися пророчими?

Наталія Осипчук

ВАСИЛЬ ПІШАК

З 2002р. В.Пішак керував Чернівецьким регіональним відділенням, а тривалий час – Буковинською державною академією. І якщо вона нині відома як провідний медичний вищий навчальний заклад IV рівня акредитації – то це і є частка його наполегливої праці.

Народився Василь Павлович Пішак 3 листопада 1940р. у с. Селище Сокирянського району Чернівецької області. У 1966 році закінчив лікувальний факультет Чернівецького медичного інституту, а в 1974р. – біологічний факультет Чернівецького державного університету ім. Юрія Федьковича. В 1988р. захистив докторську дисертацію.

Знають Василя Павловича як відомого науковця. Напрям його наукової діяльності – структура і функціональна організація хроноритмів людини і тварин.

Його перу належить понад 150 наукових праць. З них 8 монографій, 3 винаходи, в яких він досліджував місце і роль шишкоподібного тіла в забезпеченні біологічної ритміки функції нирок в онтогенезі і філогенезі.

Значну увагу В.П.Пішак приділяв діяльності регіонального відділення АН ВО України, в якому працює шість академіків. В академії проведено ряд наукових конференцій, зокрема Міжнародних, в яких ректор взяв найактивнішу участь і виступав з доповідями.

Користується Василь Павлович незмінним авторитетом серед викладачів і студентів. В академії панує робоча обстановка, дисципліна і порядок. Розпорядження ректора виконуються своєчасно і акуратно. Скрізь, на факультетах і в наукових лабораторіях, відчувається присутність тактовного ректора, якому в листопаді цього року виповниться сімдесят років.

Міцного здоров’я Вам, шановний Василю Павловичу!

Р.Г.Процюк,
академік-секретар
Відділення медицини

** Президент України Віктор Янукович 9 липня ц.р. відзначив свій ювілей. Президія, як і весь колектив АН ВО України та редакція «Науково-інформаційного вісника», вітають Ювіляра. Зичимо Вам, шановний Вікторе Федоровичу, міцного здоров'я для плідної праці на благо українського народу, нашої держави!*

* Міністр освіти і науки України Дмитро Табачник відвідав Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара, де взяв участь в урочистому засіданні Вченої ради з нагоди присвоєння Патріарху Московському та всія Русі Кирилу звання Почесного доктора ДНУ.

* В Інституті педагогіки НАПН України відбувся круглий стіл «Конституція Пилипа Орлика і сучасність». Виступили О.Струкевич, Людмила Пуховська та ін.

* Ректору Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара акад. М.В.Полякову Харківський національний аерокосмічний університет імені М.Є. Жуковського присвоїв звання Почесного професора.

* Ректор Національного гірничого університету акад. Геннадій Півняк та колектив університету обговорили дружні зв'язки з фахівцями в галузі електричних машин та електроприводу компанії Danfuss Bauer.

* Інститут корекційної педагогіки і психології Національного педагогічного університету ім. М.П.Драгоманова провів Всеукраїнський форум працівників тифлопедагогічної освіти.

* Відбулося спільне засідання Національної академії наук, Національної академії медичних наук та Колегії МОН України

про шляхи впровадження фундаментальних і прикладних наукових розробок в практичну медицину.

* Делегація АН ВО України взяла участь у святкуванні Ювілею Б.С.Зіменковського. Президент Академії М.І.Дубина вручив високу Нагороду – Нагороду О.О.Богомольця акад. Зіменковському Б.С. за науковий здобуток в галузі медичної та фармацевтичної науки та за блискуче керівництво всім життям університету. Нагороди різних рівнів – академікам М.Р.Гжегоцькому, М.П.Павловському, О.О.Абрагамовичу, Б.Т.Зілинському, Є.Х.Зарембі

* **Віденський бал у КПІ.** 13 травня в КПІ відбулась подія, про яку в університеті мріяли вже давно, подія, задум якої не один рік витав над вежами першого корпусу, а був здійснений студмістечком Київського політехнічного – це Віденський бал.

Точніше, перший у КПІ Віденський бал відбувся в гуртожитку № 16, і коли студентська рада цього гуртожитку виступила з ідеєю проведення такого свята для всіх гуртожитків, дирекція Студмістечка з радістю підтримала це починання.

Малий зал ЦКМ перетворився на величну бальну залу, до якої було запрошено гостей свята – студентів та співробітників НТУУ «КПІ». Дівчата у вечірніх сукнях і хлопці в костюмах перетворили вечір на справжню казку.

Ведучі свята Оксана Наумчик та Денис Красовський ознайомили присутніх з історією та традиціями Віденського балу, розповіли, як під час цього заходу відбувався дебют юнаків та юнок, що передбачав виконання різних танців. На балу в Київському Політехнічному дебютувало вісім пар. Із захопленням глядачі аплодували танцюристам, коли вони виконували запальну румбу, пристрасний пасадобль та легкий, майже повітряний, вальс. Оцінювало майстерність та артистичність пар компетентне журі у складі викладачів танців ЦКМ КПІ та Королеви КПІ-2010 Ірини Науменко. Кожна пара була незрівнянною, тож оплески глядачів довго не вщухали

після кожного конкурсного виступу. Журі розподілило танцюристів у різних номінаціях таким чином:

Найекстравагантніша пара – Тетяна Станішевська та Євгеній Дем'янчук.

Найелегантніша пара – Інна Білецька та Сергій Неймін.

Найгармонійніша пара – Катерина Немченко та Сергій Цвіль.

Найартистичніша пара – Євгенія Субина та Павло Гадзевич.

Харизматична пара (III місце) – Ольга Ігнатенко та Дмитро Коломієць.

Найтехнічніша пара (II місце) – Валерія Черноус та Дмитро Борисенко.

Віртуози танцю – (I місце) – Оксана Пецкова та Микола Масник.

Після конкурсної програми глядачі обрали Короля та Королеву балу – ними стала пара Оксана Сюткіна та Артем Сологуб.

Однак Віденський бал – захід не лише танцювального характеру, на святі звучали пісенні виступи гурту «Шовкопряди», інших виконавців, а чарівна ведуча запрошувала до спілкування учасників та гостей свята – у залі панувала атмосфера витонченого аристократичного свята.

Наприкінці балу звучали подяки всім учасникам та гостям свята, а також ідейним натхненникам – студентській раді гуртожитку № 16, зокрема Олександру Мидловцю та Аллі Коломис, і головним організаторам – дирекції студмістечка, зокрема заступнику директора М.М.Стасенко та соціальним працівникам–вихователям Т.І.Хвостенко і А.Л.Гончарук.

Розпочинався Віденський бал із символічного перерізання червоної стрічки, яка залишиться на згадку про перший Віденський бал у КПІ, як залишаться про нього найяскравіші, найприємніші спогади в гостей цього свята.

* **Інкунабули, палеотипи, пуделки…** Наукова бібліотека Чернівецького національного університету імені Ю.Федьковича – спадкоємиця Крайової бібліотеки, заснованої на Буковині у 1852 році. Її загальний фонд нараховує майже три мільйони примірників.

Найцінніша книга, яка зберігається тут, датована XIII ст. і написана на пергаменті латинською мовою. А загалом відділ рідкісних та цінних книг налічує понад 70 тисяч примірників. Серед них – інкунабули, палеотипи, вітчизняні та іноземні стародруки, особисті архіви видатних людей.

На моє прохання про книжкові раритети відділу розповідає його завідувачка Тетяна Антонова:

«Оскільки бібліотека була заснована за часів Австро-Угорської імперії, багато книг відображає її історію. Представлені вони у вигляді великих фоліантів – у картинках і слові. В кожному томі змальована історія однієї з земель монархії.

До речі, кожен том колекції Габсбургів переплетений різнокольоровим – червоним, зеленим та синім – шовком та оксамитом.

У фондах відділу зберігають особисті книги дружини імператора Франції Наполеона I Марії Луїзи; багаторічного цісаря Австро-Угорської імперії Франца-Йозефа I; першого ректора Чернівецького університету Костянтина Томащука.

Серед найбільш цінних кишенькових раритетів – французькі видання з кольоровими гравюрами 1812 року; альбом австрійського художника Оскара Ласке, за походженням буковинця; рукописна книга «Історія міста Любека», видана у 1541 році.

Окрасою фондів є книжкові мініатюри завбільшки два сантиметри, серед яких афоризми Козьми Пруткова в сап'яновій червоній оправі, гаптовані шовковою ниткою. Подібні видання, як і великі фоліанти, є колекційними і становлять справжні предмети друкарського мистецтва.

До нашого часу в бібліотеці збереглися і так звані пуделки. Це скриньки, в яких – рукописні каталоги книг, складені ще за часів Австро-Угорської імперії. Навіть якщо якоїсь книги вже не існує, дані про неї залишилися в одній із таких пуделок. Тож ці старовинні каталоги стають нам у пригоді під час наукових досліджень».

* Уманський національний університет садівництва славиться не тільки науковими та навчальними досягненнями, а й організацією культурно-виховної роботи та фізичного виховання.

За 165-річну історію в університеті склалися багаті традиції, які зберігаються, примножуються і збагачуються кожним поколінням студентів. Тут цінують творчість, ініціативу і талант. Для розвитку молодих талантів ректорат (ректор – А.Ф.Головчук) створив всі умови. При університеті діє центр культури і виховання, де студенти мають змогу творчо проявити себе та сягнути вершин мистецтва. У складі центру – 13 колективів, сім з яких за майстерність, високий професіоналізм, сценічну досконалість і відданість улюбленій справі носять почесне звання «народного».

– самодіяльний колектив пісні і танцю "Хлібодари" (керівник С Берднікова) – лауреат Всеукраїнського фестивалю народної творчості, переможець обласного фестивалю "Золота осінь", учасник республіканської телепередачі "Надвечір'я", учасник Міжнародного фестивалю м. Гнєзно (Польща), брав участь у створенні художнього документального українсько-польського фільму "Квіти Торговиці", неодноразовий лауреат Всеукраїнського фестивалю художньої творчості серед колективів аграрних вищих навчальних закладів "Софіївські зорі";

– самодіяльний ансамбль танцю профспілок України "Нивка" (керівник Н.Шаповаленко) – лауреат І Всеукраїнського фестивалю самодіяльної творчості, переможець обласних фестивалів, дипломант Всеукраїнського фестивалю-конкурсу ім. П.Вірського, лауреат Всеукраїнського фестивалю-конкурсу

ім. В.Авраменка, неодноразовий лауреат Всеукраїнського фестивалю художньої творчості серед колективів аграрних вищих навчальних закладів «Софіївські зорі», побував на гастролях у Польщі;

– самодіяльний вокально-інструментальний ансамбль "Криниченька" (керівник В.Хмелевський);

– ансамбль бального і сучасного танцю "Лювіна" (керівник Н. Михалевська) – переможець міських, обласних та регіональних етапів фестивалю "Софіївські зорі", дипломант Всеукраїнського фестивалю-конкурсу ім. В.Авраменка;

– колектив духової музики (керівник В. Ярошевич) – лауреат Всеукраїнського фестивалю художньої творчості серед студентів аграрних вищих навчальних закладів України "Софіївські зорі";

– джазовий ансамбль "Диксиленд" (керівник В.Ярошевич);

– самодіяльний студентський театр естрадної мініатюри "Добродії" (керівник Г.Бруй). У цьому році колектив святкуватиме своє 30-річчя.

Саме в Умані розпочав свою ходу у 2002 році Всеукраїнський фестиваль художньої творчості "Софіївські зорі". Ця подія сколихнула не тільки колективи аграрних вузів, але й всю Україну, піднявши студентську молодь на вищий рівень духовності. На долю університету випав почесний обов'язок щорічно під керівництвом Департаменту освіти, науки та дорадництва Мінагрополітики України організовувати проведення підсумкового етапу і гала-концерту цього фестивалю та приймати тисячі його учасників і гостей.

Багато випускників університету, пройшовши школу культурно-естетичного виховання, стали не лише хорошими спеціалістами і керівниками, але й активними учасниками та організаторами громадської роботи і художньої самодіяльності в трудових колективах у різних регіонах України.

**** За радянської влади синьо-жовтий прапор над Києвом протримався кілька годин. Через 40 років у***

незалежній Україні меморіальна дошка про цю подію протрималась не довше. 23 серпня у рамках відзначення 15-ї річниці Незалежності України на стінах Київського національного економічного університету мали урочисто відкрити меморіальну дошку на честь Георгія Москаленка та Віктора Кукси, які 1 травня 1966 року підняли над тодішньою будівлею Київського інституту народного господарства український національний синьо-жовтий прапор. Та напередодні дошка несподівано зникла.

Як стало відомо, вночі дошка була знята за вказівкою адміністрації ВНЗ. Це особисто підтвердив проректор університету Микола Іванович Вакуленко. У розмові з журналістами та ініціатором увіковічення пам'яті вищезгаданої події, співголовою Київської ради об'єднання громадян Олесем Грибом, В.Вакуленко доводив незаконність встановлення Меморіальної дошки без погодження з адміністрацією ВНЗ та відповідними інстанціями. Натомість Олесь Гриб демонстрував документи, які свідчили протилежне.

„Ще 1 червня 2006 р. мною було повідомлено через лист керівництву університету про встановлення на його стінах меморіальної дошки, - говорить Олесь Гриб. - Оскільки відповіді від ВНЗ ми не дочекалися, а відповідний дозвіл на це у нас вже був, ми розцінили мовчання як згоду".

До речі, меморіальну дошку проректор М.Вакуленко повернути відмовився. Тому запланований урочистий захід перетворився в стихійний мітинг...

1 травня 1966 р. студент-заочник Інституту Народного господарства Георгій Москаленко та робітник Віктор Кукса зрізали над Інститутом народного господарства червоний радянський прапор, повісивши замість нього український синьо-жовтий стяг з тризубом та написом „Ще не вмерла Україна, ще її не вбито"., Зрозуміло, прапор довго не протримався. А хлопців за мужній патріотичний вчинок радянська каральна система кинула в табори для політв'язнів. Та, якщо політичні звинувачення з „першотравневої двійки" після здобуття Незалежності було знято, то кримінальна стаття

над ними висить і досі. Мова йде про кухонний ніж, яким Георгій Москаленко зрізував червоний прапор, та самопал, за допомогою якого Віктор Кукса, у разі небезпеки, мав попередити свого товариша.

23 серпня 2006 р. Президент України Віктор Ющенко у Марийському палаці вручив Георгію Москаленку та Віктору Куксі Ордени мужності 1-го ступеня. У вересні готується розгляд Верховним судом України їхньої справи і віриться, що остання стаття звинувачення, котра висить над ними, нарешті, буде скасована. Та, схоже, для керівництва університету Президент - не указ. Попри те, що університет державний, а не приватний, його керівництво гне свою політику. Це й не дивно, адже з поверненням донецьких до влади позиція антиукраїнських сил посилилась. А тому вочевидь нинішня адміністрація університету вирішила про всяк випадок перестрахуватися. Адже хтозна, якою могла бути реакція появи на Київському національному економічному університеті меморіальної дошки з написом: „Над цим будинком 1 травня 1966 року піднято державний жовто-блакитний працор УНР на знак протесту проти окупації України московсько-більшовицьким військом". Чи не буде в такому разі керівництво ВНЗ звинувачуватись у націоналізмі.

* **Якою повинна бути патентна політика у ВНЗ України.** 20-22 квітня ц.р. відбулася Х Всеукраїнська науково-практична конференція «Проблеми підготовки фахівців з питань інтелектуальної власності, інформаційно-аналітичної та інноваційної діяльності в Україні».

Основна частина доповідей представників науки і освіти була присвячена питанням ефективного використання інтелектуального потенціалу ВНЗ України на сучасному етапі з врахуванням накопиченого позитивного досвіду в найбільш розвинутих країнах світу США, Німеччині, Японії та інших.

Ці країни вступили на шлях інтенсивного розвитку економіки, вкладаючи усе більше коштів у якісну організацію і

стимулювання живої праці науковців і винахідників, де визначальним є людський фактор.

Сучасні ВНЗ України, особливо технічного профілю, мають вагомі традиції підготовки інженерних кадрів, ґрунтуються на багаторічному досвіді наукових шкіл і результатах науково-дослідної роботи, що є генетичною спадкоємністю ВНЗ.

До таких державних ВНЗ належить і НТУУ «Київський політехнічний інститут», який є неприбутковою організацією і тому не може продавати свої надбання у вигляді ліцензій за договірною ціною, а тільки за його собівартістю, що вписується у звітність ВНЗ як неприбуткової організації. Причиною є неузгодженість податкового законодавства та форм бухгалтерського обліку, бо при постановці на облік об'єктів, на які отримані патенти, виникає дуже багато питань у відповідних контролюючих органів, починаючи від податкової інспекції і закінчуючи КРУ. Тому в офіційних звітах ВНЗ відсутні дані про кількість реалізованих ліцензій, що навпаки часто фігурує в прибуткових організаціях, навіть в малих підприємствах, в чому переконався автор цієї статті на своєму досвіді.

Різкий спад промислового виробництва України і масова їх приватизація в останні роки обмежує можливості вчених і винахідників, як це було раніше, укладати господарчі договори з підприємствами для розв'язання вузьких місць згідно з темниками, тактичними і стратегічними перспективними планами розвитку підприємства.

Провідна вимога наукового технічного прогресу (НТП) – винаходити не те, що забажається або виходить, а те, що потрібне. Це характерно для будь-якої економіки, коли є потреба, яка вимагає формулювати мету, розв'язувати завдання для її досягнення і шукати засоби вирішення їх. Але буває і так, що наукове відкриття або сильний винахід створюються передчасно, а усвідомлюються і визначаються тільки тоді, коли починається їх упровадження в життя і ,на жаль, не завжди в тій країні, де вони створені.

Під час пошуку шляхів удосконалення патентної політики у ВНЗ важлива співпраця державних структур, адміністрації і трудового колективу з умінням ефективно використовувати і стимулювати наявний інтелектуальний потенціал, про що велася мова на парламентських слуханнях «Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів» (17 червня 2009р.), де наголошено:

1. Проблемою залишається «…неузгодженість законодавства в інноваційній сфері, насамперед з корпоративним, інвестиційним, податковим, соціальним законодавством, відсутність супроводження прогресивних норм законів відповідними актами, які б забезпечили їх практичне введення в дію».

2. «Україна мала, має і буде мати активних новаторів: вчених, інженерів, освітян, підприємців. І потрібно все зробити, щоб вони мали можливість ефективно творити на благо Вітчизни».

У формуванні нової патентної політики ВНЗ України корисно вивчити і залучити досвід університетів США, про що сповістив в своїй доповіді главний консультант Комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти проф. Андрощук Г.О.

Основна мета патентної політики університетів США – сформувати стратегічні цілі університету в галузі інтелектуальної власності, а також права і обов’язки в сфері патентно-ліцензійної діяльності як університету, так і його співробітників, забезпечивши баланс їх інтересів.

Раніше класичний американський університет виконував функцію творця і накопичувача нових знань, а їх передача суспільству здійснювалась у формі навчання студентів і спеціалістів, опублікування в статтях і монографіях, участі в наукових дискусіях на конференціях і семінарах. Лише незначна частина результатів наукових досліджень і розробок університету потрапляла в промисловість. Дослідження і контакти вчених носили замкнений характер, перетворюючи наукові досягнення в «чисту науку», а розвинуті зв’язки з

промисловістю практично були відсутні і носили тільки випадковий характер.

Після прийнятя в США закону Бая-Дауля вже до кінця 1980 р. стан змінився, університети прийняли спеціальні документи про патентну політику (Patent Policy), сутність якої репрезентує норму «право власності має контактор» (title in contactor).

Типова державна патентна політика (a uniform federal patent policy)однозначно встановила, що університети мають право на винаходи, які створені, використовуючи державне фінансування.

Університетська система США стає одним з основних джерел нових технологій і великим ліцензіаром, що дало інтенсивний ріст ліцензійної торгівлі університетів і їх доходів. В результаті три американських ВНЗ (Каліфорнійський університет, Массачусетський технологічний інститут і Стендфордський університет) мали до 1/3 всіх ліцензій і доходів від них, які за 15 років зросли на два порядки (тільки в Каліфорнійському університеті вони зросли від 0,6 млн $ до 44,6 млн $).

На відміну від керівництва ВНЗ України, які вимагають продавати розроблені технології через господарчі договори або ліцензії, в університетах США, як правило, не продають розроблені технології, а передають права на їх використання на основі патентних ліцензійних угод. Для цього ВНЗ не повинні зразу відмовлятися від отриманих патентів на винаходи і корисні моделі, посилаючись на брак коштів для їх підтримання, а використовувати час не стільки для винахідників, скільки для ВНЗ (не менше ніж 5 років) з метою пошуку потенційних ліцензіатів і інвесторів, розробки, виготовлення і випробовування дослідних зразків найбільш перспективних об’єктів інтелектуальної власності.

Непідтримані патенти позбавляють ВНЗ-заявника мати прибутки, а винахідника – матеріального стимулювання результатів його творчої діяльності, що обумовлено

нормативно-правовими актами, зокрема угодою між роботодавцем і творцем.

* З 13 по 15 травня в НТУУ «КПІ» проходила XIII Міжнародна наукова конференція ім. академіка М.П.Кравчука. Цього року взяти участь у ній побажали 1350 науковців із 21 країни світу і всіх областей України, які представили близько 1000 доповідей.

Михайло Пилипович Кравчук – найвизначніший український математик XX сторіччя, праці якого з вищої алгебри та математичного аналізу, теорії функцій дійсної та комплексної змінних, теорії диференціальних та інтегральних рівнянь, теорії імовірностей та математичної статистики увійшли до скарбниці світової науки. Він першим в Україні почав писати математичні праці рідною українською мовою і багато зробив для створення української математичної термінології і розвитку середньої та вищої математичної освіти в Україні. "Моя любов – Україна і математика" – таким був девіз Михайла Кравчука.

Урочисте відкриття конференції відбулося в залі засідань Вченої ради НТУУ "КПІ". Від імені голови оргкомітету, ректора НТУУ "КПІ" академіка НАН України М.З.Згуровського успішної праці учасникам побажав проректор з наукової роботи КПІ член-кореспондент НАН України М.Ю.Ільченко. Присутніх привітав заступник міністра освіти і науки України д.ф.-м.н. М.В.Стріха. Прозвучали також вітання конференції, які передали академіки НАН України В.Ф.Мачулін – голова ВАК України, А.М.Самойленко – директор Інституту математики НАН України, В.С.Королюк – головний науковий співробітник Інституту математики НАН України, Я.С.Яцків – директор Головної астрономічної обсерваторії НАНУ, І.Р.Юхновський – директор Інституту національної пам'яті. Вони не змогли прибути на відкриття конференції, оскільки брали участь у загальних зборах НАН України. Учасників вітали президент АН вищої школи України проф. М.І.Дробноход, проф. КНУ імені

Тараса Шевченка, д.ф.-м.н. І.О.Парасюк, директор Інституту літератури НАНУ і земляк М.Кравчука М.Г.Жулинський, директор Національного НДІ українознавства П.П.Кононенко, проф. В.Г.Шендеровский, голова Київської "Просвіти" і викладач ФМФ О.В.Пугач, студентка 4-го курсу ФМФ, стипендіатка стипендії ім. М.П.Кравчука Тетяна Заболотько, проф. І.Дімовський (Болгарія) і Март Ніклус (Естонія). На урочистому відкритті виступали не тільки вчені, а й митці – лауреат Премії ім. В.Стуса, лауреат міжнародних конкурсів співак Кирило Булкін, хор "Аскольд", лауреат Всеукраїнських конкурсів читців Тетяна Димань. Учасників конференції вітали представники Волині – рідного краю Михайла Кравчука – вчителька з Луцька В.В .Кошманюк, директор музею М.П.Кравчука у с. Човниці Є.С.Лукашук і Л.С.Лукашук-Свиновей, які подарували вишиті портрети Михайла Кравчука. До речі, музей нещодавно посів друге місце у Всеукраїнському конкурсі музеїв у номінації "Видатні земляки". Були на відкритті конференції і нащадки Кравчука, і представники київської гімназії, що розташована на вулиці, яку недавно назвали іменем Михайла Кравчука, і які теж бажали долучитися до вшанування його пам'яті.

Пленарним засіданням керувала д.ф.-м.н., проф. Н.О.Вірченко, яку називають духовною дочкою Михайла Кравчука. Більше чотирьох десятиліть тому, працюючи в Київському університеті в галузі математичної фізики, Ніна Опанасівна час від часу натрапляла в науковій літературі на згадки про М.П.Кравчука. Стала розшукувати і вивчати його праці, і скоро зрозуміла, що академік Кравчук – непересічний, великий математик, який був незаконно репресований і незаслужено забутий. Ніна Опанасівна доклала дуже багато зусиль для того, щоб повернути із забуття ім'я і праці великого математика і патріота України. "Мій громадський та науковий обов'язок, – говорить Ніна Опанасівна, – досліджувати, вивчати, пропагувати наукові ідеї вченого, продовжувати та розвивати всі напрями його наукової, громадської діяльності, скрізь і завжди бути гідною його імені!". З ініціативи Н.О.Вірченко у

1992 році відбулася перша математична конференція імені Михайла Кравчука, завдяки її подвижницькій діяльності ці конференції стали найбільш масштабними в нашому університеті. З її ініціативи у 2002 р. в КПІ відкрито аудиторію імені Михайла Кравчука, у 2003 році – пам'ятник, минулого року його іменем названа вулиця в Києві, упорядковано і видано три книги М.П.Кравчука – "Науково-популярні праці" (2000 р.), "Вибрані математичні праці" (2002 р., 800 стор.), "Розвиток математичних ідей Михайла Кравчука" (2004 р., 850 стор.), створено документальний фільм "Голгофа академіка Кравчука" (2004 р.). Два роки тому Ніна Опанасівна видала книгу "Велет української математики".

На запитання про враження від конференції Ніна Опанасівна відповіла, що цьогорічна конференція вирізнялася високим науковим рівнем і дуже творчою атмосферою наукового пошуку. Достатньо сказати, що всі секції працювали три дні дуже напружено, у перший день – до ночі. Віртуозно працювали керівники секцій – професори С.Д.Івасишен, А.П.Петравчак, В.В.Булдигін, Н.В.Ткаченко. Конференція достойна імені Михайла Кравчука!

Уманський національний університет садівництва намагається інтегруватися в міжнародну систему вищої освіти. Активізуються його зв'язки з університетами США, Німеччини, Великобританії, Польщі, Франції, Чехії, Китаю, Данії, Австрії та інших країн. Щорічно 3-4 викладачі та аспіранти університету підвищують свій науковий і педагогічний рівень в освітніх, наукових установах, аграрних підприємствах цих країн.

Учені університету беруть активну участь у міжнародних конгресах, симпозіумах, конференціях, які проводяться в різних країнах, а також приймають у себе в Умані закордонних учасників аналогічних міжнародних заходів. Так, постійно проводяться міжнародні семінари "Високоінтенсивні технології в садівництві та рільництві".

Понад 15 років Уманський НУ С бере участь у програмах закордонного стажування студентів у країнах з розвинутою ринковою економікою: США, Великобританії, Німеччині, Швейцарії, Франції, Данії, Польщі, Фінляндії. Щорічно можливість побувати за кордоном мають близько 300 студентів III курсу всіх факультетів. Для поїздки за кордон існують програми стажування студентів, що відповідають спеціальностям, за якими вони навчаються: Work and Travel USA, MAST International США, Apollo, LOGO, Християнський союз (Німеччина) Ki-Franse та Дружба без кордонів, Сезам (Франція), Dolinski, OSKO (Польща), CIMO Фінляндія, Frisergarden Данія, Агроімпульс Швейцарія та інші. Під час виробничого стажування студенти вивчають зарубіжні технології вирощування сільськогосподарських культур і виробництва продукції тваринництва, поглиблюють свої знання з менеджменту, маркетингу, митної справи, іноземних мов тощо.

Міжнародне співробітництво університету планується далі розвивати за такими напрямками:

- встановлення контактів з міжнародними фондами, що діють в Україні;

- залучення іноземних фахівців до викладання окремих навчальних курсів для студентів спеціальності "Менеджмент організацій";

- розширення контактів з вищими закладами освіти за кордоном;

- обмін студентами, аспірантами та викладачами;

- підготовка і реалізація програм освітнього та науково-практичного співробітництва в рамках чинних міжнародних фондів.

О.П.Василенко,
кандидат сільськогосподарських наук,
доцент

ПРО ПОЧАТКОВУ ШКОЛУ ТА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНЕ УКРАЇНСТВО

Ми розуміємо, що духовному і національному відродженню, формуванню державницької свідомості й гордості не в останню чергу сприяють ще з дитинства образотворче мистецтво, розвиток мовлення, особливо початкова освіта. Нас тішить, що для досягнення цієї мети в Україні започатковано і регулярно виходить часопис «Початкова освіта» – перша всеукраїнська газета для першого вчителя – за сприяння Національної академії педагогічних наук.

Урешті-решт, ми далеко не перші педагоги української дітвори. Однак, взявши у руки цю газету (№ 21–22 за червень 2010 року), були шоковані наскрізною статтею «Образотворче мистецтво і розвиток мовлення» Надії Попович – вчительки початкових класів ліцею «Гранд» м. Києва.

У статті після належного вступу під епіграфом від мудрого Сократа «Хто володіє словом, той володіє світом» шановна пані вчителька рішуче переходить до конкретних викладок, аби «розвивати у дітей уміння спостерігати навколишнє життя, робити висновки і узагальнення, бачити і розуміти прекрасне». Звичайно, далі слушно і повчально стверджується, що «основними методичними прийомами роботи є бесіда і розповідь вчителя».

Тут, як кажуть, і починаються педагогічні дива. Важко уявити уміння і красномовство вчителя в контексті наведених у вступі застережень В. Сухомлинського, що «словом можна створити красу душі, а можна і спотворити її», коли далі в освітянських рекомендаціях майже відсутні художники твоєї Батьківщини, немає картин рідного навколишнього середовища. З 24-х позицій плану ознайомлення учнів з художніми творами українським митцям належать хіба що дві.

Вкрай неприємне враження справляє не лише такий підбір художніх творів для учнів четвертого класу на уроках саме з української мови, на думку мимовільно спадає, що авторка методичної розробки ніколи не була в Національному художньому музеї України. Хіба це він зображений на другій сторінці газети, а не музей російського мистецтва?

Нічого не маємо проти Шишкіна, Васнєцова та інших відомих російських митців, але їхнє абсолютне домінування в рекомендованому списку для спілкування з учнями, ознайомлення їх з образотворчим мистецтвом і розвитком українського мовлення на базі явно обмеженої кількості вітчизняних творів визначних майстрів – не сприяє, даруйте, досягненню задекларованої у вступі мети, у т. ч. плеканню патріотичних почувань дітей. Разом з тим вважаємо цілком доречним залучення до авторського списку картин Рєпіна та Куїнджі з української тематики.

Водночас нічим і ніким не можна надолужити відсутність у методиці цілої низки славетних художників України та широко відомих їхніх творів. Передовсім чи не можна було з-посеред них вибрати такі: Т.Шевченко – «Селянська родина», В.Штернберг – «Пастушок», К.Трутовський – «Весільний викуп», «Білять полотно», Л.Жемчужніков – «Кобзар на шляху», М.Пимоненко – «Портрет доньки», «Перед грозою», Ф.Красицький – «Гість із Запоріжжя», І.Макушенко – «В гостях у бабусі», К.Костанді – «Хлопчик і гуси», «Бузок», І.Їжакевич – «Мені тринадцятий минало...», «Мама йде», В.Тропінін – «Українець», О.Мурашко – «Дівчина з собакою», «Похорони кошового», М.Івасюк – «Мати», «В'їзд Б. Хмельницького в Київ», С.Васильківський – «Козача левада», «Козаки в степу», І.Трущ – «Сільський хлопчина на подвір'ї», «Захід сонця в лісі», «Гуцулка з дитиною», В.Орловський – «Жнива», О.Новаківський – «Пробудження», «Коляда», «Наука», М.Сосенко – «Хлопці на плоті», М.Самокиш – «Бій М. Кривоноса з Я.Вишневецьким», Ф.Кричевський – «Наречена», «Хлопчик з пташкою», «Три віки», Я.Петрак – «Гуцулка зі

свічкою», Т.Яблонська – «Хліб», «Літо», А.Монастирський – «Дівчинка», «Козак», «Гірський потік», Г.Нарбут – «Еней з військом», серія «Українська абетка», О.Кульчицька – «Діти на леваді», О.Архипенко – «Портрет Шевченка». «Жінка, яка зачісується», М.Башкірцева – «В студії», П.Холодний – «Казка про дівчину і паву», І.Кавалерідзе – пам'ятник княгині Ользі, І.Григор'юк – «У той час мені було десять років», Л.Левицький – «Хлопчик з іграшкою», С.Божій – «Дитинство», Й.Бокшай – «Ліс над річкою», В.Савін – «Кармелюк», О.Шатківський – «Пасіка».

Може, досить – всіх достойників не перелічити, треба ж «відпочити» і не лише на «Відпочинку після бою» Ю.Непринцева, якому «Початкова освіта» разом з Тьоркіним у віршах О.Твардовського відводить понад шість(?) сторінок. Нашу ж велику увагу переліку картин, де українські народні герої «біля Тьоркіна» могли б зайняти достойне місце, ми приділили лише тому, що нас турбують два моменти: а) формування особистостей на індивідуальному рівні, що починається у сім'ї, в школі; б) збереження та розвиток національної ідентичності українського народу не де-небудь, а на його обітованій землі та у власному інформаційному просторі... У нас немає ні неоімперських реваншистських амбіцій, ні шовіністичних чи ксенофобських почувань.

В Україні титульна нація не може гордитися картиною про завоювання Сибіру Єрмаком. Однак, на жаль, українські митці досі не спромоглися на широке знаково-історичне полотно, яке віддзеркалювало б злочинне виселення українців до Сибіру, анексію Київської метрополії чи заселення нашими сусідами опустілих хат після геноцидного Голодомору у 1930-х роках. Звісно, нема нічого більш ефективного в підміні пам'яті нації, ніж зміна її корінної етнічної основи. Розмита національна ідентичність применшує середовищноспроможність народу, яку вже віддавна за кордоном вивчає стосовно екології нова наукова галузь – середовищезнавство (інвайронментологія).

Адже є показники конкурентоспроможності вітчизняної економіки, її товарів, пропонується вивчати середовище як екологічний чинник. Але нас чомусь зовсім не турбують суспільні – духовно-інтелектуальні, інформаційно-мовні, релігійні та інші критерії середовищноспроможністі нації. Цей інтеграційний індикатор – доленосний для суверенного розвитку народу, бо відображає здатність громади (соціуму) бути націєтворчим середовищем (простором, джерелом, тлом) не лише в економічному, технологічному, екологічному плані, а й у духовно-інтелектуальному, мовно-інформаційному, етнічно-культурному, демографічно-ментальному, політично-патріотичному аспектах відтворення (чи відродження після колоніальної денаціоналізації) людини, її сім'ї, системи освіти, науки, релігії, історичної пам'яті і таке інше. Окупація пам'яті народу, руйнація геном (наголос на «о») живих створінь негативно впливають не тільки на спілкування людини з навколишньою природою в системі сталого розвитку, тобто на збереження та передачу наступним поколінням успадкованого, а й на здатність нації бути в авангарді нових науково-технічних здобутків, спроможності продукувати модерні інформаційні технології і програми для потужних комп'ютерів, формувати нові прояви ментальної і креативної суспільно-корисної поведінки. Зрештою, набути стану, за якого вільним українцям в наступних поколіннях можна буде позбутися постімперського синдрому, почуття меншовартості та прогинання перед «старшим» нібито братом.

Правильний підбір ілюстративного матеріалу, передовсім на уроках з української мови, мусить всіляко сприяти підвищенню середовищноспроможності нації у різних напрямках – мовно-інформаційному, духовно-інтелектуальному і в не останню чергу – освітньо-патріотичному, націєтворчому. До введеного складного словосполучення «середовищноспроможність нації» маємо ставитися з розумінням і адекватно, аби не стати меншиною на «своїй, нібито не чужій землі». Саме початкова школа є тим фундаментом і наскрізним елементом, який формує і

особистісні якості індивідуума, і, з другого боку, – ідентичність нації як суверенне майбуття України.

Степан Вовканич,
доктор економічних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України,
провідний науковий співробітник
Інституту регіональних досліджень
НАН України

Сергій Цапок,
кандидат філософських наук,
старший науковий співробітник
Інституту регіональних досліджень НАН України

Антоніна Ваврик,
кандидат психологічних наук,
старший науковий співробітник
Інституту регіональних досліджень НАН України

БАЛУХ ВАСИЛЬ ОЛЕКСІЙОВИЧ – 55

БРЕСЛАВСЬКИЙ ДМИТРО ВАСИЛЬОВИЧ – 50

ВАКАРЧУК СЕРГІЙ БОРИСОВИЧ – 55

ДІХТІЄВСЬКИЙ ПЕТРО ВАСИЛЬОВИЧ – 65

МАЛЬЧИН ЮРІЙ МАКАРОВИЧ – 70

НОВАК ВАСИЛЬ ЛЕОНІДОВИЧ – 60

ОПАЛЬЧУК АНДРІЙ САВОВИЧ - 75

ОРТИНСЬКИЙ ВОЛОДИМИР ЛЬВОВИЧ – 55

ПІШАК ВАСИЛЬ ПАВЛОВИЧ – 70

СТОЯНОВ ІВАН АНДРІЙОВИЧ – 75

ХВИСЮК ОЛЕКСАНДР МИКОЛАЙОВИЧ – 50

ЧЕРНЕГА ПЕТРО МАКАРОВИЧ – 65

ШЕХОВЦОВ АНАТОЛІЙ ФЕДОРОВИЧ – 80

Президія Академії наук вищої освіти України вітає Вас, дорогі Ювіляри, і зичить плідної творчої праці в ім'я процвітання нашої Держави!

БОРИС ДРАГАНОВ – 90

19 липня 2010 р. виконується 90 років від дня народження доктора технічних наук, професора кафедри теплоенергетики Навчально-наукового інституту енергетики і автоматики Національного університету біоресурсів і природокористування України, учасника Великої Вітчизняної війни, ветерана праці Драганова Бориса Харлампійовича.

Драганов Борис Харлампійович у 1945 році з відзнакою закінчив Одеський інститут інженерів морського флоту за фахом інженер-механік. В студентські роки виконав низку цікавих наукових досліджень, зокрема «Ентропійний метод аналізу реальних робочих процесів у тепловому двигуні» та «Розподіл потужності між циліндрами парової машини». Саме про ці наукові роботи талановитого студента Драганова Б.Х. писала газета «Правда» у січні 1945 року. Працював конструктором, головним конструктором Дунайського пароплавства (1949-1952 рр.). Кандидатську дисертацію «Оптимальний розподіл степені наповнення багатоциліндрового двигуна» захистив у 1949р. в раді Одеського інституту інженерів морського флоту. Докторську дисертацію

«Дослідження впускної системи і процесу наповнення чотиритактних дизелів» захистив у 1974р. у спецраді Ленінградського політехнічного інституту.

Працював на посадах доцента, професора, завідувача кафедри теплотехніки. З 1989 р. Драганов Б.Х. – професор кафедри теплоенергетики.

Драганов Б.Х. автор більш ніж 450 наукових публікацій, у тому числі, 7 патентів та авторських свідоцтв на винаходи, 7 монографій, 38 підручників і навчальних посібників, яким надано відповідні грифи Міністерства освіти і науки України, Міністерства аграрної політики України, Міністерства сільського господарства Російської Федерації. У співпраці з відомими науковцями та освітянами Російської Федерації та Білорусії проф. Драганов Б.Х. опублікував 3 підручники, 2 навчальні посібники та 2 монографії. Зокрема, підручник «Теплотехника» (М.: Энергоатомиздат, 2006. - 432 с.) у 2009 році в Російській Федерації номіновано як кращій підручник для спеціальності «Агроинженерия».

Професор Б.Х. Драганов учасник багатьох міжнародних конференцій і симпозіумів (Японія, Фінляндія, Зімбабве, Туреччина, Угорщина, Румунія, Кіпр та ін.). Професор Драганов Б.Х. плідно співпрацює в галузі нетрадиційних та поновлюваних джерел енергії з науковцями Берлінського технічного університету, Бухарестського політехнічного університету, Кубанського державного агротехнічного університету та ін.

Проф. Драганов Б.Х. на високому науково-методичному рівні керує науковою роботою докторантів, аспірантів та слухачів магістратури. Постійно працює над методичним та науковим забезпеченням навчального процесу навчально-наукового інституту енергетики і автоматики, впроваджує в навчальний процес нові технічні ідеї та комп'ютерні технології, володіє сучасними методами наукових досліджень. Він член редколегій та експерт низки наукових видань, зареєстрованих ДАК України як фахові.

Він створив і керує науковими школами «Газодинаміка двигунів внутрішнього згоряння», «Теплофізика сільськогосподарських будівель», "Теплометрія в сільському господарстві", «Енергозбереження у сільському господарстві», «Оптимізація енергетичних систем». Підготував 7 докторів і 16 кандидатів наук. Проф. Драганов Б.Х. є членом 3 спеціалізованих вчених рад з захисту докторських дисертацій.

Проф. Драганов Б.Х. входить до числа експертів Міністерства освіти і науки України, приймає участь в атестації та акредитації вищих технічних навчальних закладів України.

Професор Б.Х. Драганов у співпраці з відомими науковцями НАН України у 2005 р. опублікував підручник «Теплотехніка» для студентів вищих технічних навчальних закладів, який відзначено у 2008 р. премією Міністерства освіти і науки України. Професор Б.Х. Драганов – академік Академії наук вищої освіти України (по відділенню енергетики), академік Міжнародної академії холоду, академік Міжнародної академії технічної освіти.

За значний особистий внесок у науково-методичне забезпечення навчального процесу ВНЗ II-IVрівнів акредитації професору Драганову Б.Х. у 1999 р. присвоєно почесне звання «Відмінник освіти України», а у 2002 р. його нагороджено трудовою відзнакою «Знак пошани» Міністерства аграрної політики України. За вагомі наукові розробки у сфері енергозбереження у 2007 році проф. Драганова Б.Х. нагороджено нагрудним знаком Міністерства палива та енергетики України «Почесний енергетик України» та Почесною грамотою Кабінету Міністрів України. Указом Президента України від 9 лютого 2002 р. як видатному вченому призначена довічна державна стипендія.

Виняткова працелюбність і відповідальність під час виконання проблемних наукових досліджень слугують прикладом для молодих вчених.

Б. Х. Драганов – прекрасний лектор, талановитий педагог і вчений, проста порядна людина, добрий і щирий

серцем, завжди готовий допомогти кожному. Таким знає і поважає ювіляра міжнародна спільнота теплоенергетиків.

Сердечно поздоровляємо Драганова Бориса Харлампійовича з ювілеєм, бажаємо йому міцного здоров'я, нових досягнень і творчих звершень.

Президія АН ВО України

ІГОР КОЦАН

У травні Волинський національний університет імені Лесі Українки відсвяткував 70-у річницю від дня заснування, а в серпні педагогічний колектив, співробітники та студенти, а відтак і Президія АН ВО України віншують ректора ІГОРЯ КОЦАНА з днем народження, із «золотим» ювілеєм.

Ігор Коцан обраний колективом і призначений Міністерством освіти і науки України ректором Волинського національного університету імені Лесі Українки п'ять років тому. Ігор Ярославович завжди докладав чимало зусиль для якісної підготовки фахівців-лідерів, здатних гідно представляти Волинь у професійній і громадській сферах, відкривати Україну для світового співтовариства в умовах її інтеграції до європейського простору. До його ректорських і педагогічних обов'язків входить усе, що сприяє високому престижу викладача, підтримує розвиток наукових шкіл, творчих художніх колективів, поліпшенню міжнародної співпраці. Чимало зроблено для поліпшення умов навчання студентів. У його полі зору також життя й діяльність працівників університету. Реалізується така турбота через зміцнення матеріально-технічної бази університету, розширення джерел його фінансування.

Дбає Ігор Ярославович і про позитивний імідж навчального закладу серед інших ВНЗ України та Європи. Проведення серйозних наукових досліджень дає змогу університетському середовищу готувати нових перспективних творчих фахівців, озброєних надійною науковою фундаментальною базою, здатних самостійно вирішувати найскладніші практичні завдання. Визначним досягненням Ігоря Ярославовича стало надання університету статусу національного.

Роки керівництва університетом Ігоря Коцана відзначилися вагомими здобутками й практичними зусиллями, спрямованими на оновлення всіх сфер функціонування закладу.

Було ухвалено «Стратегічний план розвитку Волинського національного університету імені Лесі Українки на 2008-2012роки», затверджено концепцію про наукову, соціальну й культурну функції класичного ВНЗ в регіоні, відкрито Науково-дослідний інститут Лесі Українки, Інститут Польщі, Центр Європейського союзу, підписано угоду про консорціум університетів Великої Волині, засновано Фонд розвитку університету, відкрито Центр кар'єри, створено Асоціацію випускників, закладено храм Святої Софії – Премудрості Божої, здійснено реконструкцію бази практик табору «Гарт» на озері Світязь, відкрито спортивні майданчики та стадіони.

В університеті вирує наукове життя з усіма його складнощами та розмаїттям. Тут сформувалася низка наукових шкіл, які активно працюють над розробкою й реалізацією міжнародних проектів і грантів, відкрито спеціалізовані вчені ради із захисту кандидатських і докторських дисертацій, триває постійна робота щодо організації ефективного навчального процесу за кредитно-модульною системою згідно з вимогами Болонської системи, запроваджено інноваційні технології в навчанні, ліцензовано нові спеціальності, активізувалась участь у міжнародних виставках, розширилися масштаби діяльності на національному та міжнародному рівнях. Посилилися також зв'язки з органами влади, громадськістю й бізнесовими структурами. Традиційними стали запрошення видатних учених, політиків, письменників для читання публічних лекцій викладачам і студентам, проведення фестивалів науки, Дня Європи, міжнародних науково-практичних конференцій «Волинь очима молодих науковців: минуле, сучасне, майбутнє», «Шацький національний парк: регіональні перспективи, шляхи та напрями розвитку».

З ініціативи ректора ВНУ імені Лесі Українки торік уперше на Волині відбувся Віденський бал, метою якого стали благодійництво та збір коштів на будівництво храму Святої Софії – Премудрості Божої, проведено Всеукраїнський студентський фестиваль української естрадної пісні «На хвилях Світязя». А нещодавно саме завдяки наполегливості й

авторитету ректора університет отримав державний акт на землю для будівництва студмістечка.

Ігор Ярославович – дієва людина і творчий керівник. За сумлінну працю й високий професіоналізм Ігор Коцан нагороджений Почесними грамотами Кабінету Міністрів України, Міністерства освіти і науки України, Верховної Ради України та багатьма іншими високими нагородами.

Для того, щоб ВНУ імені Лесі Українки залишався лідером у новому столітті, ректор визначив нові стратегічні принципи в організації науково-освітньої діяльності, а саме: гнучке планування, економічна освіта високого рівня, мультидисциплінарні дослідження, комерціалізація наукових досліджень, взаємозв'язок науки й освіти, фундаментальне матеріалознавство, гуманітарно-соціальні активи.

– Ми прагнемо, щоб університет увійшов до середовища провідних наукових, освітніх і культурних осередків країни та, як і інші знані класичні університети, відігравав значну роль в інтелектуальному й економічному розвитку регіону. На гербі нашого університету сяє напис латиною «Scientia vinces», який означає «Наукою переможеш». Сподіваюся, що цей девіз залишиться на довгі роки гаслом, яке спрямовуватиме науковий розвиток студентів і викладачів Волинського національного університету імені Лесі Українки», – зазначив ректор університету Ігор Коцан, якого Президія АН ВО України ще раз щиросердечно вітає з Ювілеєм та зичить міцного здоров’я і успіхів у зміцненні науково-освітніх прерогатив Волинського національного університету.

Валентина Корнійчук

ЮЛІЯ БУЛАХОВСЬКА

Булаховська Юлія Леонідівна народилася в Харкові 8 грудня 1930 року в родині відомого філолога (професора, Заслуженого діяча науки, згодом Академіка АН УРСР і члена-кореспондента Академії наук СРСР) – Леоніда Арсенійовича Булаховського. Мати її – Булаховська-Іванова Тетяна Данилівна мала подвійну вищу освіту: філолога після закінчення Харківського університету – тоді ІНО і Харківської консерваторії як співачка-контральто. До війни вона і працювала офіційно співачкою, а після війни – філологом, кандидат філологічних наук, автор монографії про прозу Луї Арагона.

В дитячі роки Булаховської велику роль відігравали родичі матері: дід – заслужений лікар України, земський лікар у місті Валки Харківської області, де тодішня Юля проводила весь час з весни й до осені, – Данило Михайлович Іванов; брат її матері – Віктор Данилович Іванов – головний інженер Харківського тракторного заводу та його дружина Тамара; сестра матері – Алла Данилівна Іванова, заслужений архітектор України і тітка матері – Ольга Костянтинівна Кузьмина, вчителька школи у Валках (викладач німецької і французької мов).

Дитинство Юлі проходило (паралельно у Харкові і Валках); в оточенні друзів по школі (№ 131). Школа була російськомовна (але викладання української мови почалося з 2 класу); в школі працювали гуртки: театральний і медичний (першої допомоги). Цікаво викладалась фізкультура і основи музичної грамоти.

Юля до війни непогано грала вже на фортепіано і досить вільно володіла (розмовно) французькою мовою, бо мала вдома таку виховательку. Французької грамоти навчилася вже пізніше (під керівництвом матері) в Уфі, в евакуації, в місті Уфа (столиці Башкирії), де вивчала два роки в школі і німецьку мову. В Уфі – вдосконалилася у володінні мовою українською, в оточенні творчих і персональних друзів свого батька:

П.Г.Тичини, М.Т.Рильського, С.І.Маслова, а також М.П.Бажана, який іноді бував в Уфі – як військовий кореспондент.

Два роки, з середини 1943 року і до середини 1944-го, жила з батьками в Москві (в готелі Новомоськовський, проти Кремля), де мешкали тоді більшість працівників АН УРСР, українських письменників і музично-театральних діячів, звісно і філологів (зокрема родина академіка О.І.Білецького). У Москві познайомилася з відомими філологами: академіками й членами-кореспондентами АН УРСР, серед них Виноградов, Бархударов, Чикобава, Ахвледіані, Щерба, Винокур. Особливу роль в житті Булаховської як «наставник» відігравав (з московських часів і до його смерті) – академік АН УРСР М.К.Гудзій.

З травня 1944 року Булаховська живе вже в Києві. Тут закінчила середню школу № 52: із Золотою медаллю; грамотами з подякою за добре складені екзамени (особливо в галузі гуманітарних наук), з трьома іноземними мовами в атестаті (французькою, англійською й німецькою) і з українською мовою, яку мала право не складати, бо була серед евакуйованих.

З 1948 року по 1952 рік вчилася на російсько-слов'янському відділенні філологічного факультету Київського державного університету ім. Т.Г.Шевченка, який закінчила із червоним дипломом за фахом: русистика; полоністика; богемістика.

З 1952-го року по 1955-ий вчилася в очній аспірантурі при кафедрі слов'янської філології КДУ, паралельно працюючи старшим редактором у Київському видавництві «Держлітвидав України».

Кандидатську дисертацію «Розвиток реалізму в творчості Елізи Ожешко кінця 60-х – середини 80-х років» захистила у 1956 році на філфаці КДУ імені Т.Шевченка.

З осені 1956 року Ю.Л.Булаховська працює в Інституті літератури ім. Т.Г.Шевченка (тепер НАН України) спочатку молодшим, потім старшим науковим співробітником, з 1988 року – провідним науковим співробітником-консультантом. Тут, крім провідної славістичної проблематики, виконувала й видавничі завдання, наприклад, видання критичних статей Івана

Франка (до його 50-томника); перекладів Максима Рильського з французької літератури (до його 20-томника) тощо.

Паралельно з науковою діяльністю, займалася завжди роботою викладацькою: читала спецкурси з історії польської літератури в Київському державному університеті імені Т.Шевченка; курси з історії польської літератури у Київському славістичному університеті; курси із зарубіжних слов'янських літератур у Київському Інституті підвищення кваліфікації вчителів імені Б.Грінченка; курси із зарубіжних слов'янських літератур – в Ніжинському педінституті імені М.Гоголя; викладала українську мову й літературу на юридичному факультеті Соломонового університету.

Докторську дисертацію на тему «Польська поезія 40–70-х років XX століття у її взаємодії з російською, українською і білоруською літературами» захистила у 1986 році при Ленінградському університеті, куди потім (аж до 1991 року) була запрошена вже як член докторської ради по захисту філологічних дисертацій.

Серед друкованих монографічних праць Булаховської: «Поезія Юліана Тувіма» (1960); «Прогресивна польська поезія (1940-1955) в її зв'язках з російською та українською літературами» (1964); «Проблематика польської сатири 30-х – 50-х років XX ст. (поезія і художня проза)» (1968); «Творчість Леопольда Стаффа і стильові пошуки польської поезії І-ої половини XX-го ст.» (1970); «Спадкоємність і новаторство сучасної польської поезії» (1979); «Типологія польсько-російсько-українських літературних явищ 50-х – 70-х років XX ст.» (1982); «Станіслав-Ришард Добровольський. Життя і творчість» (1990); «Творчість П.Г.Тичини і польська література» (1989); «О.С.Пушкін і польська література» (1998); «Творчість Адама Міцкевича в контексті польсько-російсько-українських літературних відносин» (1999); «Виховання й освіта у творах слов'янських письменників другої половини XIX-го – початку XX століття» (1996); «Слов'янські літератури (польська, чеська, болгарська, сербська)» (1997).

Ю.Л.Булаховська – незмінний учасник серед авторів доповідей на Міжнародних з'їздах славістів, починаючи з 1958-го року; автор великих розділів у п'ятитомнику «Українська література у загальнослов'янському й світовому літературному контексті», зокрема відповідальний редактор 4-го тому (1991); упорядник другого тому «Антології польської поезії XX століття» (1979).

Зараз друкується у таких виданнях Київського національного університету імені Тараса Шевченка, як «Полоністичні студії»; «Компаративні дослідження слов'янських мов і літератур пам'яті академіка Леоніда Булаховського»; у виданні Миколаївського гуманітарного університету ім. Петра Могили – «Новітня філологія»; у виданні матеріалів щорічної Міжнародної конференції імені професора С.Б.Бураго «Мова і культура»; у щорічному виданні «Дни Адама Мицкевича в Крыму» (Симферополь, «Универсум»); в «Інформаційному віснику Академії наук вищої освіти України»; іноді в ж. «Всесвіт», «Ренессанс», «Слово і час».

Працює як член вчених рад, зокрема Національної академії педагогічних наук України; виступає постійно офіційним опонентом в Інституті філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Протягом 3-х років була головою державної комісії по випуску студентів Інституту філології цього ж університету (зарубіжні слов'янські мови й літератури і українська мова).

Чимало друкується (російською й українською мовами) Ю.Л.Булаховська як поет і прозаїк. Вона видала збірки «Избранная лирика» (2005); «Избранные произведения» (2007); «Вибрані твори (оповідання, спогади, есе)» (2009); «Курйози в розвитку університетської славістики» (2006); «Харьковская старина» (2006); документально-художню повість «Тайны» Валковського дома» (2002) і роман-фікцію – з вигаданої Історії Франції, Англії й Польщі «Королева Нора и другие» (2005).

Нагороджена Юлія Леонідівна польським орденом «Zasłużony dla kultury polskiej» (1976); "Dyplom Ministra spraw zagranicznych Rzeczy Pospolitej za rozpowzechnienie polskiej

kultury w świecie” (1996). Вона лауреат Нагороди Ярослава Мудрого (по лінії Академії наук вищої школи України) (2006) і нагороду «Гілка Золотого Каштана» по лінії Спілки письменників України (2007).

В.Ф.Погребенник,
віце-президент АН ВО України,
академік

15 серпня ц.р. на 75 році життя трагічно загинув один з засновників Волинського національного університету імені Лесі Українки, завідувач кафедри історії України, кандидат історичних наук, доц. Заброварний Богдан Йосипович.

Відійшла в небуття людина високої моралі, принциповий викладач і організатор вищої школи на Волині.

Сам із Львівщини. Закінчив Львівський університет. Працював в системі партійних органів. Свого часу він очолював міськком КП(б)У. Закінчив вищу партійну школу при ЦК КПРС. Там написав кандидатську дисертацію і захистив її. Працював в Луцькому технічному університеті. В Луцькому педінституті на Вченій раді був обраний доцентом і в 1991р. ректором інституту.

Постійно перебуваючи в пошуках сучасних знань, новітніх технологій, форм та методів науково-практичної роботи, він ясно бачив проблеми сьогодення інституту, успішно їх вирішував. Будучи ректором, постійно працював над створенням і оновленням на сучасній основі матеріально-технічної бази установи. Це під його керівництвом було закінчено бібліотечний корпус інституту, проведено велику організаційну роботу для відкриття нових спеціальностей, підготовлено для них відповідну базу, підібрано кваліфіковані кадри.

Особливу увагу Богдан Йосипович приділяв підвищенню педагогічної майстерності викладачів, їх науковій підготовці і зростанню.

Це був керівник нової формації, тонкий психолог з державним світоглядом. Добре володів знаннями з історії України – минулої й сьогоденної. В нюансах знаючи Волинь, часто виступав про події 40-х років перед громадськістю, відстоював правду на семінарах з польськими науковцями. Коректно і переконливо, бо вільно володів історичними даними, обстановкою, яка існувала на Волині в 40-і роки.

Заброварний Б.Й. проніс через своє коротке життя найголовнішу якість – творити добро задля людей, в ім’я людей і на благо людей. Сьогодні випускники Волинського національного університету імені Лесі Українки працюють в багатьох закладах освіти, обіймають різні посади, але всі несуть щедрий дар знань і світлу пам'ять про Б.Й.Заброварного. А це найвища нагорода за його неоціненну велику працю.

Від імені Президії АН ВО України висловлюємо глибоке співчуття родині і близьким, всім, хто знав і шанував Богдана Йосиповича.

У жовтні 2010 року не стало академіка Академії наук вищої освіти України Володимира Юхимовича НЕКОСА, декана екологічного факультету, завідувача кафедри екології та неоекології Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна, доктора географічних наук, професора, Заслуженого діяча науки і техніки України.

НЕКОС В.Ю. – відомий вчений географ, еколог. Він також мав честь бути академіком Української екологічної академії наук, членом-кореспондентом Петровської академії наук та мистецтв (Росія, Санкт–Петербург), почесним академіком Міжнародної академії наук екології та безпеки життєдіяльності.

Народився В.Ю.НЕКОС 3 жовтня 1938 року у с. Кам'яні Потоки на Полтавщині. З 1960 по 1968 рр. працював у Харківському відділку Українського географічного товариства на посаді начальника експедиції, досліджуючи рельєф та четвертинні відклади Лівобережної України. З 1968 року працював у Харківському університеті.

У 1961 закінчив Харківський державний університет ім. О.М. Горького. У 1975 захистив кандидатську дисертацію, у 1986 – докторську. З 1988 завідувач кафедрою геоекології та конструктивної географії Харківського національного університету ім. В.Н.Каразіна. З 2007 року декан уперше створеного екологічного факультету, завідувач кафедри екології та неоекології. Заслужений професор Харківського національного університету ім. В.Н.Каразіна. Номінант почесного диплома культури Американського Біографічного інституту. Включений до списку 9-го перевидання Міжнародного каталогу видатних лідерів сучасності, а також до

списку 2000 видатних інтелектуалів 21-го століття, що опублікував Міжнародний Біографічний центр (Кембридж, Англія). Засновник нового наукового напрямку та наукової школи радіогеографії. Автор більш ніж 20 підручників та навчальних посібників для студентів вищих навчальних закладів екологічних спеціальностей. Серед них „Основи радіогеографії”, „Загальна екологія та неоекологія”, „Вступ до фаху”, „Екологічна безпека”, „Дистанційні методи досліджень в екології”, „Нормування антропогенного навантаження на навколишнє середовище”. Створив 5 монографій та більше 300 наукових публікацій. Увів поняття «неоекологія» як сучасну науку щодо вивчення екологічних проблем. Активно займався розвитком екологічної освіти в Україні. У 1998 був призначений Кабінетом Міністрів України Головою робочої групи щодо створення Державного Галузевого стандарту України за напрямом 0708 „Екологія”. Останнім часом працював заступником голови навчально-методичної комісії з екології, охорони навколишнього середовища та збалансованого природокористування МОН України. Основні праці стосуються питань дистанційних методів досліджень в географії та екології, неоекології та охорони природи, радіогеографії, екологічної освіти.

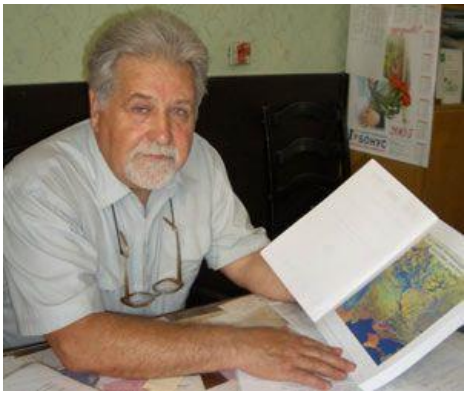

БІОКИСНІ МЕТАЛ-СИЛІКАГЕЛЕВІ СПОЛУКИ ТА ЇХ ВИКОРИСТАННЯ У ВЕТЕРИНАРНІЙ МЕДИЦИНІ

В.П.Литвин, акад. АН ВО України;
В.В.Поліщук, канд. вет. наук, доцент;
І.Ю.Бісюк, здобувач

Запропоновані нами для тваринництва і бджільництва препарати Ветазоль, Водозоль, Восурель і Санапін проявляють виражені протимікробні, фунгіцидні, детоксикуючі і дезінфікуючі властивості. Ефективність і нешкідливість їх використання підтверджені тривалими лабораторними і виробничими експериментами.

Вступ. Статистичний аналіз свідчить, що в структурі інфекційної патології сільськогосподарських тварин і птахів особливе місце займають гострі шлунково-кишкові, респіраторні та інвазійні захворювання, які завдають відчутних економічних збитків тваринництву. Перш за все це вірусні хвороби: грип, парагрип-3, інфекційний ринотрахеїт, вірусна діарея, аденовірусна і респіраторно-синтиціальная інфекції, що часто ускладнюються хламідіозною, мікоплазмозною, пастерельозною, сальмонельозною, ешеріхіозною та іншою бактеріальною мікрофлорою [2, 4, 5, 9, 10]. Серед інвазійних хвороб найчастіше реєструються аскаріоз, стронгілоїдоз, метастронгільози, саркоптоз, еймеріози, балантідіоз і особливо бореліоз (спірохітоз). Їх фундаментальне вивчення заклало основи науки паразитоценологіі і необхідність проведення комплексного дослідження протиінвазійних і протиепізоотичних заходів [1, 3, 6, 7, 9].

Асоціативний характер і стаціонарність багатьох інфекційних та інвазійних хвороб потребує пошуку нових антимікробних і вакцинних препаратів, дезінфектантів та дезінсектантів. Нами, спільно зі співробітниками Київського

науково-дослідного інституту фармакології і токсикології АМН України, доктором хімічних наук Овруцьким В.М. і доцентом Шумейко В.М., розроблені на основі біокисних метало-силікагелевих сполук (БМСС) нові антимікробні та фунгіцидні препарати: Веталь, Водозоль, Восурель і Санапін [8, 11, 12]. Основу цих препаратів складають титан і кремній. Залежно від структурних особливостей, на повітрі вони можуть переходити в газо-аерозольний стан (Ветазоль, Санапін) або ж, розчинятися у воді (Восурель, Водозоль).

За показниками токсичності та шкідливого впливу на організм тварини препарати віднесені до 3-4 класу безпеки. Екстраполяційна середньолетальна концентрація базового препарату «К» для людини становить 99,9 г/м^3 повітря і є практично недосяжною в реальних умовах [8, 11, 12].

Метою наших досліджень було вивчення лікувально-профілактичної ефективності препаратів БМСС при ГРЗ і ГШКЗ молодняку сільськогосподарських тварин і птахів, а також при інфекційних та інвазійних хворобах бджіл в умовах виробництва. У процесі досліджень уточнювалися лікувальні та профілактичні дози, питання санації та дезінфекції тваринницьких приміщень і бджолиних вуликів.

Матеріали та методи. Науково-виробничі досліди проведено на базі неблагополучних по хворобах молодняку господарствах в Київській, Хмельницькій та Черкаській областях України. Діагноз на інфекційні та інвазійні захворювання встановлювали на підставі епізоотологічного обстеження господарств з обов'язковими клінічними, патоморфологічними, бактеріологічними, вірусологічними, мікотоксикологічними дослідженнями біоматеріалу і виділення збудника.

Підрахунок кількості мікроорганізмів в 1 м^3 повітря тваринницького приміщення або вулика проводили до початку інжекції Ветазол чи Санапіну і через 2, 4 і 6 годин після їх обробки методом осідання мікрофлори на чашки Петрі з МПА, Ендо, Сусло-агаром, сольовим МПА і ін. середовищами.

Критерієм оцінки ефективності препаратів БМСС, які

використовувались у кожному неблагополучному з інфекційних або інвазійних хвороб господарстві служив рівень збереження тварин, птахів і бджолосімей.

Результати. Препарат **Ветазоль** (ТУУ 46.15.053.04) із групи БМСС є прозорою рідиною, яка при контакті з повітрям швидко переходить в аерозольний стан з дисперсним складом аерозольних частинок в межах 0,2-0,5 мкм. За результатами досліджень встановлено, що аерозольна суміш проявляє виражені антимікробні, фунгіцидні, сануючі, дезінфікуючі і детоксикуючі властивості. Після аерозольної обробки у приміщенні зникає запах аміаку.

Ветазоль використовували при парагрипу-3, діареї, гнійно-запальних процесах слизової оболонки і шкіри великої рогатої худоби, респіраторному мікоплазмозі, аспергільозі і колісептіцемії у курей та індиків. Заздалегідь до початку обробки тварин та птахів у приміщеннях проводили ретельну санітарну очистку, а потім розпилювали препарат з розрахунку 1 мл на 1 м^3 повітря протягом 3-5 днів. Експозиція 45-60 хвилин і провітрювання приміщення. При необхідності обробку здійснювали повторно через 5-6 днів.

В окремих випадках при ГРЗ телятам з метою профілактики розвитку пневмонії інтраназально вводили по 1 мл морефілу. Лікувально-профілактична ефективність ветазолю при ГРЗ у телят склала 97,5-99,2%, а при респіраторному мікоплазмозі, аспергільозі і колісептіцімії в індичок і курей - 90-95%.

Санацію і детоксикацію тваринницьких приміщень і пташників, вільних від тварин і птиці, проводили ветазолем із розрахунку 1,5-2 мл/м^3 повітря, тричі з інтервалом 6-12 годин.

Дезінфекцію в неблагополучних приміщеннях проводили за відсутності тварин та птиці методом інжекції препарату із розрахунку 4-5 мл на 1 м^3 повітря. Попередньо в приміщеннях проводили санітарну очистку. У разі спорової інфекції ветазоль використовували двічі з інтервалом 12-18 годин із розрахунку 10-20 мл на 1 м^3 приміщення.

Водозоль (ТУУ 46.15.055.94) застосовували при гострих

шлунково-кишкових захворюваннях телят, курчат та дорослих гусей шляхом випоювання 2-5%-го водного розчину препарату із розрахунку 10 мл на 1 кг маси тіла впродовж 3-5 днів. Лікувально-профілактична ефективність склала 93-95%.

За результатами лабораторних досліджень до препарату Водозоль чутливі ешерихії, сальмонели, пастерели, стафіло-стрептококи, аспергіли, кандиди та інші мікроорганізми. Мінімальна бактеріостатична концентрація препарату становить 3,9-15,6 мкг/мл, а МБцК - 15,6-62,5 мкг/мл.

Восурель - новий лікувальний засіб, до складу якого входять: біокисна метало-сілікагелевая суміш Водозолю, діметілуреїдофосфорна кислота та 2,4-діамін-5-(3^1, 4^1 -5^1 піріметоксібензил), піримідин і дистильована вода. До препарату чутливі кишкові і легеневі асоціації мікроорганізмів: E. coli, Str. aureus, Kl. pneumonia, S. dublin, C.albicans та ін.

Випоювання хворим ешеріхіозом або сальмонельозом телятам або поросятам водних 0,3-0,5%-вих розчинів восурелю із розрахунку 10 мл/кг маси тіла впродовж 3-5 днів забезпечує їх збереження на 94-96,9%.

В останнє десятиліття у бджільництві багатьох країн широкого розповсюдження набули такі хвороби як аскосфероз, варроатоз, вірусний параліч бджіл, аспергільоз, гнилець, нозематоз та ін. При змішаній формі інфекції та інвазії досить складно здійснювати протиепізоотичні заходи.

Нами для профілактики і лікування хворих бджіл, санації та дезінфекції вуликів запропоновано вітчизняний препарат з групи БМСС **Санапін** (ТУ 46.15.052-94). Подібно до Ветазолю препарат Санапін - це світла рідина, яка переходить в аерозольний стан на повітрі, з дисперсією в межах 0,3-0,5 мкм. За результатами проведених досліджень препарат проявляє антимікробні, вірусоцидні, фунгіцидні, сануючі і дезінфікуючі властивості.

Санапін сприяє самоочищенню бджіл від кліщів варроа, і не проявляє негативної дії на бджіл і якість продуктів бджільництва. Препарат випускають у скляних ампулах по 1 мл і використовують для лікувально-профілактичних обробок

вуликів у присутності бджіл.

Профілактичну обробку бджолосімей пасіки необхідно проводити двічі на рік. Перший раз вулик обробляють у квітні-травні після обльоту бджіл при температурі повітря 14-15°C, а другий - у вересні-жовтні перед підготовкою бджолосімей до зимівлі. При дощовій погоді з метою профілактики грибкових захворювань раціонально додатково провести обробку вуликів.

Профілактична доза Санапіну становить 1 мл, що відповідає одній ампулі препарату на вулик. До початку аерозольної обробки проводять огляд бджолосім'ї і ретельну санітарну очистку вулика. Потім заставні дошки і крайні 3-4 рамки зсувають, а в утворений простір на дно вулика виливають вміст розбитої ампули. Після цього вулик закривають кришкою і витримують 40-45 хвилин.

Перші 16-18 хвилин - основна діюча фаза впливу аерозолю препарату на бджолу. Вона активно рухається і кліщі варроа падають на дно вулика. Тому для збору і підрахунку кількості кліщів, до початку аерозольної обробки на дно вулика, під рамки, стелять паперові листи, оброблені рослинним жиром або вазеліном. Після закінчення експозиції кришку вулика відкривають і провітрюють 10-15 хвилин. У цей час очищають дно вулика від сміття, кліщів і формують гніздо.

Кратність застосування Санапіну залежить від діагнозу захворювання та ефективності результатів обробки вуликів. У середньому неблагополучну пасіку обробляють препаратом тричі з інтервалом три дні. Лікувально-профілактична ефективність обробок складає 94,3 - 98%.

Висновок.

1. Створені на основі групи біокисних метало-силікагелевих сполук препарати Ветазоль, Водозоль, Восурель і Санапін проявляють виражені протимікробні, фунгіцидні, детоксикуючі, сануючі і дезінфікуючі властивості.
2. Лікувально-профілактична ефективність препаратів при гострих респіраторних та шлунково-кишкових захворюваннях молодняку сільськогосподарських тварин і птахів, хворобах бджіл складає 90-98%.

Література

1. Апатенко В.М. Смешанные инфекции сельскохозяйственных животных. – К., 1990 - 172 с.
2. Атамась В.А., Литвин В.П., Макаров В.В., Джупина С.И. Проблемы эпизоотологии на современном этапе. Международная научно-производственная конференция. – Одесса, ОГАУ. – 2004. – С. 5-11.
3. Березовский А.В., Поживил А.И., Литвин В.П. Основные болезни свиней и современные средства для их лечения и профилактики: Краткий справочник. – К. «Грета», 2008. – 96 с.
4. Головко А., Ушкалов В. Эпизоотологический мониторинг. Эшерихиоз животных // Ветеринарная медицина Украины. – 2004. - № 2. – С. 6-9.
5. Зароза В.Г. Эшерихоиоз телят. – М.: ВО Агропромиздат, 1991. – 237 с.
6. Левченко В.И., Заярнюк В.П., Папченко И.В. и др. Болезни свиней. За редакцией академика УААН В.И. Левченка и доцента И.В. Папченка. Белая Церковь. БГАУ. – 168 с.
7. Литвин В.П., Овруцкий В.М., Шумейко В.Н. Экологические антитоксиканты в ветеринарной медицине // Пропозиция. – К., 2000. - №3. – С. 81.
8. Литвин В.П., Поживил А.И. Инфекционные и инвазионные болезни телят. – К., Урожай. – 1991. – 206 с.
9. Прискока В.А. Основы паразитоценологии вирусов и бактерий. – К., 1999. – 84 с.
10. Шахов А.Г. Актуальные проблемы болезней молодняка в современных условиях // Ветеринария. – 2003. - №2 (6). – С. 6-7.
11. Шумейко В.Н., Голубов М.И., Литвин В.П. и др. Применение полифункциональных средств лечения и профилактики зооантропонозных болезней / III Национальный съезд фармакологов Украины «Фармакология 2006 – шаг в будущее». – Одесса. – 2006. – С. 202-203.
12. Шумейко В.Н., Овруцкий В.М., Литвин В.П. Экологическая фармакология пчеловодства. – К. – М: «Э.К. Д. – XXI». – 1999. – 106 с.

ЗНАХІДКА ВІКОМ ЧОТИРИ ТИСЯЧІ РОКІВ

У давньому некрополі Саккара, поблизу Каїра, єгипетські археологи виявили подвійну гробницю з яскравими настінними малюнками. За попередніми оцінками вік поховання – 4300 років.

Учені вважають, що гробниця може бути частиною великого цвинтаря, прихованого у пісках. У гробниці є двоє псевдодверей з малюнками, що зображають двох чоловіків, похованих усередині. Це батько і син, які служили писарями у Пепі II, фараона з шостої династії. Вважається, що Пепі успадкував престол у шестирічному віці й, за переказами, прожив до ста років. Таким чином, його правління тривало 94 роки і було найдовшим у світовій історії.

За словами очевидців, фарби на малюнках виглядають такими свіжими, що, здається, ніби вони були зроблені вчора. А гробниці, на жаль, пошкоджено: саркофаг, у якому лежать останки батька, зруйнований вологістю, а могилу сина розграбовано ще в старовину. У гробницях знайдено фігурки у вигляді качок і маленький обеліск із вапняку. Такі обеліски присвячували богові сонця Ра і часто клали в могили за часів правління V і VI династій.

Саккара, розташована за 19 км від Каїра, містить безліч храмів і комплексів поховань та є одним із місць, які найбільше відвідують туристи в Єгипті.

КОМУ НЕ МОЖНА ЇСТИ ПОМІДОРИ

Томати – містять лікопін, значний антиоксидант, допомагають стимулювати імунну систему та захищають від деяких видів раку, особливо простати. Але крім лікопіну, томати багаті на кальцій і категорично протипоказані як літнім людям, так і тим, хто хворіє на остеопороз та інші захворювання суставів.

Збільшене вживання томатів і томатних паст, соусів призводить до накопичення в організмі кальцію та відкладенню солей та викликає з'яву каменів у нирках, а також сприяє ерозії зубної емалі. Протипоказані помідори, а точніше кислоти, які містяться в них, при жовчокаменній хворобі, бо можуть викликати спазм жовчного міхура, пише УНІАН.

Науково-інформаційне видання

Науково-інформаційний вісник АН ВО України
№ 5(71)
листопад-грудень

Голова редколегії – акад. Зозуля І.С.
Відповідальний секретар – Шевчук С.В.

Набір та верстка – Тищенко Л.В.

Технічний редактор – Ковтун М.

Матеріали надсилати в електронному вигляді
на адресу Президії АН ВО України:
01054, м. Київ-54, вул. Тургенєвська,11
тел./факс: (044) 486-89-16

Підписано до друку 3.11. 2009 р. Формат 60×84/6.
Папір офсетний. Гарнітура Times.
Наклад 450 прим. Зам. № 247

Видавництво Національного педагогічного університету
імені М.П.Драгоманова. 01601, м.Київ-30, вул. Пирогова, 9
Свідоцтво про реєстрацію № 1101 від 29.10.2002.
(044) 239-30-26.

Мова - наш глибинний скарб

Дорожи своїм іменем сину,
Славним родом своїм дорожи.
Бережи і люби Україну,
Як зіниці очей бережи.
Не віщують добра їй заброди,
Не цінують її чистоти.
Від твого українського роду
На Вкраїні лишаєшся ти.
На тобі її слава і доля,
її мова і врода в тобі.
Не посмій українського поля
Передати недобрій судьбі.
Не зламайсь, мов кленочок в негоду,
Не зігнися, як грім загуде.
Хай хоробрість козацького роду
Надихає тебе і веде!

Олексій Довгий